Forsius, S.A.

Minerographia

Stockh. 1643

(16), 190, (2) pp.

(A1-2 och B7

som blad i fotokopia

Obs! Tidigaste arbete
på svenska om mine-
raler och ädelstenar

Sept '68 48⁰⁰
B & B, Stockholm

MINEROGRAPHIA,

Thet är/

Mineralers/

åthskillighe Jordeslags/ Metallers eller Malmars och Edle Steenars Beskrifwelse.

Aff förnemlige Authoribus sammanhämptat/ och medh flijt disponerat

Vthi Tree Böker/

Aff

M. SIGFRIDO ARONO FORSIO.

Nu medh eghen bekostnadt vplagdt och aff Trycket förfärdigat.

J Stockholm/ hoos Ignatium Meurer/ Åhr 1643.

THET KONGL. GENERAL BERGK-EMBETES SECRET

Hennes Kong. May:tz så ock Sweriges Rijkes troo Man/Rijkz- och Cammer Rådh/*Præsident* i thet Konungzlige Rijkz General Bergzembetet/ sampt Laghman öfwer Carelen/ så ock Landzhöffdinge öfwer Järle Stadz Ståtthållare dömme.

Then Edle och Wålborne Herre/

Herr Carl Bonde til Bordsiöö/ Espelunde och Håßlebyy/rc.

Såsom ock

The Wålborne/ Edle och Wålbördige

Herr Johan Berndes til Strömsbärgh och Wijbyy/ rc. Vicepræsident vthi Rijkz General Bergz Embetet/ sampt Landzhöffdinge öfwer Kåppar-bärgz/ Nääß och Salebärgz Lähn.

Wålb: Dawid Fridrich von Sigeroth/ til Kappstadh/ Löffstadh och Landzhammar General Bergzhauptman.

Wålb: Georg Grießbach til Salneck/ Tormsiöö och Sund/rc. Öfwerste Bergmästare.

Wålb: Erich Flämming/ til Lächtis och Ekeby/ Commissarius vthi Rijkz General Bergz Embetet.

Wålb: Lorens Creutz til Saafwelax och Rohrnäs Assessor i Rijkz Gen. Bergz Embetet.

Wålb: Christer Bonde til Bordsiöö/ *Assessor* i Rijkz Gen. Bergz Embetet.

Deßlijkest

The Åhreborne / Högh- och Wålwijse / Wålachtade och Konstrijke Herrer och gode Månn/

Henrich Teyt / Assessor i Rijkz Gen. Bergz Embetet/ sampt öfwerste Borghmåstare widh store Kopparbärget.

Hans Weiler Rijkz Gen. Guardijn.

Andreas Bohm / Bergk-Embetz Cammererare.

Gerdt Lårman / Bergkmåstare widh store Kopparbärghet.

Pådher Jönson / Bårgkmåstare öfwer Södher Norwärke.

Christoffer Geyer / Bergkmåstare öfwer Östergötlandz och Södermanlandz Bergzlagor.

Hans Steffanß / Bergkmåstare öfwer Gestrijkeland.

Mårten Månson / Bergk-Embetz Secreterare.

Johan Gunnarson Banck / Bergk Embetz Fiscal.

Harald Oloffson / Bårgkmåstare öfwer Finmarken.

Swån Anderson / Bårgkmåstare öfwer Nore / Linda och Wärmelandz Bergzlagor.

Hans Philip / Bergkmåstare öfwer Pijto Lappemarkz Silfwer Bruk.

Amund Jöranson / Inspect. widh Kopparbärget.

Jacob Erichson / Tullskrifware ther sammastädes.

Mine gunstige Herrar / mächtige befordrare och gode Gynnare / etc.

NÅdige och gunstige Herrar och gode Mån / Effter såsom i detta höghloflige Konungarijket fast alle Bergzbrukerne så ymnight aff allahande *Metaller* finnes / som nästan vthi intet annat Rijke eller Landskap i werldenne ymnigare til finnandes eller deremoot lijknandes äre (hwarföre GVdhi högeligen til tackandes) dochlijkwål ingen meere här til dagz sigh beflijtet något om sådane Bergzbrukers / *Metallers*, *Mineralers* och Edlestenars dyg-

dygder och nyttigheeter på Sv[illegible]nska til at skrif-
wa än som fordom Åhrewördigh oc[h] wällärdh
SIGFRIDUS Aronus Forsius, hwilken d[e]nne lille
Tractat som kallas *Minerographia*, me[d] [si]n e-
ghen hand skrifwit / och migh för 30. åhr sed[a]n
tilstält / och aff trycket til at förfärdiga embet[t]
hafwer : Men effter iagh alt här til inge tilfal-
len ther til haft sådant at fullborda förr än n[u] /
ther iagh förnimmer at Rijket icke allenast medh
allahanda konstlige Bergzmän föröker utan ock
dagligen flere finnes som stoor lust til sådana sa-
ker hafwa ; Elliest ock för någhon tijdh sedhan
en särdeles Swensk Örte- och Trägårdzbook /
hwarothinnan allehanda Örter til Läkedomar
beskreffne / utgången och aff Trycket *publicerat*
worden / Ty hafwer iagh fördenskull ock denne
lille Tractat upläggia och aff mitt Tryckerij för-
färdiga welat / förmodandes at mången ther med
skal wara tient / särdeles måtan utaff sådana *Me-
taller*, *Mineraler* och Ädlestenar / sampt andra
Materier, som under Jorden föröädt och doch
omsider upfundne äre / äfwen så wal som aff Ör-
terne / som ofwan Jorden wäxa / nyttige *Medica-
menter* och Läkedomar Menniskian til gagn o[ch]
nytto *pr[æpa]rerat* blifwa kunna. [illegible]
[illegible] hafw[er] warit brukeligit / at m[an] [s]ådana [illegible]
[illegible] under deras nampn utga lata. [illegible]

 siek-

sielfwa Werketz befodrare äre: Altså hafwer iag migh ock then dristigheet företagit / detta ringa doch wälmente wärck / detta högl. Kongl. *Gen.* Bergz Embetetz *Collegio*, igenom hwilkens goda Rådslagh sådane wärck beframjade blifwa / at til *dedicera* och *offerera*: Vndertienstligen bidiandes / at E. N. Herl. Wälb. och W. denna ringa Tractat medh gunst och nådhe vptagha och sigh min person *recommenderat* wara låta wele / Lofwandes härmedh / at när någhon sigh angifwer / som ett bättre och nyttigare wärck om Bergzbrukerne och *Metallers* befordrande skrifwer / det samma igenom min egen bekostning aff Trycket til at förfärdiga. GVdh then aldrahögste som Rijksens Bergzbrukerne här til så rijkeligen wälsignat hafuer / han wille och här efter E. N. Herl. Wälb. och Wäl. vthi theras Rådhslagh medh sin H. Anda vplysa / och sampt allom them som sådane beframija / idka och bruka / nådelighen bewara: Vnder hwilkens Guddomlige *protection* iagh E. N. Herl. Wälb. och W. samptligen och mig i deras nådgunstige hägn och förswar befaller. *Datum* Stockholm den 9. *Octob.* åhr 1643.

E. N. Herl. Wälb. och Wäl.

Vndertienstwillige

Ignatius Meurer

Typogr.

Register på alle the *Mineraler*, och Edlesteenar som i thenna Book finnes beskreffne.

Register på Siukdomar/ som i thenna Book finnes/ och Medhel ther emoot.

Blod-

Fien=

Kop-

Pesti=

Spå

Ögons

E N D E.

Then Första Book.

Om åthskillige Jordeslagh och Mineraler.

THen Alzmächtighe Skaparen hafwer then runda Jordeklimpen medh otalighe och margfallige Håfwor beprydt och begåfwat / icke allenast Jordenne til beprydelse / vthan och the lefwande Diwr / och för alle ting Menniskian til prydning och nödtorfft / aff them en part äre wäxande och förnemlige / en part äre dödhe / och doch omskiffteliɡhe / och igenom åthskillighe tings beblandelse igenom Konsten förmerlighe. Om lefwande Diwr och wäxande ting / wil man om Gudh Lifwet vnnar / förhandla i sitt Rum / och här allenast beskrifwa dödhe / doch kostelighe

ghe

ghe och underlige ting. Och först om åthskillige Jordeslagh och *Mineraler.*

Thet I. Cap. Om åthskillighe Jordeslagh.

TErra Lemnia Dioscorides och Galeni, warder och kallat Sigillum Lemniũ och Terra Sigillata Officinarum, Lemnia Fragidos Grekiskt/ Theumacon Arabiskt/ och Therematbin. Thenne Jorden warder så kallat aff then Insulen Lemno i Medelhaafwet/ ther hon fordomdags år upgrafwit worden/ och beseglat medh Dianæ Tempels Signet/ ther aff hon år kallat Terra Sigillata.

Serapio in lib. Aggregatoris c. Theumacon, sågher/ at Terra Sigillata warder grafwin wedh Siön/ ther hwarken Trädh eller Gräs wåxer/ och inge stenar äre. Thenne Jord lägger man i Watn och rörer wäl samman/ så at Watnet warder wäl tiockt/ sedhan låter man stå/ til theß at Jorden sätter sigh nedh/ och giuter tå watnet aff/ och tagher then båste och fetaste Materie ther aff/ och kastar thet andra bort/ och torckar then Materie/ til theß at hon blifwer så torr och hård som Wax. Sedhan skär man then Massa i stycken/ och gör ther aff Trocilcos eller

ler små Kakor / them man trycker medh itt r i t
Signet ofwan vppå/ til Tekn/ at the åre oförfal-
skade/ och låter sedhan torckas i Wädret/men ic-
ke i Solen / til theß the warda hårde. Platea-
rius sägher / at Terra Sigillata är kall och torr
tempererat. Dioscorides säger/at Terra Sig.
intaghen medh Wijn/ förtagher Förgifft. Hon
är och godh för Pestilentie/och indruckin i någon
Dryck drijfwer hon vth Förgifft/ och förwarar
then som är Ormstungen. Serapio sägher/ at
hon wäldeligha stoppar allahanda Blodhgång /
fram för andra Läkedomar. Hon helar ock så thz
som brändt är/ och hielper them som hafwa fallit/
och sönderstött någhre Ledemoter / och hafwa i
sigh förleffrat Blodh. Een Salwa medh thet
hwijta aff Ägget giordt aff Terra Lemnia, och
strukin på Ämnet och Tinningarna/ stillar Näse-
blodh. Itt Plåster ther aff giordt medh Rosen-
olio/ Ätickio och thet hwijta aff Ägget/ och lagdt
på Maghan/ stoppar löst Lijff.

Then rätte warder i thenne Tijdh näppligha
fördt til oß: Men ifrån Constantinopel war-
der tweggehanda Jord förd. Then Eena rödh-
achtigh giordt til små Kakor / och påtryckt medh
Turckiske Bookstäfwer: Then andra något stör-
re askfärghat / och afftryckt medh Turckiske ca-
racterer. The warda dyrt räknade i Turkijt/

och brukade emoot Förgifft / ty kan man them trögt bekomma. The som föhras til Constantinopel, komma icke ifrån Lemno, vthan warda ifrån andra Orter långt ifrå hämptade. Then rätte Lemniske Jord menar man wara rödbrun/ och hålla en part therföre / at then Orientaliske Bolus Armenius är then rätte Terra Lemnia. Fins och i Meliten eller Malta/ enahanda slags Jord hwijt och lått/ som aff Krydde sutlare för Låmnisk Jord såld warder / och är godh för Förgifft. Thenne eller och Bolū Armeniā, kan man bruka för Lemniam, Men the/såsom och the förre Turckiske / äre icke starcke nogh för Huggorma bett. Om the then krafft hadhe / så kunde man them hålla eller bruka för then rätte Lemniske Jord. Ty the Florentineske Medici hafwe thet proberat / at ther the hafwa gifwit Hundom / som aff Huggormar stungne woro/ Hwijtlöök medh Wijn/ äre the hulpne wordne: men the andre/ hwilkom the gofwo aff thesse förnämbde Jordslagh / hafwa blifwit dödhe. Then beseglade gemeene Apoteke Jorden må man icke bruka inwärtes/vthan vthwärtes. J Slesien och Hessen warder och enahanda slags Jord vpgrafwit/ som tienar emoot Förgifft/ och är then Lemniske myckit lijk/ som Magirus sägher.

Cap. II.

Cap. II.

TErra eller Bolus Armenia, Canarmenum Arabisk/kom först fram i Liuset i Galeni tijdh vnder then stoore Pestilentien/och then Jord skulle wara bleekfårgat: Men the Araber beskrifwa henne gol medh Saffranfårgho. Hon kallas Armenia, at hon i Armenien funnen warder.

Then bäste Brwnjord eller Bolus är then som är bara rödh vthan andra fårghor / och hon warar i hundrade Åhr medh sijn krafft. Bolus år kall i then första och torr i then andra Grad. Bolus är godh för onda Böldar och Blemor/ synnerligha Pestilentie Frisinor/intaghin medh Endivię watn/ och Kroppen ther medh smord. Hon är och godh til allahanda Såår. Och indrucken tienar hon emoot Blodspyande och Twinnesoot/ och torckar Lungans Såår och Sulme / ther aff sigh Twinnesoot förorsakar. Hon stillar och Qwinnokranckheet / når hon är öfwerflödigh/ och Pestilentie skålfwor. Avicenna sägher/ at månge som medh Pestilentien hafwa warit befångde/ åre båttre wordne når the hafwa druckit aff Bolo. Then Dryck gör man altså: Tagh 4. Qwarter blanckt Wijn/ som är klart och icke förstarckt eller förswårt / och lägg ther vthi 2.

Lodh Bolus, och blanda her til 1 qwarter Rosenwatn/ och drick thet nöchter om Morghonen/ och om Afftonen tå tu går til Sång/ thet hielper medh Gudz hielp. Seraphio sägher/ at Bolus medh Syrowatn druckit / är een godh præservatijf för Pestilentien. Han sägher ock / at han är godh för Blodhsoot dyssenteriam. Han är och tienligh Spleneticis, Colericis och Stomachicis. Serapio sägher / at ther Menniskior icke warda hulpne igenom thesse föreskrefne Recepter aff förbenembde Krankheeter/ så hielper them inthet / vthan allenast Aurum vitæ, som Johannes Cube sägher sigh thet offta hafwa proberat.

J wår tijdh hafwer man twenne slagh: Thet ena Orientaliskt / thet audra thet gemeena Bolus, som mångestädes warder funnit/ ther Jern grufwor äre / och bådhe fårgha the såsom Rödhsteen eller Rubrica. En part meena at then Orientaliske Bolus warder föhrd ifrå Armenien/ och skal wara then rätte Galeni. Men at thenne är rödh / och then andra bleek / så kan hon icke wara then samme. Somblighe meena / at then Lemniske Jorden / som fordom war beteknat mz een Geet / skulle wara then Armeniske Bolus, eller then som Galenus kallar Rubricam Lemniam: Men Rubrica färghar handen/ och

Jor=

Jorden icke. Huru thet doch wara kan / så kan man doch then ena bruka för then andra. Then gemeena eller Tyska kan man bruka vthwårtes / och än jämwål inwårtes i Läkedom / om han effter thetta sättet tillredt warder: Man må afftwåtta honom medh een starck Ättickio / så at han aff all sandachtigh beblandning til thet reenaste vth waskat warder / och åter igen vptorcka honom. Sedhan når han är torckat / skal man wägha honom / och Ättikio medh lijka mått / och Olio en fempte deel ther emoot / och beblanda thet samman til en Massa eller Klimp / then man förwarar wål tilltäpt i itt gott Steenkrws / och sätter thet nedh i Wijn / eller in i Jorden til några Månader til at syras / hwilket jw långre thet syres / theß bättre blifwer thet. Thenne bereedde Bolus är godh vthi Pestilentie tijdh at bruka och tienar emoot Förgifft. Här om skrifwa the Cölneske Medici.

Cap. III.

OChra Terra är een gol Jord / och then är båst som är lått / grann / icke steenachtigh och möhr / och tags i Attica. Hon blifwer bränd och twåttat såsom Cadmia. Hennes krafft är at tilkrympa / vpäta / och förskingra Sulmer. Hon förtaghar Wårter och Bulor på Kötet / och thet

som holigt år fyller hon medh Waxplåster/ och förminskar Ledhernas vthwäxt.

Cap. IV.

Rubrica Sinopis eller Mogra, år Rödsten/ och han år then båste/ som år swår/ tiock och vthan Sand/ jåmpnfärgat såsom een Leffre/ och blåtnar strax vp i watnet. Han warder grafwen i Cappadocia, aff några Kulor / och når han warder luttrat / blifwer han föhrd til en Stadh Sinopem, aff hwilken han nåmpnes/ och ther såld. Serapio sågher/ at några kommer aff thz Landet Sinos, En part meena aff Babylonien. Han hafwer krafft at torcka och sammandragha. Ty han år skarp i smaken/ som Galenus sågher. Ty brukar man honom til Såårepläster / och thet som afftorcka och sammandragha skal. Han stillar och så lööst Lijff/ intaghin medh Ägg/ eller och igenom Elyster ingutin. Han tienar och emoot Leffrens fehl. Han förtagher och så Blodhspyiande och Förgifft/ når man honom intagher medh Ägg. Han dödhar och Matkar i Lijfwet. Paulus sågher / at Mogra Sinopida år starckare ån Bolus och Terra Sigillata, Ty warder han myckit förmångdt i Salfwor.

Rubrica Fabrilis, eller then gemeene Timber Rödhsteen/ then sombilghe kalla Rödhkrijta/ år

är ringare än Sinopis. Then Egyptiske och Carthaginenseske/ som är vthan steen/och möhr/ är then bästa. Han finnes ochså i Iberia i Spanien.

Cap. V.

TErra Eretria nämpnes och så aff Landskapet ther hon finnes: Och thenne Jord är tweggehanda: Then ene rätt hwijt/ och then andre Askfårghat. Then achtas för then bästa/ som är Askfårghat/ och är blöth/och gifwer een Fiolfårghat Lilie/ når man henne drager öfwer Kopar. Man waskar henne såsom Blyhwit/ eller och så: Man stöter eller rijfwer henne små/först torr / och sedhan medh watn / och når hon sjuncker/ sijlar man watnet sachta aff / och når hon är torckat i Solen / stöter man henne åter igen om daghen / och giuter watn vppå / at hon om Afftonen skal sättia sigh nedh på bottnen/för daghen sijlar man Watnet aff / och stöter them igen i Soolskijnet/ och gör til Pastiller. Om man begärar at stekia them / så må man göra så stoore Pastiller som Kikerärter / och läggia them i ett Steenkåril/ och tåppa Munnen wäl til/och sättia på en brinnande KolEeld och pusta wäl vnder: Når Askan wänder sigh i Falska/ eller Kolen lijkna sigh wedh Kopar/ tagher man them vth

och gömer them. Thenne Pastiller hafwa en sammandraghande och kölande krafft / som någhot lijtet blöther / the fylla thet som holigt är / och sammanhäffta blodighe Såår. Dioscor.

Cap. VI.

TErra Samia aff then Öön Samo i Medelhaafwet är tweggehanda slagh : Then Eena är hwijt/lått/blööt/mustachtigh/och möhr och lodher widh Tungone såsom Lijm : Then Andra kallas After, och är såsom een skorpa eller skaal/i sin Substantz såsom en Hwetiesteen. Hon twåttas såsom Eretria och hafwer lijka kraffter. Thenne Jord stillar Blodhspyiande/och warder gifwin Qwinnom medh wildpuniske Äplesblomsten för Lijffzens flytande. Hon köler Spenars och then naturlighe Lemmens heta påstrukin mz Rosenwatn : Fördrifwer Swett / och druckin medh Watn heelar hon Ormabett/ och fördrifwer Förgifft. Om man honom icke hafwer må man i hans stadh bruka Blodhsteenen. Dioscor.

Cap. VII.

TErra Chia aff then Öön Chio / är hwijt någhot Askfårghat/ och skorpachtigh / och lijk then förre/ och hafwer samma kraffter/ vthfyller Ansichtet och gör thet klart/ och gifwer hela Krop-

la Kroppen en skön Färgho. J Badstughun rensar hon såsom Saltpetter. Dioscor.

Cap. VIII.

SElinulia hafwer samma kraffter / och then är bäst / som är hwijt och gifwer skeen ifrån sigh / och är möhr. Dioscor.

Cap. IX.

TErra Cimolia är tweggehanda slags: Then Eena hwijt: Then Andra brunachtig. Then achtas för then bäste / som hafwer i sigh en medhfödd klemachtigheet / och är kall när man tagher på henne. Bägge slaghen blandat medh Atickio fördrijfwa Knylor aff Kroppen. När man stryker henne på thet som brändt är löper thz inthet vp / och alt thet som på Kroppen hårdt är blöter hon. Hon fördrijfwer vthländsk Eeld. Dioscorides.

Cap X.

PNigitis är i färgon lijk Eretriæ, men i större klimpar. Hon köler när man tagher på henne / och lödher widh Tungen aff sijn torrheet. Hon hafwer samma kraffter som Cimolia.

Cap. XI.

MElia är then Askfärghade Eritream lijk/ och ojämpn til påtaghande såsom en Footsteen. Hon hafwer Aluns natur och torckar någhot Tungon/ gör en reen Krop och skön förgho. Hon är och Målarom tienligh/ til grund/ at behålla långe färghan på een Tafla. Hon tienar och i Gröneplåster/ som kallas Chloræ. Diosc.

Cap. XII.

AMpelitis eller Pharmacitis finnes i Seleucia vthi Syrien / och then hålles wara then bäste/ som är swart / lijk wedh långe Forokåål/och hon beblandar sigh strax medh Olio/når hon är rifwin / men then hwijte och askfärghade blandar sigh icke wål / ty achtas the för ringa. Thenne Jord hafwer krafft til at åthskilia och köhla / och lettar wål Håår. Hon warder strukin på nywåxande Wijnträd at dräpa Matkarna aff them. J Polen och widh Wästeråhs i Vpland warder funnin enahanda Jord / bleckbrun och swår / then man lägger til Kopar / och gör Måssing aff honom / lijka som medh Cadmia eller Galmey / om thet är rått Galmey / weet iagh icke.

Kakelvngs Pättor / Fornaceæ Testæ, som

wål

wål genom brände åre / göra Skorff på Såår / och heela Klådha och Blemor / sampt och Podaglen / och Wårter. Thet brända Engsleret hafwer samma krafft.

Allahanda gemeene Jord / hafwer krafft at köhla / och förstoppa / bådhe Såår och Lijfwet. Dioſcor.

Och ware så myckit om åthſkillighe Jordzslagh:

Thet XIII. Cap.
Om Mineraler och halfwe Metaller.

MEdhan man här til beſkreff åthſkillighe slags Jord / som i sigh sielff lööß år och icke wål sammanhångiande: Så wil man nu beſkrifwa / Mineralerne / som aff Jorden födhas och sammanlöpa / antingen igenom Naturens heemligha wirckande / eller igenom Menniſkiors konst och Arbete / medh Eeldens operation och kokande: Och sådanne åre allahanda Salt / Victril / Alun / Auripigmentũ, Sandaracha, Chryſocolla, Miſy, Sory, Chalcitis, Melanteria, Stimmi.

Cap. XIV.

SAlt / Sal, Malck, Arabiſk / år antingen Naturlighit / thet Naturen sielff födher och

och wårckar eller giordt / thet man medh Arbete och sudande tilberedher. Thet Naturligha tags antingen aff Jorden / eller aff Haafwet. Thet Andra slaghet sudher man / aff Tråsk/ Siöar/ Kärr/och Källe watn/ såsom wedh Hall i Sachsen / wedh the Saltwärck i Thüringen och Hessen / wedh Altendorp och Nidda / J Ryßland / i Lijfland och annorstädz. Thet Naturliga Saltet göra the Lärde fyrahanda slagh / Sal Gemmæ, Sal Ammoniacum, Sal Indicum, och Sal Nitrum.

Cap. XV.

SAl Gemmæ är itt naturlighit Salt / som warder aff Jorden vpgrafwit / och är hwijtt och klart och genom skijnande som en Crystall. Thetta warder nogh taghe i Polen och medh stoore stycken/såsom stoore Steenar aff Jorden vthhuggit. Saltet är itt möhrt Mineral / aff förbränd Jordesk Materie och förblandat fuchtigheet igenom Solennes och Jordennes instängda Wårme sammankokat. Thet är warmt och tort i then tredie Grad/ och genomtrångiande. Thetta Jordsaltet är starckare och båttre än the andre aff Watnet.

Thet Andra slags Naturligha Salt wårckar Naturen igenom Solennes Wårme och Heta

aff

aff Salt haaffs eller ståndande Siöars watn i the heete Land / at thet wåxer på Watnet lijka som Isen aff Kölden/ och thetta är thet bästa aff Watn. Thernäst thet Spaniske Saltet / thet man kallar Baij Salt / hwilket hafwer een söht Smultron lucht / och warder igenom Solennes heta wärckat aff instängd Saltwatn i Slusor/ lijka som itt flått eller Jß/ och warder ther aff in på torre Platzar församblat i stoore hoopar såsom Hööſåthor/ther på igenom Regnet och Solenns heta wåxer itt tiockt Saltskal eller skorpo/ såsom heele Steenflijsor. J the Schottlandz strander sambla the itt grått och oreent Salt/ som myckit medh Leer beblandat år / hwarföre om man någhot ther medh saltar / sätter sigh Leeret ther vppå : Ty skal man effter någhon tijdh twetta Leeret aff medh samma Saltlaaka / och sijla Lakan vp / och slå thet igen på samma Kött. Man finner och itt grant Salt på Steenar och Klippor som ther wåxer aff Haaffsens Fradga/ och kallas Spuma Salis, thz år Saltskum. Dioscorides nåmpner och Salis florem, thet år Saltbloman / som råttare kallas Maris flos, thet år Siöblomster / ty thet år icke Saltet lijkt/ vthan år golachtigh Fetma på watnet. Men thet som rått kallas Salis flos thz finnes i Saltgrufwor / och i stoore Saltelårar / lijka som itt

grant

grant Saltedamb/på thet råtta Saltet/ thet båsta rått hwitt/ thet såmbre grått.

Cap. XVI.

AN warder enahanda Siösalt funnit i the Judeske Insiöar/ en part meena i Rödhahaafwet/ ther som och Asphaltus finnes som warder kallat Sal Sodomæus, och thet såsom och sielfwa Watnet år ganska bittert / så at når man slåpper andra Siöars Fiskar ther vthi/ döö the strax. The Araber kalla thetta Malck eller Sal Naphticus, aff Jordbeket Asphalto, som ther och fins.

Cap. XVII.

BRånner man och Salt aff Grås / såsom aff Tångan/ thet the Fattighe i Dyrtijdh bruka för theras Maatsalt: Item aff thz Grås Kali, hwilket Medici kalla Sal Alkali: Såsom och aff Malört och flere Grås.

Allahanda Salt år hett och tortt/ som Dioscorides sågher / och thet rensar/ resolverar, förtagher rånadhen / och förtårer / sammandragher/ wårmer och torckar. At thet hett år och torckar / seer man ther aff / at then Menniskia/ som thet ympnigt tagher til sigh / törster ther effter öfwermåtton. Item / tagher man itt stycke

slått

ſlått Jiß/ och lägger thet på ett ſlått brädhe/ gör thet reent / och gnijder wått aff Jſen in på brädet/ ſätter Jſen ther på/ ſtröyjer Salt ofwan på honom / och låter honom ſå til någon tijdh liggia ſtilla/ fryys Jſen hårdt til widh brädhet/ hwilket kommer ther aff/ at Saltet drijfwer Kölden aff Jſen alt nedh effter. Man brukar Saltet til Purgerande Låkedomar / til Clyſterningar/ och annat ſom inwårtes brukat warder. Man bränner och Salt til Låkedom altſå: Lägg Salt i een ny Påtta/ och täck henne wål til / at ingen Fuchtigheet kan vthgå / och ſätt henne på glödhande Kohl/ och låt ſå länge ſtå / at Saltet briſter ſönder och brändt warder/ ſedhan tagh vth/ och probera thet medh ſmaken / Ty thet ſom bittert år thz reſolverar, Men thet ſalt år / thet torckar och ſammandragher. Saltebloman eller Skumet år ſubtilighare än thet brända Saltet / och theß ſmaak år bitter/och reſolverar krafftigare. Serapio ſägher / at Saltet låter icke thet ting förrotna / ſom ther til elies benåget år. Siöſaltet ſtrödt på een Huudh/ och lagdt på Miälten/ förtagher hans hårdheet. Salt förtårer Dödkött aff Såret. Thet år och gott för ſkorff/och fördrifwer thet öfwerflödigha Kötet / ſom wårer i Ögorna. Salt tienar i Clyſter/och emoot Watuſoten. Salt beblandat medh Ättikio och Olio/

förtagher Klådhan på Kroppen/ när man smör och rijfwer Kroppen ther medh til theß han swettas. Thet samma fördrifwer också Skorff/ ledhe Spittålskos fläcker och Finnar. Beblandat mz Honing/ Ättickio och Olio tienar thet för Squinantia, eller Halssulmen. Förmängd medh Ättickio alleena / är thet gott för then heemlige Ortens sulme. Itt Plåster ther aff giordt medh Lijnfröö / är gott för Scorpione sting. Medh Origano, Isop och Honing förmängdt / är thet gott för Ormabett. Salt stött och i en Linklut hängd i Ättickio / och sedhan lagdt på Ormabett heelar thet ganska wäl. Salt medh Miöl och Honing förmängdt heelar thet som brändt är vthan Ärre. Thet samma tienar och så för Podagel. Salt medh Ööl eller Wijn indruckit löser Buken/men thet är skadelighit för Maghanom. Och så myckit om Saltet.

Cap. XVIII.

SAl Ammoniacum eller rättare Armeniacum, warder i Armenien vthtagit aff klare Saltsteenar/ som hårde och salte äre/ och bijta i Tungonne/ eller i Cyrenaica vnder heet sand/ ther aff thet kallas Cyrenaicum, och thet är hwitt och rödt / som Serapio sägher. Thet fins och thet Armeniacum, som tags aff swarte

Salt-

Saltsteenar / och thet är grofft och klart som en Crystall / och thet är thet bäste / och warder brukat i Läkedom / och är hett och torrt i then 4. Gr. Thet Sal Armeniacus, som gemeent brukat warder / är icke thet naturligha / vthan itt giordt Salt / och tags itt slagh ther aff i Alexandria aff Baadhstughur. Sal Armeniacus, fördrijfwer then grofwa Fuchtigheet och rensar / och är synnerligha gott för Tungospenafall / när man thet smått stöter / och stryker vp i Gomen / thet gör man ock medh gemeent Salt och Jngefär puder. Thet Pulver Armeniaci, är och gott för then Halssulme / som kallas Squinantia. Plateaeris sägher / at Sal Arm. medh Chelidoniæ Must förmängdt och lätit i Öghon / förtärer then hwijta Hinnan aff Öghat. Sal Armen. smält i Rosenwatn / och beblandat medh Camphērwatn / och torckat i Solen / och sedhan pulveriserat / och thet Pulver förmängdt medh Flederolio och Ansichtet ther medh smort förtagher Ansichtes oskickeligheet. Man gör vnderstundom Sal Armoniacum aff gemeent Salt.

Cap. XIX.

SAl Indus eller Indicum, skal wära i Jndien / och wara golt och sött som Zucker eller Honing / och wära på Honighen / som Avicenna me-

na menar / hwilket Medici Florentini och Weckerus hålla för Zucker Candi / men thet kan man icke hålla för någhot Salt/medhan ther ingen Sålto eller bitterheet vthi år. Ty håller iagh Sal Indicum för thet Indianiska Bergsaltet/ som i thenne tijdh i Indien aff thet Bergh Oremeno och annorstädhes warder taghit/ och år brunachtigt.

Cap. XX.

SAl Alkali, warder giordt aff itt Gräs som kallas Kali på Arabisk/ The meena/ at thet skal wara Usnea eller Moß / thetta warder altså giordt: Man gör een stoor Groop i Jorden/ och fyller henne medh thetta Gräs färskt/och gör ther Eeld vppå/ och när thet är vthbrändt til Aska/ späder man meera ther til / til theß Groopen blifwer full. Sedhan släck Eelden vth och låt Askan koldna / och tagh henne omsijdher aff/ tå finner tu en hård swart klimp ther vnder/och thet är Sal Alkali, Och thet tienar til alt thet som Sal Ammoniacum.

Cap. XXI.

SAl Nitrum, eller Saltpeter/ Baurach Arabicè, är mångahanda slagh / Nemligha thet Naturligha/ thet giorda/och Aphronitrū.

Thet

Thet Naturligha / som kallas rätt Nitrum, skal wåra i Nitria vthi Egypten / ther aff thet nåmpnes / och är Saltet aldeles lijkt i färghone / men icke i smaken. Thet bästa kommer aff Armenien / och thet är lätt / och låter sigh wäl sönderrijfwa / och är antingen hwijtt / eller rödhachtigt / och bittert. Thet warder igenom Jordennes inståmgde wärme / och then vthwärtes Solennes heta / aff then saltachtighe och förrotnade Jordennes wätsko / vthdrijfwit / distileret och vthlakat / så at thet i Jordennes skrefwor vthlöper / och ther thet dryper sammanstirdnar thet såsom en Jßtåkla / then vnder Taaken hånger.

Saltpetret thet man gemeent til Byssepulver brukar / och kallas Sal Nitrum eller Sal Petræ, at thet lijka som itt grant Salt eller Rijmfrost vthswettas aff gambla Murar och Steenar / warder medh Konst och siudande i alle Saltpeter bruk sudit aff feet Mull och Aska / eller och aff Myre watn / och thet är nu gemeent. Men man må thet icke bruka til någhon inwärtes Låkedom. Aphronitrum är Nitri skuum eller bloma / och warder samblat i Asia i Grafwar / ther thet torckas aff Solskijnet. Thet rätta Nitrū lagdt i watnet brister och smolar sigh sönder såsom osläckt Kalk / och gör watnet beqwämt / til at waska något medh och reent göra / såsom Pro-

pheterna then Andeligha twåttningen här widh offta lijkna. Thet bästa är icke swårt / och låter sigh wäl rijswa. Avicenna 2. Canone cap. Baurach, sägher/ at Nitrũ är starckare än salt/ och är warmt/ och tort aff Naturen i then andra Grad. Nitrum renar / vthbijter och förtärer then groswe Fuchtigheet och gör granne och tunne håår / och gifwer Menniskior een godh Färgha. Nitrum tempererat medh Ättickie/fördrijfwer Klädha. Nitrum indruckit/ dräper Matkar i Lijfwet och drijfwer them vth. Nitrum Africanum står emoot Förgifft. Aphronitrum är gott för rasande Hundars bett. Nitrum är gott för Iliacam passionem eller Buukreeff / och renar Ansichtet aff allahanda Fläcker. Thet drijfwer och Sleem aff Magan och Tarmarna / och fördrijfwer Håårmatkar / och Löß aff Hufwudh. Thet dräper Matkarna i Öron/ och rensar them.

Cap. XXII.

Vitriolum, Græcè Chalcantum, Calcadis, Calcitis, Calcator, Cachita, Arabicè Zeg. Latinè Atramentum Sutoriũ, warder hoos oß gemeent kallat Kopparrööt/ såsom han och i the Latineske Officiner kallas Copparosa. Orsaken hwij han så kallas är

then-

thenne / at then gemeene Victrilen aff Koppa-rens smältande och Röstande sätter sigh som en Koppars swett aff Kopparrööken och Fuchten vp vnder Taaket i Smältehyttan. Eller sätter sigh Victrilet aff Swafwelmalmens affwask/ in på Stickor/som man församblar i Rösten/ och laakar Affwasket öfwer. Thetta är thet gemeena Victriles wärckande. Thet Naturligha warder funnit i Jordennes Ådror / och emellan Stee-narna sammanlupin / och när thet löper vth aff Berghen/ hånger thet som Jßtåklar/ i Bergh-brantarna/och fins elies i Skrefworna samman-stirdnat. Sommestädes fins thet ofwan på Jor-den vpwuxit/ och thet kallas i synnerheet aff Me-dicis Coparosa. J Orienten warder twegge-handa giord Victril beskrifwit. Then ena i Cy-pren / wärckar sigh sielfft i Dammar / som ther til giorde woro/ aff thet Mineral watn/ som lö-per aff the Grufwor/ ther the tagha Misyn, So-ryn och Chalcitin the Mineraler. Thet An-dra blifwer sudhit aff thet watn / ther vthi man låter Myrejord syra sigh / och thet warder än i-dagh mångestädes så wärckat.

Serapio lib. Aggregatoris cap. Zeg. gör tweggehanda Victril/ En som kommer aff Ba-bylonien / och then Andra aff Cypren. Then Babyloniske hafwer inwårtes i sigh Fläckiar/

och then hålla en part för then bäste. Then Cypriske hafwer gol Färgho / och låter sigh lätteligen bräckia. Thenne är förgifftigh och hafwer in i sigh Fläckiar såsom Stiernor. Serapio säger ock så / at han hafwer seedt i Jorden 3. långe Ådror liggiandes på hwar andra/ ther aff then vnderste war Zeg Nigrum, som Alchymisterne kalla Marcasitam. Then Andra war kallat Culcotar. Then Tredie / och then bäste war kallat Zeg viride, och thet är Victril eller Calcanthum Then Naturlighe Victril är kosteligare än thet giorda / hwarföre kan man bruka Copparosam Cypriam för then rätta/ ther man honom icke hafwer. Aff giorde Victriler är then Cyperske then bäste/ och ther man icke honom hafwer / må man bruka then Romerske eller Siciliske. Paulus sägher / at Victril är warmt och tort i then 4. Grad. Ty thet wåldeligha wårmer/ och sammankrymper/ och torckar heela Köttet igenom / och sammankrymper thet. The Alchymister göra een kostelig Olio ther aff.

Victril pulveriserat / och Pulver pruustat i een blödhande Nåsa/ stillar Blodhen. Thet Pulver indruckit medh Watn/ kommer Menniskian til at spy. Ett Quintin aff thet Pulver intaghit medh Honing / dräper Matkarna i Lijfwet/ och drijfwer them vth wåldeligha.

Victril

Victril mängd medh stött Glaß och Honing/ och ther aff giordt Klimpar/ och lagde ther myckit Rottor wancka/ dräper alle them ther aff åta. Til thet samma kan man och tagha Auri pigmentum eller Arsenicum, beblandat medh steekt Fläsk / ther aff döö the och strax. Victril tienar wäl til Bläck och Swarto/ blandat i hoop medh sudit Eekäple / eller medh wälsudit Miölbärsrijses watn/eller medh them bådhom tilsamman.

Cap. XXIII.

Alwn/ Alumen, Stipterea Grekisk: Alfar, Sebel, Arabisk. The gamble Medici hafwe räknat tweggiahanda Alwn: Alumen Scissum eller Sciscile ; Alumen Rotundū eller Zuccarum : Och Alumen Liquidum. Thet Första slaghet räknas för thet bäste/och thet blifwer meent i Recepter, ther man slätt Alwn nämpner vthan någhot wedernampn. Thet som är hwitt/ myckit krympande / medh swår Lucht/ icke steenigt / och samtått / vthan holigha medh gråachtigha Taggar/ bitter och saltachtigh/ then hålles för then ypperste / och hämptas aff Egypten. Hon warder förfalskat medh then steen Amiantho, men med smaken kan man them snart åthskilia/ at Steenen icke astringerer.

Förvthan thesse Naturlighe slagh / åre try som giorde warde. Thet första / Alumen fæcum, som warder brändt aff vptorckat Wijndranck. Thet Andra Alumen Catinum, som warder giordt aff thet gråset Kali eller Sodæ aska. Thet Tredie Alumen Scaiolæ, som warder giordt aff Lapide Speculari, som kallas Speculum Asini, thet år Kattguld. Hår til hörer ock så Alumen Rosæ, som warder tilbrändt aff en hwijt Steen/och vnderstundom aff en brunachtigh: Och Alumen Zuccharinū, som warder præparerat aff then förre / medh Zucker och thet hwijta aff Ägget.

J gemeen år Alun antingen hwitt eller grått. Thet hwijta år blött eller hårdt. Thet blööta år flytande / ther vthi man kan aluminera och fast göra allahanda Papper/at thet icke slår igenom. Thet hårda år antingen rundt och klart som Zucker: Eller spitzachtigt och grått. Thet swarta Alun finnes i Cypren / ther medh Guld rensat warder. Gemeent Alun finnes ther Swafweljord år.

Thet gemeena Alun / wårckar sigh aff then samma Jordz materia som Swafwel och Victril vthi Swafwelberg/aff Swafwelmalmens affwask/som warder sudit i Pannor/såsom widh Örebroo i Närickie.

Alun hafwer i sigh grooff Materie / och sägs wara warm och torr i then 4. Grad. Avicenna sägher i then 3. grad. Hon hafwer krafft at wärma/ sammankrympa / rensa och blötha. Ty blöter och mäntar man Huudhar ther medh altså: När Huudhen är kalkat och ther effter wäl reen skafwat/ skal man siudha Alun watn / aff 2. skälpund Alun/ och 1. marckpund Salt til Huudhen / eller ther fleere Huudhar äre tilsamman/ halfft annat skälpund Alun: Och röhra Huuden wäl ther vthi / så länge hon blifwer genom bitin/ thet man känner ther aff/ at hon hwijtnar / och så hängia henne vp til at torckas ther icke Solen skijn på henne/ vthan ther hon wädras.

Alun förbättrar Wahrböldar / torckar thet som wått är/ fördämper öfwerflödigt Kött/förtagher Klijande / och fördrijfwer Klådhan / som Galenus och Dioscorides lära. Dioscorides sägher / at Alun pulveriserat och beblandat medh Regnmatkar / och ther aff giordt een Salwa / och strukit på Kräfweten eller Lijkmatken/ oc bundit ther öfwer som ett Plåster helar henne.

Alun är och godh til Fistlen/ när man gör een Salwa ther aff/ och lägger in medh en week eller weyl. Then Salwa skal man så tilberedha. Tagh Alun och Salt lijka myckit och giut ther Watn vppå så myckit som tigh synes at behöfwas / och

låt

låt thet siudha. Sedhan gör ett Karbadh medh glödhande Steenar / och lägg them i Karet / och giut thet watn ther vppå / och låt then Siuka ther vthi swettas / (såsom the ther watusichtighe eller the som til theras Lemmar förlammade / eller o-reene och skorffwighe åre /) och twetta honom öf-wer heela sin Lekamen medh thet samma watnet / thet fördrijfwer Siukdomen. Eller gör ther til thenna Salwa. Tagh Bomolio /, och gör en Weyl / och stick honom i Honing / och ströö små-stött Alun ther öfwer / och stick honom in i Fi-stlen / men så at Fistlen tilförenne är rensat och twåttat medh Ättickio / ther vthi lijtet Alun är röhrd / thet heelar Fistlen in til grunden.

Serapio sägher / at Alun är godh bruka til mörcke Öghon / och fördrijfwer Fläckiar aff An-sichtet / och åter Dödhkött aff Sååret. Alun är myckit godh emoot Halssulme / i synnerheet når Tungespenan är fallen / (som kallas Uvula) och thet skal man så tilberedha: Tagh småstött A-lun / och blanda thet samman medh stött Jngefär och Bertram / och föhr thet medh een Sticka til Tungespenan / thet hielper.

Alun smält i Ättickio / och Munnen ther medh waskat / tienar för ond Lucht i Munnen. När man twåttar Hufwudet medh Alunwatn / döö Löß och Gneter ther aff. Och når man ther m; waskar

waskar Tänderne/ stillar thz Tandwärcken. Thet tienar och för Klijande/ och Scorff eller Skab.

Cap. XXIV.

AUripigmentum eller Arsenicum är itt löst Mineral/ såsom andre färghor. Harnech Arabisk/ Operment på Apotekerne. Serapio och Dioscorides, lib. Aggregat. ca. Harnech. beskrifwa twenne Auripigmenta. Thet Ena golt / lijka som Fiell öfwer Fiell besatt/och thet samma/om thet är reent och oförmängdt aff andra Materier/ är thet bästa: Thet Andra rödt / lijka som Sandarcha eller Cinober/ och jw rödhare jw bättre thet är/ och om thet hafwer Swafwel lucht.

Aff thet Naturligha Auripigmento warder itt annat medh konst beredt / och thet kallas i synnerheet Arsenicum och Reugal. Avicenna lib. 2. cap. Arsenicum, gör treggiehanda slagh/ hwitt/ golt och rödt. Och sägher at thet skal wara thet bästa som är golt / såsom itt Granat Äpel/ och läter sigh gärna pulverisera.

Och är een gemeen Mening / at Auripigmentum eller Arsenicum är förgifftigt/och at thet är fahrlighit ther medh vmgå / ty thet är Menniskian myckit skadelighit/,och när hon ther medh vmgår/ och thet handterar/ så vpbläser thet

An-

Ansichtet / lijka som thet wore vpswullet / sampt och Händerne. Arsanicum är warmt och tort i then 4. grad. Dioscorides och andra Medici skrifwa wäl åthskillighe sätten til at bruka Arsenicum in i Lijfwet / doch så at man tagher strax effter Treakels til sigh / så myckit som itt Hassel-nött stoort / eller Mithridat: Men migh synes thet wara rådhlighit / at man thet inthet brukar inwårtes. Ty thet hafwer een sammankrympande och förtärande eller brännande Krafft / så at thet bränner Blåsor effter sigh / och gör skorff / och fördämper någhot til at wäxa. Ty wil iagh aleenast beskrifwa til hwadh thet tienar at bruka vthwårtes.

När man wil fördrijfwa Håår aff någhon Ort på Kroppen / så at thet ther icke meera wäxa skal / så gör ther til thenne Salwo. Tagh 2. Lodh oslächt Kalk / och smält honom i watn / och siudh honom. Sedhan tagh halfft Lodh Arsenicum, och siuudh samman medh Kalken / och när tu wilt weta / om thet nogh sudhit är / så tagh een Fieder och stick ther vthi / och dragh strax vth igen / om håären eller fiedren falla aff Pennan / så är thet nogh sudhit / men falla the icke / så låt bättre siuudha. Medh thenne Salwa bestryk then Platz in på Huudhen / ther tu wilt fördrijfwa håären / så falla the sin koos vthan skadha / och på then stadh

wåxer inthet Håår meera. Och när hååren äre affbeetne/ så twåtta Hudhen wäl reen medh reent Watn emoot then andra eller tredhie Daghen/ effter som tu seer at hååren gå sin koos/ eliest om then Materie ligger ther längre på/ förtärer och äter hon sigh in igenom Huudhen och Köttet.

För Skabb och ledhe Spetalfläcker / Tagh Såpo twå deelar / och Arsenicum tre deelar/ blanda thet tilsamman/ och gör ther aff een Salwa/och smör ther medh Fläckiarna i Badhet/och låt blifwa ther på någon tidh/sedhan waska Salwan reent aff / så förgår Skabben och Fläckiarna/ om thet offta skeer.

Wiltu hafwa en Någla aff Finger / eller Tåhr / så tagh Gummi Serpinum och Arsenicum,, lijka myckit aff bådhen/pulverisera thz/ och förmång medh Nöttolio / och lägg thet vppå såsom itt Plåster/tå faller Näglen aff vthan skadhe. Sedhan waska Fingret eller Tåhn reen mz ist Lwth/ när Näglen är affallen.

Cap. XXV.

SAndaracha, är itt Mineral ibland Metalliske Ådror / som måsteparten wåxer medh Auripigment, och är rödt/ som itt Cinnober/ någhot lijtet lenandes emoot golt / och när thet brännes / gifwer thet en bleek Röök ifrån sigh/ och

och luchtar såsom Swafwel / ändoch at thet icke lijka förtåres. Man kan wäl få then rätta Naturligha i wår tijdh / doch kan man och göra itt Dächt / om man bränner Operment / så länge at thet fåår een Cinnobers färgho / och thet kan man wål bruka för thet rätta Sandaracha. The Araber kalla Vernicem, thet är Eenekådhan/ Sandaracham, ty skal man thetta weta / när man lås the Arabers Recepter.

Sandaracha hafwer samma kraffter som Operment. Medh Kådho hielper thet Håårlop: Och medh Beck fördrifwer thet Kartnäglar. Emoot Phtiriasin är thet krafftigt aff Olio: Och medh Ister fördrifwer thet Wårter och Wartor. Thet tienar ock så til Nåsornes och Munsens Såårheet / och andra Blemor medh Rosenwatn. För them som myckit Råkel vphosta tienar thet medh Miödh. Moot gammal Hosto röker man thet medh Kådho / och tagher Rööken emoot medh een Pijpo i Munnen. Thet hielper Rösten om man thet sleker vp medh Honing. The som hafwa swår Andadrächt/ mågha thetta bruka i Catapotio medh Kådho. Dioscorides & Florentini Medici.

Cap. XXVI.

CHrysocolla eller thet Naturligha Borax, är

är itt slagh aff thet Naturligha Nitro, och war-
der funnit i Guld/Silfwer och Koppargrufwor
i Armenien, Macedonien och Cypren:
Thet Armeniska är thet båsta/som är fårghat/och
hafwer Saltpetters smaak / medh någhon bit-
terheet/ och är hårdt. Thet är lijkt en Sand/ be-
blandat med metallisk Materie/ men når thet är
rensat år thet som en Sand. Then warder bru-
kat i Läkedom / och i Guldsmedhers Wärckestå-
dher. En Dächt Chrysocolla warder giordt
aff itt Piltebarns Piß / medh en Kopparstötel
stött vthi en Koppармortare / och war i brwk
hoos the gamble Medicos. Äre ännu någhre
slagh som Målare bruka. Chrysocolla tienar
til at purgera och rensa Såår/ och fördämpa thz
tilwäxande öfwerflödigha Kötet: Thet tilkrym-
per/rensar och hetar/och förtärer eller bijter Köt-
tet måtteligha. Thet är ibland the Läkedomar/
som vpwäckia spyiande/ och kunna wara dödhan-
de. Dioscorides.

Cap. XXVII.

MIsy hafwer golfårgho / och är hårdt / och
når man thet rijfwer/lijknar thet sigh widh
guldfårgha / och glittrar som een Stierna / och
thet fins i Cypren: Och hafwer krafft til at ren-
sa/ heta/ och göra skorff på Såår: Och rensa o-

reenligheet för öghorna och theß wråår/ och åte någhot lijtet. Thet Egyptiska är thet bästa/ men swaghare til Öghornas Läkedom. Om man thz icke hafwer/ så tagher man itt gammalt brände Victril therföre. Dioſcor.

Cap. XXIIX.

SOry, är thet nästan någhot lijkt/ och gifwer lijka som Gnistor ifrån sigh/ och fins i Egypten/ i Libien/ Cypren och Spanien: Men thet Egyptiska hålles för bättre/ hwilket när man thz gnijdher/ synes någhot mörckare/ och fult medh hol/ feetachtigt/ tilkrympande/ och til Luchten och Smaaken ondt/ så at Maghan ther igenom kommer til at wåmias och klökias. Och thet som icke gifwer Gnistor eller Glittror ifrå sigh när thet gnidit warder/ såsom Miſy, thet är icke gott. Thet hafwer lijka krafft som the förre til bränna och etza. När man stoppar thet vthi ihola Tänder/ stillar thet Tandawärck/ och fäster Tänderne/ om the äre löse. Thet hielper Iſchiadicis mz Wijn. När man thet påstryker medh watn vthsläcker thet Varos. Thet warder och blandat i the Recepter som swarta Hååret. Thesse ting äre starckare obrände än brände/ ther doch andre ting kråfftigare äre tå the blifwa brände/ såsom Salt Wijndranck/ Saltpeter/ Kalk/ etc. Dioſc.

Cap. XXIX.

Cap. XXIX.

CHalcitis är itt Mineral / som fins ibland koppar Ådror / och hafwer en Natur mitt emellan Misy och Sory. Then achtas wara bäst / som är lijk Koppar / möhr / och icke Steenigh eller gammal / igenom hwilken långe och skijnachtighe Ådror löpa: Sådana som then är som fins i Thuscia i Italien. J Tydzland finnes itt slagh / som är Steenigt / swårt / och rödt medh guld Glittror. Then Welske achtas för kosteligare / synnerligha i Treakels: Til annat kan man wäl bruka then Tydska. Chalcitis hafwer en torckande eller rensande krafft / som hettar / och gör skorff på Såår / och hafwer alt samma wärckande som Misy.

Cap. XXX.

MElanteria, är tweggiahanda slags Mineral: Thet Eena finnes i Koppargrufwors Hool eller Munnar / lijka som itt Salt: Thet Andra wäxer på the samma Orter ofwan på Jorden / och är aff Jordz natur. Så fins och i Cilicia och några andre Landskap itt slagh thet man aff Jorden vpgrafwer. Thet är thet bästa / som är lijkt Swafwel / reent och slätt / och swartnar strax som watn kommer ther wedh. Melan-

teria hafwer een fråtande krafft såsom Misy. Om man thetta icke hafwer/ så må man therföre bruka Victril. Dioscorides.

Cap. XXXI.

ANtimonium, Stimmi eller Stibium, Spitzglas/ Bitruad Arabicè: Är een Jordådro/ såsom Bly/ som Serapio sägher. Men then åthskildnadt är emellan Stibio och Bly/ at Bly låter sigh icke stöta/ til pulver såsom Antimonium: Och Bly smälter i Eelden/ men Antimonium brinner. Och thet bästa ther aff är thet/ som är klart och skijner/ och är når man thet bryter skorpachtigt/ möhrt/ och vthan Jordz och andre oreenligheetz beblandelse.

Almansor sect 3. och Pandecta cap Antim säiya/ at Antimonium är kalt och torrt i then 3. grad. Och Galenus sägher/at thet är kalt och stoppande. Theß krafft är at sammankrympa/ och tilstoppa/ köhla/och förtagha öfwerflödighe Wärter i Köttet/ hela Böldar/ rensa Ögharnas oreenligheet och såår: Thet stillar och Blodh/ som löper ifrån Hiärnehinnan/ och korteligen sagdt/ theß krafft är aldeles lijk brändt Bly. Aff Antimonio beredhes Olio och Glas til purgering. Dioscorides.

Then Menniskia som hafwer Hemorroi-

das,

das, thet är Blodhgång / eller Gyllene ådrons flytande(ther aff Fijkböldar förorsakas/)hon tagher Spitzglaaß / pulverisere thet och ströiye på Skadhan. Thet samma Pulver förmångdt medh Venedisk Såpo / och instuckit medh en Weyl i Fistlen/ heeler honom aff grund. Thet heelar och Kråfweten når thet man ströör ther vthi : Och förtärer Dödkött aff Såår. När man blandar thet medh een Salwo benåmbd Apostolicum, och gör ther aff små Klotar / och sticker them vp i Nåsan / fördrijfwa the Polypum, thet är en skadelig Köttwåxt/som wåxer vp i Nåsan. Thetta Pulver förmångdt medh Mirabolani Citrini och pulveriserat Thucia, lijka myckit aff bådhen/och thet blandat i Rosenwatn/och giordt til itt Collirium eller Ögnewatn / och lagdt öfwer Öghorna/ fördrijfwer theras flytande/ och Sulme. För Nåsablodh tagh lijtet Bomull/ och doppa i Musten aff Sanguinaria, eller Trampegrås / och blanda ther vthi Antimonij pulver/och stick samma Tapp in i Nåsaboren/thz stillar Nåsablodhen. Galenus sågher / at Antimonium förtärer thet öfwerflödigha Köttet/ som plåghar Wåxa i Sååren / och rensar them ifrå ond Lucht / når man thet blandar mz Myrra. Almansor sågher / at Antimonij pulver blandat medh Rosenwatn / fördrijfwer Rådhan

aff ögghorna och gör them klara. Paulus sägher at the gambla i förtijdhen hafwa Antimonium blandat i Fenekolwatn/och en gång om Wekonne bestrukit theras Ögghon ther medh/ och the hadhe altijdh helbregda Ögon/ och een klar Syn.

Och thesse Mineraler som här til beskreffne äre/ äre slätte Mineraler : Nu följer them som närmare komma til Metaller / Och äre halfwe Metaller / och tiena til theras födelse / mutation och tinctur, såsom Cadmia, Saltpeter / Swafwel / Quicksölfwer / hwilke sidste try Theophrastus Paracelsus Bombast, bewijsar wara Principia och Fröö til alle Metaller / them then Chymiske Konsten ock så aff Metallerne vthdrijfwa och finna kan.

Cap. XXXII.

CAdmia är itt Mineral och halfft Metall/ thet man kallar Galmey/och thet är mångahanda slagh: Thet Eena är steenachtigt/som gemeent warder kallat Calaminaris, medh hwilkens Pulver man förmerar Kopparen och gör honom bleek eller gol/ thet är til Mässing. Then Stenen hafwer en selsam Smaak / och når han warder småstött och röhrd i Ätikia / och torckat i Solen / torckas han til en Steen / som kan fördragha Eelden / och gifwer ifrån sigh en gol eller

Kopparachtigh rööck/ hwilket och lijka skeer medh en Steen/ then the finna i Steengrufwor/hwilken warder förfalskat för Cadmia. Än warder itt slagh Galmey / som är Steen lijkt / funnit i koppar Grwfwor/ som Galenus thet witnar/ åndoch at Dioscorides förneekar/ hwilket doch likwäl finnes än i dagh / och warder nyttiat til Måssingsbrwk/ aff them som göra Måssing.

J Polen finnes och Galmey til Måssing bruklighit. J Swerige finnes ock så enahanda slagh wedh Wåsteråhs i Vpland / som är een bleekbrun och swår Jord eller Sand/och warder sammaledes brukat til Måssings wårckande.

Sidst är itt slagh som kallas Cadmia Fornacaria, thet är Vngsmiöl eller Rostklij/ hwilket sätter sigh i Kopparvngn/ och är tiockt/ måtelighen swårt/meera lätt/i färghan såsom Spodium, och när man thet bryter sönder/är thet lijka som askachtigt och röstigt.

Om Nitro eller Saltpeter hafwer man tilförenne handlat ibland the slätte Mineraler/medhan thet bleff räknat ibland Salt.

Cap. XXXIII.

SUlphur,Chibur, Albusac, Arabisk: Swawel eller Brännesteen/ är itt Mineral/ som är Fröö til alle Metaller. Och är thet een

Metallisk materie / som sammanlöper aff en subtiligh / feet och kleemachtigh exhalation, som i Jordenne är inslutin. En part säya / at thet är Jord / som igenom then instängde Eldens heta är kokat och til Swafwel förwandlat. Thet är hett och torrt i then 4. gr. Och äre twenne slagh Swafwel / thet Eena Naturligha Sulphur vivum, eller lefwande Swafwel / thet sielfwillieligen och aff sigh sielfft födhes igenom Naturens wärckande: Thet Andra / Sulphur mortuum, eller Sulphur extinctum, eller Ignem expertum, som warder medh Konst brändt i Vgnar. Thet lefwande eller Naturliga Swafwel finnes i thet Landskapet Melo och Lipara. Och thet är bäst ther aff / som kallas Apyron, som är klart / genomsichtigt / och icke Steenigt / och theß Natur är alt wärma / vplösa / och hastigt smälta / tunt göra / och til sigh dragha. Aff thet giorda Swaflet är thet bäst som är gröönachtigt och fett.

Thet lefwande tienar för Förgifft / för Hosto / Andetrång / och them som tiockt Rakel vthhosta / om man thet tagher in medh Ägg / eller allenast / som en part meena medh thet rödha aff Ägget / eller om man tagher Röken ther aff in. Sammaledes hielper thet och födslen fram / och rensar Modren / när man thet röker nedhan effter vp.

Medh

Medh Ägg lagdt på förgifftighe Diwrs bett/ heelar thet them. Thet är och lijka så medh Ägg intaghit för Pestilentien / och när man thet brukat hafwer / skal man någhot nyttia ther effter för Stolgång/ såsom Diasenicanis, Diacarchami, Electuarium de Succo Rosarum. Och ther effter achta sigh för Swijnaköttt / Miölk och Wijn/ så länge at Naturen sielff förmärcker / at sådhant Förgifft förswunnit är. Swafwel pulver intaghit medh blött Ägg/ fördrijfwer och Oreenligheeten ifrån Brystet: Såsom ock Golsooten. Beblandat medh Terpentin kådho / fördrijfwer thet ledhe Spital fläcker/ Råform/ och Kartnåglar. Medh Ätikio påstrukit/ affreenar thet ock så Spetalsfläcker/ och vitiligines. När man gör een Salwa aff Swawel och Saltpeter/ och stryker på Klådhan/ fördrijfwes hon. Item / tagh stött Swafwel / och stött Lagherbär / blanda samman medh Swijnister/och smör Kroppen ther medh in för Eelden/ och basa thet in i Kroppen / thet fördrijfwer hastigt Klådhan/ som iagh thet försökt hafwer.

Swafwel fördrijfwer Fallande soth/om man een Skeedh full ströier på Ännet / eller tagher thz in medh Äggesuppo. Thet emot står tungheet och hufwudflott/ och fördrijfwer Swett. Medh Watn och Saltpeter påstrukit/lijsar thet Podagien.

glen. När man icke wål hörer / tå skal man tagha röken aff Swafwel med een Pijpa i Munnen / thet hielper. Lethargicos vpwäcker ock så Röökẽn: Thet stiller allahanda Blodh. Medh Wijn och Honing läker thet stötte eller slaghne Öron. Avicenna sågher at Swafwel pulver medh Ätikia blandat fördrijfwer skabb eller klådha. The Alchymister bränna een ganska kosteligh Olio eller Balsam aff Swawel/ så krafftig/ at hon hwarken en lefwandes Kropp eller dödh/ låter lijdha någhon förrottenheet / vthan håller honom så ofördärfwat / at honom hwarken någhen Himmelsk impræssion, eller Elementernes omskifftelse och Wärckan / eller hans medhfödda Aart och Natur skadha kan. Dioscorides, Andernach, Weckerus.

Sidst är til märckiande / at allahanda ting/ icke håller någhot Metal eller Mineral kan wål emootstå Schedwatns krafft förvtan Swaflet. Hwarföre / om man wil någhot etza i någhon renare Metall/ såsom Sölfwer och Koppar / thet långre tijdh ther til behöfwer än en oreen Metall/ Jern och Ståhl / så kan icke blåtta Waxet hålla Schedwatnet innan sijna Linier / vthan man måste tagha Swafwel pulver / och siudha thet wål samman medh War/ doch achta til / at thet icke fattar Eeld i sigh / och städhes röra thet/ til

til theß at thenne beblandning blifwer brunachtigh. Medh thetta præparerade Wax bestryk Sölff eller Koppar/och affrijt ther vthi/så grant och subtiligt som tu wilt/och etza/thet skal aldrigh gå ifrå sijne affrijtte Linier. Hwilket tienar til konstighe Kopparstyck/ är itt konstigt och heemlighit nytt invent, myckit nyttigt. Efterkommandernar achta thetta/ thet man them i Fädernes landet medhdela wille.

Cap. XXXIV.

ARgentum vivuum, Hydrargiros Grekisk/ Albachest Arabisk: Quicksölfwer/ är twenne slagh/ itt Naturlighit/ som fins antingen ibland Sölff ådrorna i Grufworna/eller vnder Bergh hwalfwen ofwan för Metallerne/ såsom en Swett hångiandes. Thet fins och någhorstådhes i blotta Mullen. Thet andra slaghet warder altså giordt. Man tagher rödh Minium och lägger thet i itt Jernskål/ och täcker samma skål öfwer medh itt täcke/ och lijmar thet wål til medh Leer/ och sätter thet in i Leerkårel/ på en godh Koleeld. När man thet tagher vp/ må man sachta tagha Loket aff Skålet/ och strykia then Swetten aff som sigh ther vnder satt hafwer/ och låta honom koldna/ så är thet Quicksölfwer. Quicksölfwer kan man icke behålla/ vthan

than i Glaaß/ eller Bly/ eller Then/ eller Sölf-kärel/såsom och i Pennor/ elies åter thet sigh vth. Platearius sägher / at Quicksölfwer är warmt och fuchtigt i then 4. gr. Ty thet kan man märckia/ at thet dissolverar, öpnar / vplöser / inciderar och genomgår. Men somlighe hållat så före / at thet skal wara kalt och fuchtigt i then 4. gr. Men theß feetigheet gifwer tilkänna at thet är warmt. Serapio in lib. Aggreg. cap. Albachest, och Dioscorides säyia/ at Quicksölfwer är dödhande/ ty tå thet kommer i Lijfwet/ så tränger thet sigh igenom alle Inälfwer och skadhar them. Och när thet kommer i Eelden / så gifwer thet myckin Röök ifrån sigh / som Menniskian är myckit skadeligh. Ty han förorsakar Slagh eller Gicht / och fördärfwar Synen och Hörslen/Minnet och Förståndet. Ty skal man warligha ther medh vmgå. Thet är een Modher sampt medh Swaflet och Nitro, til alle Metaller / aff hwilkes mistion the och födhas / och man them ock så göra kan. Hwarföre när man lägger Tinn eller Bly i Quicksölfwer smälta the strax såsom aff en Eeld. Och om thet/ eller allenast theß fucht kommer til Gullet/blifwer thet strax hwitt / såsom Sölf / hwilket igen går aff/ när man Gullet lägger i Eelden. Man dödhar Quicksölfwer medh nöchtert Spott; Eller

medh

medh Böökaska och nöchter Spott. När en hafwer fått i sigh Quicksölfwer / så skal han dricka myckin Miölek / (en part skrifwa Getamiölk) och röra sigh myckit aff och an / och komma sigh til at spy. Eller dricka Wijn / som är sudhit mz Senapzgrås / Malört och Jsop: Eller Wijn medh Malört och Mergk / eller Origanum, eller Jsop / eller Hormini, thet är Scharlachfröö. Eller skal man skafwa eller fijla Guld til thet granneста / och låta honom thet dircka in / thet hielper vnderligha. Aff Quicksölff gör man Mercurium Sublimatum och Præcipitatũ, och een kosteligh Olio / som är Metallernes Threakels.

Dödhat Quicksölfwer blandat medh Lagherbår Olio och Rosenolio / dråper Löß / och fördrijfwer skorff aff Hufwudet. Thet dråper ock så Möß / och alle Diwr / som åta ther aff.

För Hufwudskorff / tagh Nöttolio 1. Lodh / och gör henne heet / och blanda ther vthi Sölfwerskwm som kallas Lithargirium, och Blyhwitt / aff hwartera tw quintin / och tagh ther til 2. Lodh Ätikio / och låt thet siuudha samman så långe / at thet blifwer så tiockt som en Honing: Och når thz koldnar / så blanda ther vthi itt quintin Quicksölfwer. Smör thet vppå skorfwen / thet fördrijfwer honom wåldeligha.

Quicksölfwer förtärer Dödhkött/ och heelar Fistlen.

Och ware så myckit sagdt om åthskillighe Jordeslagh och Mineraler.

Then Andra Book.
Om Metallerne / och thet medh och aff them födhes.

HÅr til hafwer man beskrifwit åthskilligh slags Jord/ och Mineraler/ medh theras qualiteter, Eghendomar och Dygder: Nu fölier om Metallerne och om thet som medh och aff them födhes.

Metallerne warda födde i Jordennes ådror/ aff Saltpeter/ Swafwel och och Quicksölfwer/ sin emellan förmångde och tempererade igenom Jordennes wärme och Himmelens influentz. Och menar Aristoteles 3. Met. 7. at tweggiahanda Exhalation skal wara i Jorden/ en Torr/ thet är /meera Jordachtigh än Watugh: Och then andra wåth och kleemachtigh / thet är meera watugh än Jordachtigh: Aff then förre meente han the hårde ting/ såsom Steenar (om hwilke man i then 3. Booken handla wil) sammanlöpa: Aff thenne sidste Metaller. Vthi hwil-

hwilken meening han medh Chymisterne nästan öfwereens kommer / doch så / at han sätter then fierre Materien ther til / som är Swafwels och Quicksölfwers Materie och beblandelse.

Och äre Metallerne tweggiahanda slagh / Reene och Oreene. Reen Metall kalla the lärde then som är wäl vthkokat / såsom Gull och Sölff. The Andre äre Oreene. Och ibland alle Metaller är Gullet bäst tempereret / thet icke håller Elden förtära och vthöda kan. Ty wil man ther om först handla.

Cap. I.

GUld / Aurum, Daob Arabisk / är then reenaste Metall / som warder födt aff reent / figeret / rödt och klart Quicksölff: Såsom och aff rödt och icke brännande Swafwel / bägge deelarna wäl förblandat och tempererat medh hwar annan. Thetta är thet swåresta / blötesta / och grannesta Metall / vthan feetheet / golt / klart och Solen lijkt / wäl smakande och wälluchtande / smijdighesta / bäst tempererat ibland alle Metaller. Rasis i then 8. Booken Speculi Naturalis, cap. Aurum, sågher / at Guld är ibland alle liufllighe ting på Jorden thet Edlaste / och ibland alle ting en Konung och Herre. Ty Gullet kan icke förtärdt eller förminskat warda /

hwar-

hwarken aff Jorden/ eller aff Watn/ eller aff Wäder/ eller aff Eeld/ vthan Eelden luttrat och rensar thet / ock tagher bort thet som thy sielfft icke tilhörer/ och sedhan thet luttrat är / kan thet icke Eelden förminska eller näghon skadha göra. Thet hafwer och synnerligh krafft at dragha til sigh. Ty thet theras sinne och affecter, som ther vppå see/låckar och wänder til sigh/at the thet begära/älska och efterstå: Therföre mente en part/ at Gullet hafwer sijne egne Gåfwor i sigh sielft. Thet båsta Guld fins i Arabien/ och i Ophyr vthi Jndien / och kallas Obryzum. J Jtalien äre icke reene Guldgrufwor: Men i Tyskland/ Vngern och Sibenburg finnas the mångestädz. Man meenar / at Guldådror finnas allenast på the Orter / som aff Himmelen een medhgifwelse ther til hafwa. Och the finnas gemeent i hårde och hwasse Bårgh / ibland mångahanda slagz steenar. Men then hålles för then aldrabåsta Guldådro/som hafwer blåsteen i sigh förmangdt/ och then är theste båttre / som är swårare och klarare i färghonne / och glittrar aff Guldprickor/ eller igenom hwilken månge Guldstreek löpa. Finnes och i näghre Strömer Guldsand/så som i Tago i Spanien / i Ebro i Thracien vthi Turkijt / i Gange och Pactolo i Jndien / i Istro i Pannonien, i Rhenström i Tyskland / i Dado och

och Ticino i Italien/ aff hwilken Sand the mz konst wärcka thet yppersta Guld. Doch finnes icke en sådana sand allestådes i the Strömmars strandar/ vthan på några Orter. Guld är ibland alle Metaller och Krydder thet krafftighaste och bäst tempererat ting/ warm och tort vthan någhon grad/ thet är tempererat aff Solennes natur. Ty styrcker thet vnderligha hiertat/ och then lijffachtigha Krafften i Menniskian. Thet warder intagit i the Recepter, som äre emoot then swarte bilem och Melancholien. Ther til medh/ när man behöfwer medh brännande läkia någhot/ som man kallar Cauterium, tienar heet eller brinnande Guld ther til fast bättre än andre metaller/ at thet som ther effter vplöper/ snart igen heelnas. När man Guld håller i Munnen/ fördrijfwer thet ond Lucht aff honom. Guld sinder/ fijlspån eller Hammarslagg/ wäl smått och grant rijfwit/ så at man thet näppligha känna kan/ och spilt i Ögorna/ styrcker theras Syn. Man dricker thet och emoot hiertas affecter, och stoor bedröfwelse. Gullet vpfriskar bådhe then lijffachtighe såsom och känslonnes Anda i Mennskian/ och tienar emoot Hiertewärck/ och Hiertesprång/ Håpenheet/ Melancholij/ Fallande soot/ och Spetälska. Sättet at bruka är tweggiahanda/ först warder thet hett insläpt i

Suppor/ eller sapper/ eller i distilerade watn: Sedhan warder thet beredt til Pulver: Och til thet sidste warder thet medh konst beredt til Olio.

Aurum potabile, eller Guldwatn beredher man så: Man tagher Guldbladh/ och distilerer them medh Spiritu Aceti, eller Ättikie watn/ och skil thet åth/ och låter thet smälta sigh i præparerat Aqua Vitæ på en Månades tijdh/ så långe theß sapp eller must synes. En Scrupel tagher man här aff in medh någhot spiritu eller någhon annor Wätzska. Är Gullet til Olio eller must resolveret, tagher man twå/ tre/ eller flere droppar in medh Malmasij: Men Pulwret tagher man en halff scrupel: Och then wätzska ther vthi man hett guld låskat hafwer/ tagher man en Beghare full. Serapio säger l. Aggregat. cap. Daob. at Guldpulver intaghit fördrijfwer Spetålskan / och stercker alle Lemmar i Kroppen. Guldfijlspån / styrcker menniskiones Hierta fram för alle andre Läkedomar/ som Haly sägher / och tilstådher icke någhon ond materie wåxa i Kroppen/ och Guldbladh förtärer Dödkött aff Sååren vthan bijtande / och torcka fogligha. Skafwat guld / fördrijfwer Hiartebåfning/som sigh förorsakar aff atra bile eller melancholia.

Then sigh befruchtar för Spetålsko / han taghe

ghe twå gångor i Wekonne skafwit Guld itt halfft quintin/ och dricka thet in medh itt Lodh Hieralogodium, thet är itt slags Electuarium på Apoteken. Guld blandat medh musten aff Borago, eller medh thet pulvret Os de corde cervi, och ther til mångdt någhot Zucker/ och ther aff taghit in/ är gott Syncopisantibus, thet är them wanmächtigom/ som gärna wela beswijma. Om man tagher itt stycke Guld och lägger thet i Eelden/ och bestryker ther medh Wingarna på Dwfwor / så komma the når the vthflygha gärna heem igen/ och ingen aff them blifwer borto. Avicenna sägher/ lib. 2. c. Aurum at Guld fördrijfwer melancholie aff Menniskian/ och onde Phantasier och drömer i sömpnen. Alt thet man öpnar på menniskians Krop/ antingen medh låtande eller skårande / thet heelnar snart igen vthan skadha / och inthet Dödhkött wäxer ther effter. Guld intaghit tienar them som myckit phantasera / och tala medh sigh sielfwa. Avicenna l. de viribus cordis, sägher/ at Guld fram för alle andre Läkedomar styrcker hiertat/ och gör en godh lustigh Blodh i Menniskian. Reent Guld offta vthsläckt i Wijn/ och thet druckit / förtagher Miältens wärck och stickande. Fijlat Guld intaghit i Maath eller i Wijn/ är gott för Spetälskan/ och hiertas wan-

mächtigheet/ intaghet medh Pulver aff thet been/ som är i Hiortens hierta (Os de corde cervi) i Porriß watn blandat. Fijlat Guld nyttiat i Maathen/ eller blandat i itt Electuario, som kallas Anacardinum, eller Hieralogodion, är gott för Fallande siuuko/ eller ock i Wijn intaghit.

Och så myckit om thet Första och yppersta Metallet.

Cap. II.

Sölfwer/ Argentum. Fyda Græcè, Felch och Fedhe Arabisk/ är itt reent metall/ aff klart och hwitt Quicksölfwer/ och aff reent/ så när figeret Swafwel/ och reent Saltpeter. Serapio sägher/ at Sölffret är i Naturen kölande och torckande/ doch är thet aff Månens natur. Sölffret wäl polerat är ibland alle metaller then bäste Speghel som Alberto sägher.

Sölfwer skafwat och blandat i Wijnstensolio/ och smordt på Klådhan fördrijfwer honom. Och thet samma stuckit i Såår förtärer Dödhköttet aff them. Och meena Låkiare/ at man Sölffret bruka skal i the Salfwor/ som man heelar Såår och Böldar medh: Ty thet hafwer then Natur i sigh/ at thet sammandragher/ at man icke behöfwer häffta. Avicenna lib. de virib.

cor-

cordis sägher/ at Sölffret styrcker menniskians hierta och gifwer godh Blodh / förtagher hiertans bäfwande / och förtärer then slemmigha fuchtigheet.

Och thesse äre the twå reene Metaller / the andre äre oreene / ty the aff oreen och icke wäl vtharbetat materie sammankokadhe äre. Och en part aff them äre aff meera wäzsko eller quicksölfwer sammankomne: En part hafwa mera aff Jord eller Swafwel och Saltpeter. Bly och Tenn hafwa meera aff wåzsko.

Cap. III.

Bly / Plumbum, är itt metall aff myckit grofft och oreent quicksilfwer och Saltpeter / och mindre oreent och brännande Swafwel. Thet är åthskilligt / effter som materien / ther aff thet sammankommer / och wärmen ther medh thet kokat warder / är åthskilligh / nemligha tweggiahanda slagh / grått och hwitt. Thet gråå är aff myckit oreent quicksölfwer / och saltpeter / och swafweldräggen / illa kokat och vtharbetat. Ty är thet och ringt til wärde. Thet hwijta är aff reenare och bättre vthkokat materie. Blyet hafwer en wååt Natur / som aff kölden blifwer sammanfrusin / och någhot lijtet wäders och Jordz natur / som Andernacus sägher / och är aff Saturni

turni Art. Ty gör man aff Bly Mortare och Stötare til Läkedoms brwk. Ty hwadh för wätzska ther vthi någhon tijdh står/ hon blifwer myckit kallare än hon tilförenne war. Hwarföre om man giuter ther vthi Oleum Omphacinum, som är giord aff omogne Oliver / eller Rosenolio / eller Oleum meloninum, eller Oleum myrtinum, så gifwa the en skön Läkedom emot heta i Kroppen / heete och hårde Båldar och sulmer/ så til andre Lemmar / som til födhelse Lemmen / Kråfweten och Ledowatn. Om någhon köhlande sapp (såsom aff Sempervijf, Cotyledon eller Nafwelgrås/ Intybo eller Wild Lactdica, Lactuca/ Cichorio, Dente Leonis, Psyllio eller Loppegrås/ Portulaca eller Burgel/) warder lagdt i then Mortare/och stött i Solskijnet/eller i wädret/eller elies i een warm Stughu / gör man ther vthi en kosteligh Läkedom til at vthsläckia en stoor heeta / och heete flytande i Kroppen. Om man gör tunne Blyskijfwor/ och binder them wedh Länderne/ eller Röserna / köhla the/ och förhindra Naturen at flyta i sömpnen. Ther warder och een Olio giordt vthaff/som mächteligha heela Såår/och thet som vptändt är.

Cap. IV.

Cap. IV.

TEnn/ Stannum, är i skylskap medh Bly/ alleenast thet är itt hwitt metall/ aff myckit reenare materia/ Nemligha aff myckit och icke aldeles rent Quicksölfwer och Saltpeter/ och aff oreent och omoghet Swafwel/ thet är vthwårtes hwitt/ och inwårtes rödhachtigt. Och thet hafwer Jupiters Art och Egendom. Om theß krafft och brwk i Lǻkedom/ finner iagh inthet wara beskrifwit/ alleenast at ther aff görs een kostelig Olio/ som heelar Böldar och friske Såår i 24. Timar. Andernacus.

Cap. V.

AEs Cuprum, Koppar/ är itt oreent Metall/ som hafwer i sigh meera Jordz materie än wåtzsko/ aff myckit grofft och rödt Swafwel/ och lijtet oreent quicksölfwer/ och hafwer lijka hårdheet medh Sölfwer/ alleenast at thet är hwitt/ och han rödh. Han är heet och torr aff Naturen/ och kan icke aff Rost förtärdt warda. Han hafwer stoort men icke liufligit klang/ med mindre/ at han warder förmångdt medh Tenn/ Sölfwer eller Guld. Kopparen hafwer i sigh Guld förborghat/ och hälst then som länge i skijfwor ligger i Solskijnet vnder Regn på Taaken.

Then Swenske Koppar är kosteligh / och hafwer i sigh Fröö til Guld. Then Koppar aff Cypren hafwer warit myckit achtat / doch meera Æs Corinthiacum, hwilken är lijk then kosteligha⸗ste Måssing. Fordom tå Koppar bleff brukat til Harnesk och Skölder / war han i stoort wär⸗de/ och Sölffret ringa achtat: Men nu är han nederkommen och Sölffret vp. Om Koppa⸗rens Dygd finner iagh inthet tilskrifwa / allee⸗nast at ther aff görs een kosteligh rödh Olio/ som heelar Kråfweten/ Lijkmatken/ Fistler/ och an⸗dre onde Bölder.

Cap. VI.

AUricalcum eller Oricalcum Måssing / warder så kallat / at han hafwer gol färgho/ och Koppars substantz och hårdheet. Ty Calcon heeter Koppar. Och får Kopparen thenne guld⸗färgho aff then steenen Thutia, hwilkens Pul⸗ver man ströiyer i smält Koppar. Om man Thutiam här håller för Cadmiam, thet är Galmey/ så är theras mening rätt/som thet skrif⸗wa. Ty aff Koppar medh Cadmia warder Måssingen tilberedt/ och är icke annat än en får⸗ghat Koppar. J Swerige beredher man honom medh enahanda Sand / som fins wedh Wäster⸗åhs. J Finland wedh Åbo finner man een skön

gol

gol och grann Sand/så at han fårghar/then iagh meenar och tiena här til. Man beredher then aldraskönesta Måssing medh Indianisk Zinck/ som hafwer höghre än Croneguldz fårgho. Och här om år tilförenne tilkånna gifwit / huru man honom ther medh beredha skal. lib. 1. c. 32.

Aristoteles sägher / lib. de Alumine, at man aff Måssing och itt vngt Barns piß kan göra skönt och gott guld. Thet skal man förstå om fårghan / och icke om Substantzen och wärdet/ som han thet och sielff vthtydher. År och til wettande/at Auricalcũ hoos en part warder kallat Electrum för then gole fårghan skul/medh hwilken the hwar annan lijke åre. Och medhan Måssingen icke år någhot synnerlighit slags Metall/ vthan en fårghat Koppar / weet iagh inthet skrifwa om hans Dygder.

Cap. VII.

JErn/ Ferrum, år en oreen metall/aff myckin Jordesk materie/ rått och brännande Swafwel/ och någhot lijtet Quicksölfwer och Saltpeter / sammaledes tiockt och oreent. Ändoch thetta Metallet år hårdt/ warder thet dochlijkwål förnött och affslijpat aff blötare materie igenom långt brwk. Ty ther år lijten wätzska eller quicksölfwer/ men meera grofft Swafwel.

Ståhlet/ Calybs, warder aff wålbrändt och luttrat Jern tilberedt/ och är icke annat än thet reenaste Jern/ hwilket bådhe hårdt är/ och hafwer i sigh Ägge eller Hwaßheet. Jern skrifwes wara kalt aff Naturen. Ty såsom alle metaller och Steenar/ når the heete åre/ brånna och fastna medh någhon Lem/ altså ock thet kalla Jernet i Frost. Thet år hårdt och starkt och öfwerwinner all ting/ och förtårer sigh sielfft. Thet gör tunt/ torckar och vplöser.

Man gör aff Jern een rödh Olio/ vthi hwilken man och allahanda metaller kan göra rödha/ når man them ther vthi vthslåcker. Hon tienar och til löst Lijff/ intaghin til 4. eller 5. droppar medh Muskåth Olio. Thet Watn vthi hwilket man vthslåcker Jern/ tienar at dricka/ för them som icke kunna hålla sitt Wattn/ för Månades tijdhen/ och för Blodhspottning. Smidiesinder vthslåckte medh Wijn och Watn/ hielpa til swagh Magha och löst Lijff/ och til Miålten. Squama ferri kallas the fiell/som falla aff Jernet tå thet blifwer vthslächt.

Och så myckit om Metallerne: Nu fölier om the Mineraler/ som metallerne födde eller aff them giorde warda/ såsom åre Pompholyx, Spodium, Thutia, Argenti Scobs, Lithargyrium, Diphryges, Flos Æris,

Æs

Æs ustum, Squama æris, Ærugo, Plumbago, Lotura plumbi, Plumbum ustum, Recrementum plumbi, Cerussa, Cinnabaris, Minium, Kopparröst/Aekergel/Berggrön/ Hæc ex 1. lib. huc referenda. Auripigment, Sandaracha, Chrysocolla, Misy, Sory, Chalcitis.

Cap. VIII.

POmpholyx, Nihil album, weiß nicht/Officinis, är the Arabers rätte Thutia. Thet wäxer och sätter sigh vp i Taaket i Kopparvgnar eller Hyttor / aff then grannaste Falske och Fucht som vpdrijfwer / och är i begynnelsen lijkt Watubläsor som sättia sigh på watnet aff regn/ och thet blifwer hwitt och warder söndersmolat lijka som til grant miöl. Thet är thet bästa/ som warder beredt i Nürnbergk. Thet är wäl bekändt i wår tijdh / och kan i Koppar hyttor lätzliga warda samblat : Men tå man thet icke hafwer/kan man therföre bruka Antispodia Dioscorides, eller Apotekares Thutia. Nihil album hafwer krafft at astringera eller sammankrympa/ köhla/ purgera/ vpfylla/ tilstoppa/ och någhot torcka. Thet warder räknat ibland the Läkedomar som sachta öfwerdragha någhot Såår. Thet blifwer också brukat til Alchymisterij i guldwärckande.

Cap. IX.

Cap. IX.

SPodium, Nihili Griseum, Officinis, Graw nicht/warder funnit i Kopparhyttor/ såsom Weiß nicht. Thet födhes och församblas aff the Gnistor och then Falske/ som vthspritter aff metallerne når the smältas och siudhas/ ther aff thet låtteste drijfwer vp til Taaket/ och kallas Weiß nicht/ och thet swåresta faller på Golfwet/ hwarföre tagher thet myckit Jord och oreent til sigh/ och warder ther aff grått. Spodium Avicennæ, warder giordt aff Röhrerötter/ och thet warder brukat i Avicennæ Låkedomar. Ty år itt slagh aff Antispodio. Men thet slagh/ som warder giordt aff Booskaps och andra sådhane Diwrs skenobeen/ thet Apotekerne bruka/ år båttre til at förkasta/ och i then stadh bruka antingen Antilpodium Avicennæ eller Dioscorides, synnerligha i the Låkedomar/ som man brukar: Men i the som vthwårtes warda brukade/ må man bruka antingen thz råtta Spodium, eller Weiß nicht/ eller thet Apoteks beredda Thutia. Medici Col.

Cap. X.

THutia, år åthskillighe slagh/ty år och twifwelsmål om thet råtta Thutia. Men

Weiß

Weiß nicht är the Arabers rätte Thutia, som förre sagdt är. Serapio sägher / at Thutia är en Steen/ kommer aff Jorden. Och itt annat kommer aff Kopparvgnar eller Hyttor/aff Kopparens rööк och fucht / såsom Weiß nicht / och Graw nicht: Eller som en part mena/ aff Guld/ Sölfwer/ Koppar och Bly / och thet aff Gullet skal wara thet bästa/ thernäst thet som kommer aff Bly: Och thet skal hafwa åthskillig färgher: sompt hwitt/ sompt grönt/ sompt golt: Och thz hwijta är thet bästa och subtilighaste / och theß Natur är at köhla och tilkrympa. The Apotekares Thutia är the gamblas Cadmia, thet som kallas Fornacaria, om hwilket tilförenne talat är/ lib. 1. cap. 32. Warder och Thutia medh konst beredt aff någhre Krydder och bladh / synnerligha aff Fijkonalööff/ Muulbärlööff/ &c. När man torckar i Vgnen / och sedhan pulveriserar them. Men thetta hafwer icke then krafft/ som thet rätta Thutia. Thet warder brukat til öghna Läkedom.

Cap. XI.

ARgenti Scobs, seu Ramentum, Limatura, Scoria, Helcysma, Encauma, Sölfwersinder/ eller Fijlspån/hafwer samma krafft som Plumbago. Och the tjena emoot

alle seghe humores i Lijfwet/ emoot klådha och skabb/ böldar/ hiertans bäfwande/ och illaluchtande Mun. Thet är kalt i then andra grad.

Cap. XII.

Lithargyrium, sive Spuma Argenti, Marechet Arabisk/ Sölfwerskuum/ glittrer/ är en steen/ som blifwer giordt aff Bly. Ty när Blyet blifwer andre gången smält/ antingen ensamt/ eller medh andre Metaller/ warder thet förwandlat/ en deel til Sölfwerskuum/ och sompt til Plumbaginem. Thet är twenneslags/ itt medh gol färgho/ thet andra medh sölfwerfärgho/ och thetta kallas Lithargyros argenti, thet andra Lithargyros auri: Och then åthskildnadt är ther aff/ at thet ena meera brändt är än thet andra. Thet medh guldfärgho warder achtat för bättre. Serapio sägher/ at Marechet, thet är Sölfwerskuum är tempererat i köld/ och torrheet. Andra hålla thet wara kalt i then andra grad/ somblighe göra thet kalt och wått i then 1. grad. Theß krafft är at astringera, blötha/ vpfylla thet holigt är/ och nedhläggia thet som vpwäxer/ tilheela Arret/ köhla och tilstoppa. Sölfwerskum pulver förblandat medh Nötolio/ och en klådigh Kropp ther medh smord/ fördrijfwer thet Klådha/ som aff Phlegmatisk

fuch=

fuchtigheet sigh förorsakar. Beblandat medh Ätikio/ och Salt/ fördrijfwer thet Spetalsfläcker och Huudennes skarpheet/ när man henne ther medh twättar.

För Rödhsooten/ som kallas Dyssenteria frigida, och kommer aff Tarmarnas fehl/ tagh Ätikio och blanda ther vthi sölfwerskums Pulfwer/ och lijtet Bolus Armernus, och Rosenwatn/ och Nöttolio/ och gör ther aff itt Clyster/ och tagh thet nedhaneffter in/ thet förstoppar flothet. Then som såår är widh then hemligha Orten/ han taghe Lithargyrij pulfwer/ och ströye thet ther vppå/ thet heelar. Thet Pulver blandat medh Blyhwit och Rosenwatn/ är gott för Fijkböldars hetta. Thet Pulver smält i Gååseister/ och blandat medh Blyhwitt och Rosenwatn lijka som itt Collyrium eller ögnawatn/ och Ansichtet ther mz twaghet/ gör thet skönt och reent/ och fördrijfwer ther aff alle fläcker. Thet samma Pulver blandat medh Rosenolio/ och medh Hönseijster/ eller medh Andeijster/ och ther aff giordt een Salfwa/ drijfwer vth Secundinam eller Efterbörden. Man gör här aff een Olio/ altså/ som Gesnerus thet skrifwer/och W... kerus thet framdragher Antidotarij lib 2. Tagh Sölfwerskum pulver/ och dissolvera thet mz kokande i starck Ätikio/ flere gångor effter hwart

annat:

annat: Sedhan låt Ätikian affstudha eller affrykia på Elden/ så blifwer ther een swart Olio på bottnen / then man skal vpblöta medh warmt watn/ och röra wål medh een reen sticka / och leekia eller sijla igenom en Yllenduuk/ så blifwer Olion quar i Duken. Och thenne Olio är vnderligh til at fördrijfwa fläcker aff Ansichtet / och gör Ärren granne / och förtagher Rådhnan aff fläckerne.

Cap. XIII.

DIphryges, quasi bis Tostum, Vgnsbrott / Röstpotto / är enahanda Metalle affwask / och Kopparslagg / som effter Kopparens smältning sätter sigh nedh på grunden i Vgnen / lijka som en drägge / och när man borttagher Kopparen och giuter kalt watn i Rumet effter honom / så synes thetta slagget / och thet är rödt / och bittert / såsom Æs ustum, eller brånd Koppar. Thet är thet båsta / som hafwer Koppars och Spangröns smaak / och fast sammandragher / och torckar Tungonna / thz thet brända Ochra icke gör / hwilket doch här före förfalskat och såldt warder. Ty när Ochra blifwer brändt blifwer thet rödt. The göra och itt falskt Diphryges, aff Pyrite eller Malmsteen / hwilken blifwer rödh / som en Rubrica, när man ho-

nom/ såsom Kalk/ månge daghar bränner. Är och fordomdags enahanda slagh giordt aff enahanda Jord i Cypren / ther aff man i wår tijdh inthet weet. Men the andre tw slagh finner man nogh.

Dyphrigis krafft är / at wärma och torcka i then tredie grad/ och thet sammandragher/ igenom rensar/ torckar/ förtärer thet som vpwäxer/ och hielper onde och omkring sigh fråtande såår/ at heelnas. Thet vthrensar Wahr/ vthi Terpentin och Waxplåster. Om man thetta slagh icke få kan / så må man i then stadh bruka bränd Pyriten eller Malmsteen/eller och bränd Koppar.

Cap. XIV.

FLos Æris, Kopparstanck / äre små Korn/ rödhe som Koppar/ som vthspritta aff Kopparen/ när han röstat warder / och warder begutin medh reent och kalt watn. Man kan thet lätzligha finna i Kopparhyttor / om man så här på/ som på myckit annat / thet vff Metallerne kommer / och man tilförenne omtalat hafwer / här hoos oß i Swerige widh Bergsbruken wille gifwa acht / synnerligha på Weiß nicht och Grå nicht/ thet man aff Apotekerne ifrå fremmande sigh skaffa måste / och kunde doch nogh hafwa thet/ och annat sådant meera här hemma/ och gö-

ra Peningar aff. Thet iagh skrifwer them til warning som Bergsmän äre / at the måtte weta sitt eghit gagn och bästa.

Then bästa Kopparblomma är then / som är möhr/ och gol når man henne gnijdher / lijk hertz-korn/ kortt och swår/ någhot skijnande/ och sam-mankrympande / hwilken icke tagher kopparfijl-spån til sigh / medh hwilken hon doch offta för-falskat warder. Men thet kan man låtzligha pröfwa/ når thet skils åth/ och spånorna vthbre-dhas vnder Tånderna/ når man ther på bijter.

Thenne Kopparbloma är warm och torr i then tredie grad / och astringerar, och nedhtrycker thet som wil vthwäxa/ och fördrijfwer mörkheet aff ögHorna / men thet bijter hårdt. Når man thet tagher til sigh så myckit som til 4. Obolos, eller 2. scrupel swårt/ thet är ¾ quintin/ medh Wijn / vthdragher thet then grofwa wåtskan aff Kroppen/ förtårer aff Nåsorna och såthet öf-wer flödigt kött/ som ther wäxa wil/ och fördäm-per Blemor och Måßling. Når man thet stö-ter smått / och blåser thet igenom een Pijpa in i Örat/fördrijfwer thet Örornas swårheet: Når man thz medh Honig lägger på uvam och ton-sillas förtagher thet them. Dioscor.

Cap. XV.

Cap. XV.

AEs ustum, Calcos Grækisk/ Gebrant Ertze/ Brånd Koppar. Han warder brånd aff the Spijkar som hafwa warit i Skep / them man lägger i rått eller obrändt Leerkårel och ströyer emellan them swafwel och salt lijka myckit aff bådhe deelarna/ ibland hwart annat / och gör holet medh Leer til / och lägger thet in i Vgn / så länge at Kruukan är wäl genom bränd. En part inströya Alun för swafwel och salt. Somlighe bränna them i thet råå Leerkårelet i någhre daghar vthan swafwel och salt. Äro och the / som bruka alleenast Swafwel ther til/ och låta Röken gå sin koos. En part bestryka Spijkarna medh wäxt Alun / och bränna them sedhan i rått Leerkårel medh Swafwel och Ätikia. Somlighe beständkia them medh Ätickio / och bränna them i Koppargryto til tre gångor effter hwart annat / och sedhan förwara them. Thet achtas för thet bästa / som är brändt i Memphis , och thet i Cypro ther näst. Och thet skal wara rödt/ och när man thet smått gör / skal thet i färghan wara Cinnober lijkt : Men thet som är meera swartachtigt/ thet är mera brändt än thet skulle.

The förnämlighests Medici meena thet wara warmt och tort i then tredje grad: En part i then

fierde. Thet sammandragher/ torckar / fördämper/ tunt gör/ och dragher: Rensar Böldar och och heelar them: Bootar öghornas feel: Förtårer thet som wil vthwåxa på Kroppen: Thet kommer til spy/ om man thet dricker mz Miödh/ eller åter medh Honing. Thet blifwer twåttat såsom Cadmia, at man fyre gångor om Daghen slår ther vppå nytt reent watn / så långe/ at ther inthet oreent kommer aff.

Thet fördrijfwer Melancholij / Ty brukar man thet i the Plåster som tiena til Miåltan/ ifrån hwilken Melancholijen förorsakas aff then swarta Bili eller Gallan. Thet vpäter Dödhkött aff Sååren. När man thet blandar medh Honing och Senap / och lägger i en Fistel / heelar thet snart.

För Polypus, thet är itt ondt kött som wåxer vp i Nåsan / ther aff sedhan andre fahrlighe siukdomar sigh förorsaka / tagh brändt Kopparpulfwer/ och ströö thet på itt Plåster/ som kallas Oxicroceon, eller på itt annat/ som kallas Apostolicum, och lägg thet ther på in i Nåsan/ thet bijter thet onda köttet aff / och heelar vthan twifwel.

Cap. XVI.

SQuama Æris, Kopparfiell/ warder vthslaghit

ghit aff Kopparen. Thet som aff the Cypriske wärckstädhers spijkar vthslaghit warder / och är grofft/ och kallas aff spijkarna Helitis, i. Clavaris, thet är thet bästa. Men thet som kommer aff ringa och blandkoppar / thet är odughlighit: Thet grofwa och rödhachtigha blifwer för thet bästa skattat/ hälst om thet hafwer warit beständkt medh Ättikio/ och är ther aff röstat.

Thet hafwer een sammandraghande/ tung görande/fördämpande och genombijtande eller vthätande krafft. Thet fördämper nomas, och läker Böldar. När thet warder druckit medh Miödh/ vthdragher thet watn. Somligha bruka thet i Miöl/ och gifwit in i Catapotio. Thet warder och lagdt i Ögna läkedomar: Ty thet borttagher theras flytande/och nederlägger Kinnernas hårdheet.

Cap. XVII.

ÆRugo, Æris Ærugo, Æs viride, aut Viride Æris, Officinis: Ziniar eller Heas Arabicè,

Spangrön / Kopparröst. Thet är tweggiahanda slagh / thet Ena warder kallat Ærugo Rasa, eller Rasilis, somlighe kalla thet illa Rasicia; Thet Andra Ærugo Scolecia. Dioscorides cap. Æris Ærugo sägher / at Ena-

handa slag är Skafwat (thet man kallade Æruginē Rasam) Och at thet andra warder medh styckiom funnit hoos Guldgrafware. Itt slagh warder kallat Vermiculosa, aff sijn lijknelse. Itt annat Confestibilis : Och itt Fossibilis.

Æruginem Rasam, eller thet gemeena Spansgrön gör man så / effter åthskilligt sätte.

1. Skal man skaffa sigh twenne Kopparskålar lijka wijdha / och giuta i then ene godh starck Åtikio / och stielpa then andra som bör wara vthbögd eller slått/ ofwan på henne / och göra them wäl tätt til / och låta så stå i 10. daghar / sedhan skal man tagha them vp / och tå hafwer sigh Kopparröstet eller Spansgrönen satt vnder täckeskålen / then skal man skafwa aff / och förwara Spansgrönet.

2. Eller skal man hängia i samma skåål reene kopparfiell eller sinder/ eller tunna skijfwor i små styckin skorne/ så at the icke komma wed Åtikian/ och låta/ som förre wäl tiltäpt/ stå i 10. Dygn/ och sedhan skafwa Röstet aff.

3. Tagh Koppar fijlspån/ och giut i itt koppar-kärel/ öfwer them starck Åtikie/ och röhr them alle daghar tiyo gånger om / så får tu aff them Spansgrön.

4. Tagh koppar stycken eller tunne skijfwor och häng them i itt Åtikie faat eller Wijn faat/ ther

gam-

gammalt och swrt Wijn vthi år / tå får tu aff them Kopparröst.

Plåghar och elies Röstet wäxa på kopparen aff watn / synnerligha thet salt år / men thet förslor inthet lijka medh the förre sätten.

Man menar och / at man skal finna kopparröst i koppargrufworna / synnerligha i Cypren / på koppar malmsteenar / och thet skal wara gott / Itt slagh skal wara hwitt / thet andra swartachtigt. Skal också Spansgrön ympnigt löpa aff några Bergh / men thet skal icke wara alldeles kostelighit / at thet steenar / sand och myckin oreenligheet tagher til sigh / medhan thet flyter.

Warder och Spansgrön effter mångahanda sätte förfalskat / antingen medh footsteen / eller medh Marmelsteen / eller medh Victril : Thet man altså probera skal : Tagh och wåth tijn wänstra hand / och lägg Spansgrön ther vthi / och rijff thet medh tw finger / så lößnar thet vp : Om tå fingerne åre swarta / så år ther Victril vthi : Men år thet medh Footsteen eller Marmel förmångdt / så dissolverar thet sigh icke / vthan hwittnar aff långt rijfwande. År ther sand vthi / så känner man wäl / når man bijter ther vthi. Somlighe proberat altså : The läggia Spansgrönet och Victril på itt Jern / och föhrat i kohlelden / om thet warder rödt / så år thet förfalskat /

men behåller thet sijn färga/ så är thet rätt. Om ther är Victril vthi / proberar man ock så : At man tagher itt Leerkärel eller någon metallskijfwa/ och stryker ther Spansgrön vppå / och sätter på kohl eller i heet asko / tå rädnar thet som hafwer i sigh Victril.

Ærugo Scolecia, Thet Kopparrost som kallas Scolecia är tweggiahanda slag. Thz 1. Naturligit/ Thet 2. gör man aff hwijt och starck Ätikio/ och slå henne i en Mortare/ som är giord aff Cyprisk Koppar/ och stött henne i then mortare/ til theß at hon blifwer tiockachtig såsom en träck : Sedhan tagh alumen rotundum, 1. quintin/ och Jordsalt thz som genomskijnande är/ eller thz bästa och hwijtesta Siösalt/ eller Saltpeter/ lijka myckit/ och stött thet i Soolskinet / på the heetaste daghar i Hundedagharna / til theß thet får Spansgröns färgho / och blifwer tiockt som träck/ och när thet begynner sigh dragha sammam såsom matkar/ så tagh och förwarat.

Äre och the / som blanda thet affskaffuadhe Spansgrön med Gummi, och göra til klimpar och såliat för Scolecia, men thet dogher inthet. Guldsmeder göre och enahanda Spansgrön aff en vng drängs piß / thet the stöta i en Mortare som är giordt aff Cyprisk koppar / ther medh the amulera Guld.

The

The förre slags Spansgrön hafwa lijka kraft medh Ære usto, och äre någhot krafftighare. Och är thet Naturligha / som aff Jorden tags / thet yppersta : Thernäst Ærugo Rasa : Och sidst thet som giordt warder : Och thetta är thet bittersta / som aldramåst astringerar. Guldsmedernas Spansgrön är lijka medh Rasa. Thz båsta i thesse land är thet / som är rått grönt i sitt wårckande. Thet är warmt och tort i then tredie gr. Och Dioscorides sägher / at alle Ærugines hafwa krafft til at torcka. The astringera, förminska / och wårma : The heela ögonnes Såår / och tagha hetan aff them / åstadh komma Tårar / stilla nomas, och förwara Såår aff hetta / hielpe onda böldar och sulmer til heelning / medh Olio och Wax tilberedde / och göra små årr. Spansgrön sudit medh Honing rensar oreene böldar / och fördrijfwer snlmen vthaff them / och theras tiocka huudh : Medh Ammoniaco förtårer thet Fistlernas hårdheet / är och nyttigt til Tannkötz vpswållande. Thet gör kinnernas och ögnelockens groffheet grann och subtiligh / når man med Honing påstryker : Men når man thet påstrukit hafwer / så skal man medh warmt watn i Swampen basa thet samma Rummet. Når man gör een Salfwo ther aff medh Terpentin / brånd koppar och saltpeter / fördrijfwer

thet Spetalfläcker: Kommer Ammoniacum ther til/ så heelar thet Fistelen.

Man brånner Spansgrön til Låkedom altså: Man gör Spansgrönet smått/ och lågger thet i itt Steenfaat/ och sätter på en glödhande kohleeld/ och rörer thet/ så långe at thet sigh förwandlar och blifwer askfärghat eller grått: Sedhan låter man thet swalas och förwarar. En part brånnat i itt grått eller obråndt Leerkårel/ men thet får icke tå aldeles then samma färgho. Någhre hålla Æruginem och Æris florem för itt/ men the fara myckit wilde.

Cap. XVIII.

PLumbago, Molybdæna, Græcè, warder födt aff Sölfwer och Guld.

Wedh Sebastiam och Corcyrũ finner man sielffwuxit i Jorden/ och thet håller man för thet båsta/ som icke år stenigt/ eller slaggfult/ vthan skijnande/ och golt/ och lijknar sigh wedh Sölfwerskum/ och blifwer rödt när thet warder sönderrijfwit/ eller lefwerfårghat/ när thet warder sudhit medh Olio. Thet år odughlighit/ som hafwer blyfårgho. Thet hafwer samma krafft som Sölfwerskuum/ och Blysinder/ och warder effter samma sätte twåttat/ och brändt. Thet blifwer blandat i Låkedomar/ som the kalla Lipa-

ras,

ras, och i the Plåster/ som inthet bijta. Thet upfriskar köttet / och hielper onda böldar til heelning : Men i the medicamenter, som skola sammanhäffta och rensa / tienar thet icke. Ther man thetta icke hafwer skal man i then stadh bruka Lithargyrum. Dioſcor.

Lotura Plumbi, Blywask / thet gör man så : Man giuter watn i en Blymortare/ och stöter medh en Blystötel / til theß at watnet swartnar / och blifwer tiockt som träck : Sedhan giuter man reent watn ther uppå / och stjlar thet igenom itt Linneklädhe / och thet gör man någhre gångor / så länge thet synes nogh wara. När thet sätter sigh / giuter man thet förra watnet bort / och slår ther reent igen uppå / och twättar såsom Cadmiam så länge at ther inthet meera swart affgår : Och gör til Pastiller. En part tagha reen Blyspån / och stöta i en steen mortare medh steen stötel / eller slå lijtet watn uppå och gnijdhat emellan händerna / så länge thet swartnar : Strax när thet sätter sigh på botnen / slå the watnet bort/ och göra ther aff Pastiller. Ty när thet wål blifwer stött eller gnijdhit / blifwer thet lijkt Blyhwitt. Somblighe läggia lijtet Plumbago til Blyspånen / och meena thet skal thå wara bättre.

Thetta Blywask/ köhler astringerar, öfwer-
dragher/

dragher/ blöther/ fyller thet som holigt är/ stiller ögornas flytande och sulmer. Thet stillar blodh/ och tienar til böldar i säthet / til condylomata och hæmorrhoidas medh Rosenwatn: Item til thet som trögt heelnas / och hafwer alldeles samma krafft som Spodium, alleenast at thet icke dragher skorff öfwer. Dioscor.

Cap. XIX.

PLumbum ustum, Brändt bly / thet wardar så brändt: Gör rätt tunne Blybladh eller plåster/ och lägg them i itt nytt Leerkärel / och strö Swafwel vppå them: Lägg än fleere hwarf aff blyskijfworna / och ströö altijdh Swafwel emellan hwart och itt hwarff / til theß tu fyller kärellet medh skijfwor / sedhan sätt Eeld vppå: Och när Blyet brinner / så röhr thet om medh een Jernsleeff/ til theß at thet alt warder til asko/ och inthet obrändt är ther ibland. När thet skedt är / så halt Näsorna til / och tagh Blyet vth/ eliest går een ond fucht vp aff Blyet i Näsorna. Eller bränn thet i een Gryta effter samma sättet. Somlighe läggia thetta i itt rått eller obrändt Leerkärel/ och sättia i Vgnen eller Skorstenen/ och lijma thet medh Leeer igen / leefwandes alleenast öppet itt lijtet andehol/ och brännat. Somlighe inströija för Swafwel / Blyhwitt eller

Korn.

Korn. Somligha läggia heele Blyskijfwor in/ och bruka ther til en starck Eeld/och röhre altijdh medh een Jernsleeff / til theß / at the blifwa til asko. Men itt sådhant brännande är swårt/och om thet förhårdt brändt warder / får thet sådana fårgho som Sölfwerskuum. Men thet första sättet synes wara thet bästa. Thet brända Blyet warder twåttat som Cadmia, och förwarat. Thet hafwer samma krafft som Blywask / men myckit starckare.

Cap. XX.

Recrementum Plumbi seu Scoria, Blysinder. Thet bästa ther aff är thet / som är tiockt / och låter sigh icke gärna smått göra / och är blyhwitt lijkt / och hafwer inthet blyachtigt i sigh / och är någhot golachtigt och glittrar / och bränner. Thet hafwer samma krafft som brändt Bly / men thet astringerar meera. Thet warder twåttat i en Mortare/så at man giuter watn ther på / och låter igen thet öfwersta watnet affrinna / som hafwer blifwit golachtigh : Och at man thet icke offta gör / så länge at alt thet oreena sindret är affwaskat. När tå thet reenesta och tiockesta sätter sigh/ slår man watnet aff/och gör them til Pastiller.

Cap. XXI.

Cap. XXI.

CErussa, Affidhegi, Alon, Syregalirozam Arabisk/ Blyhwitt. Thet warder altså giordt: Tagh een ny Potto/ som wål glaserat år / och giut henne halff medh godh Åtikio / och tagh blyskijfwor eller spånor twå fingers långe/ mindre eller mera/ effter som pottan stoor til år/ och lågg twårt öfwer pottan ofwan på henne Jernstickor / och lågg blyskijfworna på stickorna / hwilke icke förtått skole wara i hoop : Sedhan gör pottan wål til / och sått henne i itt fuchtigt rum / såsom i en Kållare / och låt så stå i tre Månaders tijdh. Sedhan öpna pottan / och see huru thet hafwer sigh i pottan / och sått henne åter igen vth i Solskijnet/ eller i en warm Vgn/ eller i Badhstughu / och låt thet torckas : Och når thet år tortt / så giut någhot lijtet watn vppå/och låt åter igen torckas/och thet gör så offta/ och så långe/ at thet blifwer hwitt och skönt i pottan. Andra skrifwa så:

Giut i itt Leerkårel / som hafwer wijdh mun/ en starck Åtikio/ och lågg någhre stickor twårt öfwer kårillet / och lågg på the stickor een blyskijfwa / och tåck ofwan vppå kårellet wål til / at icke Åtikian gifwer Andan ifrån sigh / och når Blyet ther vppå år smålt och nedhfallit i kårellet / hwilket

ker skeer gemeent emoot then tijonde daghen/ sij=
la then reena wätskan som öfwerst är aff / och
tagh thet tiocka / och torcka thet aff i Solenne/
och mala på een Ståhlquarn/ eller stöt thet elies
smått/ och sållat. Thet ännu hårdt och heelt är/
skal man såsom förre göra smått / och sålla / om
så behöfwes/ til tredie och fierde gången. Thet
som först sållat warder/ thet är thet bästa/ och tie=
nar til ögna Läkedom. Thet andra ther näst/och
så hwart effter hwart annat.

Wil man ther aff göra Pastiller/ så skal man
thet röra tilsamman medh starck Ätikio/ och dee=
la aff thenna massa til Pastiller och torcka i So=
lenne. Thetta är allbäst at göra om Sommaren
i Solenne / ty tå blifwer thet hwitt och starckt.
Doch kan man thet om Wintern beredha / och
sättia på Ugnar/ eller i Badstugur/ ther warmt
är/ at torckas. Ty wärmen gör thet samma som
Solen. The bäste warda tilberedde i Rhodo i Co-
rintho, och Lacedæmone, och the närmeste
i Puteolis. Man bränner blyhwitt effter thet=
ta sättet:

Lägg småstött Blyhwitt i itt nytt Leerkärel/
och sätt på en glödande kohleeld/ och röhr thet al=
tijdh: Och när thet får gråachtigh färgho / så
tagh aff/ låt thet blifwa kalt/ och brukat.

Är och itt annat sätt til at bränna: Man skal
lägg=

låggiat i nyie faat på glödhen / och rörat jämpt/ medh een sticka aff Ferula, til theß at thet blifwer rödt som Sandaracha. Och thet som så är brändt/ kallas aff en part Sandyx. Blyhwit warder så twåttat som Cadmia. Och thz är kalt och tortt i then andra grad / som Avicenna sågher: Thet tilstoppar / blöther / vpfyller / tunt gör / och nedhdämper thet som wil vpwäxa / och föhr til heelning. Thet warder blandat i the Plåster och Salwor/ som kallas Lipare, och i Pastiller. Thet är förgifftigt / och fahrlighit at tagha in i Lijfwet / ty thet dödhar offta / at thet är giordt aff Bly/ som hafwer Förgifft i sigh / som Dioscorides sågher. Ty sågher och Avicenna, at blyhwitt skal alleenast vthwårtes på kroppen brukat warda/ och i Plåster. Blyhwitt reenar Huudhen/ och gör henne slåt och skön. Therföre bruka thet Quinfolk gårna til theras Ansichte / och thet skal tu så beredha: Tagh Blyhwitt och blanda thet medh Rosenwatn / och sått thet altså i Solen/ och låt torckas: Och när thet tort är/ så lägg ther än til Rosenwatn / så offta och så länge at thet hwitt nogh warder och wälluchtande. Och thet skal skee om Sommaren. Sedhan gör ther aff Pyller/ och smör Ansichtet ther mz/ så warder thet skönt. Men the som thet offta bruka/ the få wärck ther effter/ och en illaluchtan-

de Anda. Serapio sägher / at Blyhwitt läter kött wäxa i Sååren / och vth åter dödhkött. Blyhwitt blandat medh Wijnsteenolio och medh Åtikio / och the blöthe Wartor på kroppen (som kallas Acrocordines) ther medh bestrukit / gå sin kooß.

Cap. XXII.

CInnabaris, Sercon Grekiskt / Asregeller Zemzisar Arabiskt: Synober Tydskt och Swenskt. Enahanda slagh Cinober war fordomdags itt naturlighit och sielfft wäxande Mineraliskt ting / i Grækeland / som hadhe samma krafft medh Hæmatite eller Blodhsteen / och war så sällsampt och lijtet i Dioscoridis tijdh / at näppligha the förnemlighe Målare ther aff hadhe til the besynnerlighheste prydningar i theras målerij. Thet Andra gemeena warder giordt aff samma bränd Sulphure vivo och Argento vivo, och bör icke tagas för thet rätta the Grekers Cinnabari. Serapio lib. Aggreg. cap. Asrech. sägher / at man gör Synober aff Bly när man thet bränner. Man gör thet och aff Blyhwitt / när man thet på Eelden så bränner som Bly / så warder thet rödt / som Auripigment, eller Sandaracha. Somlighe kalla Synober Sandyx.

Dioscorides sägher/ at Synobers krafft är lijka som Hæmathitis. Thet är warmt och torr i then andra grad/ och stoppar mächteligha/ therföre stillar thet Blodhflyande. Synober är och gott för brand/ och onda blemor och böldar. Thz tienar ock i alle Plåster och Salfwor. Medh Synober och Terpentin i Wax / beredher man Signete wax. Huru Synober i målerij hälst medh Oliofärgo brukat warder / til een liustigh färgho/ är godhe Målare wäl kunnogt.

Then Tredie Book.

LITHOGRAPHIA.

Om Steenars Beskrifwelse

Cap. I.

STeenar äre Mineraler/ som sammanlöpa aff en torr Jordesk Exhalation, som medh någhon fuchtigh kleemachtigheet sammanbundin warder igenom wärmens warckande och köldens coagulation och then inföde mineraliske krafften. Thesse / såsom och andre brake och möre Jordz wäxter kan man icke räkna ibland Metaller : Ty the een swagh Quicksölfwers och Swafwels beblandning i sigh hafwa.

Och

Och såsom Metallerne låta sigh smälta aff Eeld/ hambra och vthräckia: Så kunna wäl en part Steenar smältas medh Eeld / eller medh andre ting igenom heemligh Chymisk konst. Men the kunna icke vthsmijdhas medh Hamrar.

Och äre Steenar antingen Edle och Dyrbare / eller Gemeene och Oedle / som doch hafwa märckelighe kraffter.

Edlesteenar / Gemmæ, äre Jordeske mineraler / som sammanlöpa igenom en synnerlig Himmelens influentz och wärckande / och aff then mineraliske krafften / aff een subtiligh och grann Materie / och torr Jordesk exhalation, medh een klemachtigh fuchtigheetz beblandning / och äre sköne och deyielighe / och hafwa i sigh märckelighe kraffter och dygder.

Plinius, lib. 37. c. 10. Scaliger, Albertus M. och flere vpräkna en stoor hoop aff them.

Edelsteenar äre antingen Edlare / eller mindre Edle. Och the warda tagne / antingen aff Jorden / eller aff Watnet / eller aff Jordz och Watudiwr. Om the Edlaste wil man här först förhandla / widh ock så hwilke S. Johannes i Vppenbarelsen lijknar then helghe Stadhens deelar. Och äre thesse 45. the Edleste / Adamas, Jaspis, Saphyrus, Hiacynthus, Carbunculus, Smaragdus, Amethystus, Prassius,

Calcedonius, Sardius, Sardonyx, Onyx, Chrysolithus, Beryllus, Topazius, Chrysopasus, Granatus, Orphanus, Turchois, Palagius, Rubinus, Chrysolectrus, Agathes, Hexacontalithus, Hexacolithus, Asterites, Corneolus, Helitropius, Selenites, Androdamanta, Callaica, Epistites, Lichenis, Opalus, Pantherus, Peridonius, Sandarisus, Unio, Iris, Zisaam.

Cap. II.

ADamus, Hager, Subedig Arabicè, En Demant eller Diamant. Serapio lib. Aggreg. c. Hager, sågher / at i thet Landskapet Corasconi ende / är itt Rewer benembd Mes, ther man hafwer funnit Demanter / skône och stoore / och ther aff kallat them Demas. Han är klar som Jordsalt / och genomsichtig och glemmande / och somlighe aff them lijke glôdande Jern / någhot bleekachtighare och môrckare ån en Crystall / och then hårdaste ibland Metaller och Edlesteenar / så at man them medh honom skåra kan och probera. Och thet en part hafwa skrifwit / at man honom medh Jern och Hamrar icke bråckia kan / thet är emoot fôrfarenheeten / doch gôr man honom blôthare til at låta arbeta sigh / vthi en Bocks kôtt och blodh / som tilfôrenne hafwer

ätit Petersilie/ och druckit Wijn. Medh Demantens sand och affspån polerar man icke allenast andre steenar/ vthan och honom sielff/ sedhan man medh Smerlsten thet groswesta affskurit hafwer. Han kan lijdha Eeld i någhra daghar/ som Gardanus sägher.

Somlighe Demanter wåra vthan Guld/ såsom then Indianiske/ hwilken fins stoor såsom itt Haselnött. J Arabien och i Cypren finnas the och stoore: Men the Arabiske äre hårdare och mörckare. Cardanus sägher/ at i hans tijdh är en funnen samman medh en Carbunkel/ reen och stoor som een Bööna/ hwilket sälsampt är. The Behmiske och Norlandz eller Lappiske Demanter finner man och tämlighe stoore och klare/ men icke lijka hårde medh the Orientaliske. Somlighe wåra ibland/ eller vthi Guld/ och the äre fyrahanda slagh. Thet Första Cenchros, han är så stoor som itt Hirtzkorn. Then Andra Macedonicus, är så stoor/som itt Curbitz fröö. Then Tredie Cyprius, hafwer Kopparfärgho. Then Fierde Syderites, hafwer Jernfärgho/ doch alle skijnachtighe. Och thesse tw sidste äre the ringaste. Wiltu probera en Demant/ så see om tu kant medh honom klart skrifwa i itt glaaß. Ty jw bättre/ theß hårdare är han/ och hafwer i sigh theß större kraffter. Then rödhachtighe och ota-

 te är

te år odughligh : Then som år tåth och hård/ han år båttre. Han år kall och torr i then 4. grad. Når man gnijdher honom / så dragher han stråå och agnar til sigh. Han förtagher krafften ifrån en Segelsteen / at han icke kan dragha Jern / om han ligger hoos honom. Men han får sijn båsta krafft / om man honom fattar i Guld/ Sölfwer eller Ståhl. Demanten förtagher nattfruchtan/ ty måste han jw stilla then swarta bilem eller Melancholiam / och styrckia Siålen/ och the lijffachtighe Andår / som gå ifrån hiertat. Och råddhog han kommer aff hiertat. Han sägs göra honom olyckſam / som bår honom hoos sigh. Ty han hafwer sigh lijka emoot Hughen och Siålen/ som Solen emoot Öghat / hwilken snarare fördårfwar Synen ån hon henne vplyser / som Cardanus hår om talar. Når man honom binder wedh then wenstra Sijdhona / år han godh för Fiender/ Kijff och Tråtor/Raserij/ och Maraquaff. Thenne steen rensar onde Kinbackar och Tånder : Och fördrijfwer onda Drömer / och Förgifft / och gör thet vppenbart hoos Menniskian : Ty han fuchtar sigh och swettas/ther Förgifft förhanden år. Han stillar Månat rensande/ them som besatte åre/ eller elies åre Vrsinnighe/ når man såtter Ringen them för Munnen.

Cap. III.

Cap. III.

JAspis, år en skön Edelsteen/ aff mångahanda slagh och åthskillighe fårghor/ fleere än Dioscorides beskrifwer. En part meena the skola wara tijohanda slagh. Itt slagh hafwer een tiock blå fårgho. Thet Andra grön/ lijka som medh Miölck öfwergutin. Then Tredie purpurfårgat/ som fins i Phrygia. Somlighe finnas Rosenfårghade/ och lijka som medh blommar bespångda/ som taghas i thet berghet Ida i diuupe Kulor. Somlighe purpurfårghade emoot himmelsblått/ sådana som finnas i Cappadocia. Somlighe swartbrwne. En part hafwa lefwerfårgho/ och om the finnas henne höghre hafwandes/ så äre the lijka som medh swartachtighe ränder öfwerdragne. Somlighe finnas snöhwijte/ mz blänckiande pricker besprångde. Någhre äre på then ene sijdhan lijke en Jaspis, på then andra en Onyx, ty kallas thet slaghet Jasponyx. En part finnas/ som äre på then ene sijdhan purpurfårghade/ på then andra gröne/ och the skijna icke alt igenom/ vthan ther the äre gröne. Summa/ the äre mångahanda slagh. Thet båsta slaghet/ är then som är grön/ lijka som medh blodz droppar beståncket/och han hafwer sin båsta krafft/när han warder infattat i Sölfwer. När man hängher

ger honom in moot Magan styrcker han honom. Han fördrijfwer ock så Okyskheet / och Spökerij / gör Menniskian förfichtigh / och ställer allahanda Blodhgång / når man honom bår hoos sigh. Han bewarar Fostret / och hielper födhelsen fram i födztijdhen / fördåmper Okyskheet / fördrijfwer Skålfwo och Watusoot ifrån then / som honom kyskeligha hoos sigh bår. Såya och en part / at en Iaspis gör honom som honom bår tåckeligh hoos andra Menniskior / måchtigh och såker / om han medh någhre synnerlighe ord blifwer hångd på honom / thet Matthiolus ogillar. Iaspis stillar Blodhgång och Quinnors Menstruum, och förhindrar Aflongen / hoos then honom bår. Aristoteles sågher / at then hoos sigh hafwer en grön Iaspis, ther korß vthi år / han kan icke fördrunkna. Han hielper och til mootstånd emoot sijne Fiender.

Cap. IV.

SApphirus kommmer aff Österlanden / och aff Indien. Han warder och funnen aff thet Landskapet Hippodromio, hoos then Staden Podium, men han år icke så Edel. Han warder och funnen i Sirtio, ther aff honom en part kalla Sirtitem.

En Sapphir år then aldraskönaste Edelsteen / ty

ty han medh sijn himmelsblåa genomskijnande klara fårgho / och steen / stoor Liufligheet medh sigh hafwer / åndoch at han i wårdet ringare år ån skône Pårlor / Carbunkler Demanter och Smaragder. Han år then hårdeste steen / nåst Demanten / och then år båst vthi hwilken then blå fårgan winner / at han icke år förmyckit bleek. Han år kall i then första grad / och tienar at båra hoos sigh för allahanda bråck / som kan komma på Huudhen / han fördrijfwer skabb och klådha / och låter icke anthracem wåxa i Pestilentie tijdh. Han gör en kysk och tuchtigh / och förhindrar swett. Han styrcker Kroppen / och gör en godh fårgha : Han emootstår then swartta bilem, och fördrijfwer honom / och samptlighen all fåfång Råddhoga / som ther medhfölier. Han förbåttrar Sedherna / och gör gudhelighe och rooligh / om man offta styrker Ögorna medh honom / bewarar han för Måßling : På samma sättet lenar han Anthraces. Man meenar och / at han skal hielpa Swartkonsten fort / huru thet skeer / kan man icke wål döma om / at en steen then krafften hafwa skal. Men seer man thet kan skee / så måste man troo förfarenheeten / som Cardanus sågher. Om en Sapphir warder i tre stunder sudhit i Guld / blifwer han som en Demant hård / hwijt och skijnande. Ther aff man seer / at

han aff en Jondesk exhalation warder tingerat/ medhan han icke förre war så klaart och genomsichtigh : Ty kan han ock så emoot tagha en swart tinctur, thet andra steenar/ som Demanten lijke äre icke göra. En Sapphir indruckin emoot Scorpione sting/ hielper : Såsom och til inwårtes såårheet/ och söndrighe hinnor. Han förtagher thet som wil wåxa i ögHorna/ Uvas och blemor. Han warder och brukat i the Läkedomar/ som tiena til hiertat/ och styrcker thet/ och lindrar then inwårtes hetan : Och i the Antidota som beredhas emoot Förgifft/ och Pestilentialiske affectioner. Dioscorides, Galenus. Cardan.

En Sapphir fördrijfwer Hufwudhwärck/ reenar ögHorna/ och heelar Anthracem. Han styrcker heela Kroppen/ och låter Menniskian wara wäl til fridz/ gör henne innigh til Gudh och gudelighe Tankar/ och ställer hennes saak til thet bästa. En Sapphir wil medh all flijt förwarat warda i kyskheet. Han fördrijfwer then gräseligha Siukdom Noli me tangere, men ther effter mister han sin färgho. The som vmgå medh Swartkonst/ bruka honom myckit/ och hålla aff honom.

Cap. V.

HYacinthus, Iacinthus corruptè, En Jacinth / är tweggiahanda slagh: Thet Ena är rödhachtigt medh Fiolsteen / och lijknar sigh wedh en Carbunkel / och förwandlar sigh strax aff Eelden / och finnes nåpligha större än een Linzärtt / och then är then bäste. The Jubilerare sälia offta en Etiopisk Granat för thenne. Then Andra hafwer een gol färgho / såsom Turckiske Någlikeblomar / eller thet gola i Ägget / men klar och genomskijnande. Han är dåyeligh / och kan icke låtzligha blifwa fördärfwat: Ty han är någhot hårdare än en Corneol, men icke lijka krafftigh / sägher Cardanus. En part Jacinther äre eeldzgole / en part blåachtighe: Men then medh Fiolsteen är then båste. Somlighe beskrifwa honom hwijt / och säya / at han i mörkret är bleek och mörkachtigh som Moln / i dagsliuset klaar. Han är kall i then första grad / och torr / medh stoor hårdheet / och hans kallheet känner man när man honom tagher i Munnen.

Dioscorides sägher / at Hyacinther äre try slagh / och ibland them äre the Granather the bäste / som hoos Eelden skijna aldramäst röde. Albertus sägher / at Hyacinthus är tweggiahanda: Aquaticus är blå medh näghon hwijtheet för-

förmångd: Sapphirus är alt genom blå och genomskijnande/ vthan all hwijtheet.

En Hyacinth styrcker Menniskians lekamen. The hålla thet för fullsant/ at en Hyacinth håller en säker för Liungeeld / och Pestilentie / och om then som honom bär/ blifwer fångd medh Pestilentie/ mister han sitt skeen / och får een mörckare färgho. Han styrcker ock så hiertat/ om man antingen bär honom/eller dricker aff honom: Han gifwer rooligh Sömpn/och vphöyer en til åhra/ rijkedom och försichtigheet. Then samma krafft hafwer och then gola. Cardanus i then Booken de Ligaturis Physicis finner man om honom beskrifwit / at om man honom bär på Halsen / eller i en Ring på fingret / så bewarar han en Färdeman för ondt/ och gör honom täckeligh och wälkommen i Härbergen. Han är och godh för förgifftigt Wäder. Han kommer Menniskian at sofwa för sin kallheet skull. Om Hyacintho Sapphirino sägher man i synnerheet/ at han är godh för Förgifft / och gifwer Lycka och Rijkedom / och gifwer Menniskian itt gott modh och gladt hierta. Serapio sägher/ at then som thenne Steen hoos sigh bär/ och tecknar sigh medh honom / honom kan icke Åsekie slagh eller Liungeeld skadha göra.

Cap. VI.

Cap. VI.

PRassius, Albertus sägher/ at Prassius är Smaragden Pallas eller Modher. Han är grön til färghan/ och warder i somlighe funnin medh hwijte/ i somlighe medh rödhe prickar besprängd. Är och itt slagh här aff medh guldprickar/som warder kallat Chrysoprassus,om hwilken i synnerheet i sitt eghit Rum talat blifwer.

Prassius hafwer Smaragdens och Iaspidis Dygd/ och stärcker Synen.

Cap. VII.

SMaragdus eller Smaraldus, är Edlare än flere andre Edlesteenar/ doch är han icke selsam/ vthan står nogh til at bekomma/ som Albertus sägher. Han är grann i materien/ Jordesk/ hård och brak/ och är kosteligh. The Scythiske hållas för the bäste/och thernäst the Schotske/ som man tagher aff Malmgrufwor/ och the äre ganska gröne och genomsichtighe/så at the ofta thet omståndande Wädret och the näste ting igenom sin gröna glantz låta see gröne. The som näst thesse äre/och taghas aff Peru och S. Martha i Indien/ äre hårdare/ liufflighe/ och hafwa icke så alldeles högh färgho/ vthan äre bleekare och meera genomsichtighe. Thet Tredie slaghet/

aff West Jndien är hårdare än the förre / men icke wäl liuse och genomsichtighe/ ty synes the om natten skönare. Somlighe Smaragder äre fulle medh fläckiar / somlighe en Calcedonier lijke/ at the medh honom förmängde äre. Hwarföre twijfla en part höghlärde och wälförfarne män / om the alle äre Smaragder / och hafwa samma kraffter. Ty Cardanus sägher sigh hafwa en gång fått en Prasſ, som närmare kom til Smaragden/än the Peruwianiske och S. Marthæ Smaragder. The aff Peru äre sällan vthan fläcker och lythe / och måsteparten hafwa the een mörck och otäck färgho / och somlighe äre swartachtighe / hwilket förtagher them all skönheet. En part meena/at the sköneste Smaragder warda fundne i en Grijps Näste/ the them medh flijt förwara. Jnge Edlesteenar bär man tryggelighare än Smaragder/ Sapphirer och Hyacinther. Men Smaragden warder lätzligha bräkt ändoch at han dyr är. Ty när een Jungfrw mister sin mödhom/ eller någhor hafwer Smaragder hoos sigh/ när han drijfwer okyskheet/ så brista the sönder. Hwarföre älska the kyskheet/ och behålla en Menniskia kysk / och warder förthenskul kallat Castus. Smaragden fördrijfwer fallande Soot / och Hufwudhyran / och styrcker Minnet. När man håller Smaragden vnder

Tun-

Tungonne/tå spåker han Synsens affecter, och vpwåcker en til at spå och föresäyia tilkommande ting. Han år och Synen myckit nyttigh/ och gifwer hiertans affecter een liustigheet/ och kårleek til Studia. Han år them Spetålskom godh/ når han aff them burin warder/ och meera/ når han blifwer indruckin. Han står och emoot allahanda Förgifft/ och tienar myckit them som hafwa Blodhgång. Han fördrijfwer fåfång råddhoga och förskråckelse/ som man meenar skee aff onda Andar. Han beweker til godhe sedher/ och förökar hans Äghodelar som honom bår. Cardan. Alber Mag. En Smaragd lagd i dryck år godh för dödhligh Förgifft/ och förgifftighe Diwrs bett och styng.

Smaragdz pulfwer intaghit/til 8. biuggkorn swårt/ hielper honom som förgifwin år/ förra ån sigh Förgifftet hafwer satt/ ifrå Dödhen/ och låter hwarken håår eller huudh falla aff. Then som offta seer på en Smaragd / thet bewarar hans Syn för mångahanda siukligheit infalle/och håller them helbregda. Om then förgifftighe Ormen Thirus får see en Smaragd / så skulle hans ögon försmålta och falla honom vth. Dioscorides sägher / at then Smaragden hoos sigh bår / honom förmerar han hans Rijkedom / och gör honom lyckesam i all ting / lustigh / och i all

weder=

wederwårdigheet år han honom lijk en Patron: Han år ock så godh för Epileuciam, thet år fallande Sooth.

Cap. VIII.

AMethystus, år en skön Edelsteen Hyacinthen lijk/ men wedh Purpurfårgho/ i Fiolfårgho förblandat/ nåstan såsom een Rosos fårgho/ ganska tåckeligh/ och så når lijka hård medh Crystallen/ medh hwilken han och fins/ och then som ibland honom finnes hwijt/ kan man icke wål åthskilia ifrån en Crystall.

Thet warder fem slags Amethyster råknat. Itt slagh kommer aff Indien/ medh purpurfiolfårgho/ och the hålla ibland alle purpur Edlesteenar Förstendömet/ och åre the ypperste. Somlighe komma aff Arabia Petræa, emoot Syriæ Landzendar. Somlighe aff Armenien/ och aff Galacien. Somlighe aff Egypten. Somlighe aff Thracien och Ciprien/ och the åre the slemmeste och ringeste. År och itt slagh Amethister/ som hafwa een sådhanna fårgo/ som en droppa aff rödt Wijn/ thet medh watn år förblandat och corrumperat, och the åre godhe at arbeta.

Aristoteles, sågher/ at en Amethyst lagd på een drucken Menniskios Nafla/ förtager Wijnes krafft och druckenheet/ och gör then Menniskia

skia sund aff tilfallande krankheet. Thet samma stadhfäster och Arnoldus. Han fördrijfwer ock så onda Tankar aff Menniskiorna / gifwer gott Förstånd / och skärper Minnet / och minskar Sömpnen / ther medh at han vthdrijfwer tiocke Vapores aff Hufwudet. Han gör en still och wakan / och når man twåttar aff honom gör han fruchtsam: Och man meenar at han står emoot Förgifft. Cardanus.

Cap. IX.

CArbunculus, eller Rubinus, är en Edelsteen / som länge står emoot Eeld / och är en edlaste och dyrbaraste Steen ibland alle andre / Ty han skijner som en Eeld / och meera om Natten än om Daghen. Arnoldus sägher / at Carbunklen är en rödh steen / och skijner om Natten som itt glödande kohl / eller Eeld. Och ändoch at i månge finnas een liustigh fiolfårgho / är thet dochlijkwäl itt lyte / och minskar Stenens wärde.

Carbunklen är tweggiahanda slagh förvthan Granaten och Balasium, som och äre honom skylde: Nemligha then Orientaliske / som och är tweggiahanda slags / aff hwilke the bäste / när han blifwer medh watn begutin / skijn om Natten som en Eeld / och han kallas medh rätta Carbunkel / och på Grekiske Pyropus, aff sitt Eeld-

steen: The Andre äre Carbunculi fœminæ, eller Hon / som man kalla plåghar. Thet andra slaghet kallas Rubith eller Rubin, och Spinella, och then hafwer een liuflig fårgho / men han är lijten/och thet slaghet hafwer åthskillig hårdheet / doch stijgha en part aff them någhot når til en rått Carbunkels hårdheet/som någhot är mindre än Sapphyrens. Thet Tredrie slaghet är then Tyska Rubinen / hwilken är wäl hård / men mörkachtigh / och nåpligh större i sitt steen än een Årtt/och the Jubilerare göra honom än tå mindre/ at han theß båttre skijna skal. Wedh Kexholm warder ock så en Rubin funnen / hård och mörckachtigh / vthi hwilken sielfwa steenet mächta klart är. Och är här til märckiande/ at hwar och en hård Steen skär en blöthare / och en Crystall/ om han är hwaß/ skär Glaset. En Rubin/ om han warder gnijdhin på Hwdhen / dragher hååret vth/ såsom en Magnet Jernet.

Carbunklen warder förfalskat medh Sandaracha, eller rödt brändt Auripigment, och så gifwer man enom in Förgifft för Läkedom. The Oächte känner man / om man sätter någhon fårgho emellan them: Såsom om man sätter snedt en hwijt Carbunkel vnder en Crystall / och håller minium eller Cinnober emellan them / ty the kunna icke aff sneedh tagha til sigh färghon.

Carbunklens dygd är / at stilla skörachtigheet / och stå emoot Förgifft / hälst när man indricker hans pulswer: Item hålla Kroppen wedh sundheet / och förtagha onde Tanckar: Ty han styrcker then lijffachtighe Andan. Ther vthöfwer gör han en quick / lustigh och lyckesam. Cardanus.

Rubinen bewarar en för onda Drömar / och vpklarar ögthon / som aff Solenne förmörckade äre / när man them ther medh bestryker.

Cap. X.

CAlcedonius eller Carcedonius är Carbunklen lijk / och skijn som een Stierna / en liwß och skön Edelsteen. Man meenar at han skal wäxa i Aethyopien / och skijna som en Eeld / och doch wara i färghone bleekachtigh / så at han hafwer een medhelfärgho emellan Hyacinthen och Beryllen. En Calcedonier fördrijfwer bedröfwelse och fruchtan.

Cap. XI.

BAlagius eller Balalius, är en rödh Edelsteen skijnande som en Carbunkel / hwilken han och skyld är. The meena / at han skal wara Hwset eller Skalet til Carbunkelen / vthi hwilket han wäxer. Ty han och hafwer Carbunkelens krafft / doch ofullkomlighare. Hwarföre

Hwarföre achtas han wara een Hon/ eller quin= kön til Carbunkelen. Och är thz klart tilseende/ at Balagius är een Yta/ och Carbunkelen Kernan.

Cap. XII.

BErillus, Helinandus Chron. lib. 10. sågher at Berillen hafwer een fiolfårgho/ och somlighe sådhan fårgho som Siöwatn. Arnoldus sågher at Berillen hafwer een bleek får= gho som watn/ och är sexkantigh/ och är niyohan= da slagh/ men then som måst faller in på bleekt/ han är båst.

Isodorus sågher/ at Berillen warder fun= nin i Indien/ och är grön som en Smaragd/ men någhot klarare. The Indianer skåra och polera honom sexkantigh/ at han aff kanternas weder= skijn theß båttre skijna skal/ när man honom an= norledes polerar/ så hafwer han inthet skeen.

Huba sågher/ at Berillen styrcker kårleken emellan them som äre begifne i Echtenskap: Och at han vphöyer then som honom bär/ och om man håller honom hårdt i then höghra handen/ brån= ner han henne. Om man lägger thenne Steen i watn och dricker ther aff/ år thet gott för then som hafwer siuke öghon/ och til flere andre krank= heter. Han år och godh för fahra aff fiender/ och heelar the siuka rinnande öghon.

Cap. XIII.

Cap. XIII.

GRanatus warder så kallat/ at han skijn/och år lijk en Granatåpels kårna. Han år och itt Carbunkels slagh / rödh och skijnande / men mörkare ån en Carbunkel. När man såtter honom in på swart grund / tå skijner han theß båttre. Cardanus gör tweggiahanda slagh / then ena Spanisk / then andra Orientalisk. Then Spaniske hafwer een mörck fårgho/men om han år stoor och klar / så skijner han som en Eldzloghe. Men then Ethiopiske / som Jubilerare kalla Sorianam år myckit skönare / och hafwer en tiockare eller tåthare substantz/ och år Hyacinthen nåstan lijk i fårghone / så at man them icke wål från hwar annan åthskilia kan / men han blåncker icke som then förre. The Spaniske eller Occidentaliske kunna långe fördragha Eelden/ och blifwa oskadde.

Granaten år kall och torr aff Naturen. Om man bår en Granat på Halsen / eller dricker aff honom / frögdar han Menniskians hierta / och fördrijfwer bedröfwelse. Men såsom han år godh til itt/ så år han til annat skadeligh. Ty han förtagher sömpnen / hwilket år aff Eldz eller Jordz natur. Han styrcker hiertat och skadhar hiernan. Han röhrer blodhen i Menniskian/

och gör henne wredh. Then Ethiopiske är i the effecter icke lijka krafftigh/ som Card. sägher.

Cap. XIV.

SArda eller Sardius, år en gemeen Edelsteen/ och år först funnen i Sardis i Grekeland/ ther aff han sitt Nampn bekommit hafwer. Han är mörkrödh eller brwn / och icke genomskijnande/ och somlighe i färghone lijke en Prassio, somlighe medh gol hornfårgho. Widh Babylonien är thz båsta slagh funnit in i hårde Bergsteenar / ther igenom Metllaerne såiyas hafwa affslaghit i Persien. Han warder och funnen i Ephyra och Asso. J Jndien fins tweggiahanda slagh / En rödh : Then Andra synes wara / som han wore feetachtigh / och kallas Demius : Then Tredie år besprångd lijka som medh Sölfwer ådror. The Jndianiske åre genomskijnande / The Arabiske åre gröfre. The warda och fundne widh Leucada i Epyro, och i Egypten / och thenne hafwer i sigh Guldådror. The som åre Han skijna klarare / och Hon år feetare och mörckare. The gamble hafwa ingen Edelsteen meera brukat och affhållit / ån en Sard.

När man bår hoos sigh en Sard/ frögdar han Sinnet / fördrijfwer onda Drömer / skårper Minnet / och stillar Blodhen. Och ther medh

xp=

vpwäcker och hielper han en / at öfwerwinna sin Mootståndare i Råttegånger / och förmeerar Rijkedomar. Plinus och Cardanus. En Sard dragher Trädh til sigh lijka som Magneten Jernet / och håller thet så hårdt wedh sigh / at man måste skära ifrån honom. Albertus sägher / at han vpwäcker Menniskian til Lust / och gör skarpt Minne / och förtagher Onichium sijn krafft.

Cap. XV.

SArdonix, eller Sardonis, är en sammansatt Steen / aff Sardio och Onice. Thet han rödh är / hafwer han aff Sardio, och mörkhwijt / som en Nägle på Fingren / aff Onice. Sardonis warder måst funnen i Indien och Arabien / och är femhanda slagh / effter färghans åthskillighect.

Albertus sägher / at thenne Steen håller Menniskian wedh Kyskheet / och fördrifwer Okyskheet. Han gör och Menniskian tuchtigh och sedigh.

Cap. XVI.

ONix, är en Edelsteen / som hafwer färgho lijka som Näglen på Fingren. Och meena en part / at han skal wära aff then Rädha / som löper aff thet Trädh Onica; som aff Sole-

nes heta warder förwandlat i en Steen/ ther aff han och nämpnes. Ty luchtar Röken aff honom wäl/ når man honom lägger i Eelden. Han sägs wara femhanda slagh/ för then åthskilligh färgho och ådror / som then ena hafwer för then andra. Thet gemeenesta slaghet är swart / medh hwijte streck förmångdt / och thet kommer aff Jndien och Arabien. Och meena en part at man thenne Steen kan intrångia i ögat/ vthan någon skada.

Albertus säger/ at Onyx vpwäcker Sorg/ Olust/ Bedröfwelse/ och gråselighe Phantasijer i Sömpnen / och förmerar Kijff / Owilia och Förtreet.

Cap. XVII.

TOpazius, eller Topazion warder så kallat aff then Öön Topasis, ther han allförst är funnen. Och han är en klar genomskijnande Steen/ som en Demant/ men golachtigh. Han är tweggia slags : Then Ene hafwer guldfårgho/och han är then Edleste. Then Andra är lijka som han wore medh Saffran fårghat. Han hafwer then Natur i sigh / at når man honom slåpper i siudhande Watn / så wänder thet igen at siudha och blifwer kalt. Albertus sägher; Thet är försökt i wår tijdh/ at en ladhe en Topad i siudhande watn / och stack ther effter sijn hand

i watnet/

i watnet/ och drogh henne oskadd igen vth. När man håller honom fram i högra handen emoot Solen / så gifwer han ifrå sigh Eeldz strålar / så at en må sigh ther öfwer förvndra / som thet seer. Topazion är godh för then siukdom Emoptoica och Lupatica, Then honom bår wedh sin wenstra Arm/ han fruchtar sigh inthet. Han beskårmar ock så Fruchten på Marcken för Haghel och skadelighe Diwr. Aristoteles säghar / at Topazion lagd på onde Såår / fördrijfwer theras flytande. Han hafwer och macht til at förtagha Wredhe och Okyskheet.

Cap. XVIII.

CHrysoprassus, eller Chrysopassius år en kostelighe Edelsteen / som sällan warder funnin. Han tags i Jndien och Ethiopien/ som Albertus säghar/ och år grön som Hwßlööks safft/ medh Guldpricker besprångd / ther aff han sitt nampn hafwer. Han hafwer samma Dygder som Prassius, effter Alberti meening. Han skijner om Natten som een Stierna/ och icke om Daghen eller wedh Liwset / lijka som en part gammalt förrutit trää/ aff Eek eller Aal.

Cap. XIX.

CRysolithus eller Crisolansis år en ganska

klar Steen/ Gullet lijk / som Dioscorides sägher. Isidorus sägher / at Crisolansis är en Steen som är nämbd effter Gullet och Eelden/ ty han om Daghen skijner såsom Guld / och om Natten såsom Eeld / och warder funnin i Ethiopien. Eelden öfwerwinner och förtärer honom/ therföre warder sagdt om honom / at han fruchtar Eelden. Dioscorides sägher/ at Crysolythus lagdt til Guldspån / tienar emoot Nattfruchtan och Räddhoghe. Albertus skrifwer/ at Chrysolithen hielper the siuke / som brystrånge äre / och icke wäl kunna andas / när man gifwer them in hans pulfwer. När man sätter honom i Guld och bär hoos sigh / fördrijfwer han allahanda Melancholij/Phantasij och Spökelse/ och förtagher fåwitzsko och gifwer igen wijßheet.

Ermistion, är och en skön Steen / Gullet lijk / och skijnande som en Eeld / som Isidorus sägher. Filaterus är en Steen/ som hafwer samma dygd medh Chrysolithen.

Cap. XX.

CRysocolla är som Isidorus sägher / en Edelsteen / som warder funnin i Indien ther Myrorna dragha Guld vth aff Jorden/och han är lijk Guld/ och hafwer i sigh samma natur som Magneten/ men han förwarar Gullet.

Cap. XXI.

Cap. XXI.

ORphanus år en selsam Edelsteen / som ingeståddes funnin warder/vthan allenast i the Romerske Kåysares Krono. Han åa ganskr klar och genomskijnande i fårghone / lijk itt vthwaldt och klart rödt Wijn/ och the såya/at han fordomdags hafwer skijnat om Nattetijdhen / men nu skijner han icke i mörckret. Evax sågher/ at Orphanus år en Steen som tienar til Kouungsligh åhre.

Cap. XXII.

TOrchois, Turchos / år en Edelsteen / som så warder kallat aff Landet ther han tags/ och han år en blå Steen / som lehner sigh in på hwitt / lijka som man blandade Miölk i blå fårgho/och Miölken thet blåa öfwerwunne och ther igenom skijnte / som Albertus och Arnoldus honom beskrifwa.

Thenne Steen styrcker Synen / och bewarar Menniskian för onde vthwårtes Anfall/ och gör then Menniskia lustigh som honom bår / och vpfriskar hiertat.

Cap. XXIII.

AGathes, Achates, eller Agapis, en Agath år en Edelsteen medh mångahanda fårghor/

effter

effter som han är mångahanda slags/ skijnande/ såsom i honom wore alle Edelsteenars färghor församblade. Aff Dioscoride warder han beskrifwin medh itt Leyons färgho. Isaac Beniamin sägher / at Agathen är swart medh hwijte Streck förmångdt. Thet tredie slaghet är lijkt Coraller. Thet fierde warder funnit på then Öön Creta, och hafwer Saffranrödhe streck vthi swart. Thet fempte tags i Indien / och hafwer i sigh mångahanda färghor beblandat/ och är all öfwer/lijka som beſtänkt medh blodzdroppar/ och thenne är then bäste.

Agathen står emoot Förgifft / hwarföre tienar han emoot Scorpions styng och Ormabett/ om man gifwer hans pulfwer in medh Wijn/ eller stryker Sååret medh honom/ som Dioscorides lärer. Then honom hoos sigh bär/ honom gifwer han Förſichtigheet / Wijßheet och Wälntaligheet/ och gör honom kär och behageligh hoos androm. Then Cretiske Agath / gifwer macht at öfwerwinna fahrligheet/ och styrcker Menniskians hierta.

Cap. XXIV.

Corneolus, en Corneol / är en rödh Steen som Minium, någhot mörckare / och när han blifwer polerat / så blåncker han faſt : Och

man

man finner honom gemeent moot Reenström. En part meena/ at Israels barn i Öknena giorde aff thenne steenar sijne Affgudhar / och arbetade them så behändigt och subtiligt / at nåpligha någhon thet them effter göra kunde.

Thenne Steen stillar Blodhlopp/ och Quinfolks menstruum, och Fijkböldars flytande/ som kallas Fluxus hemorrhoidarum. Han stillar och Menniskiors wredhe/ som en part mena. Serapio säghera/t når man sätter en Corneol i Guld och bär honom hoos sigh / så förtagher han Wredhe / och hielper theras Saak för rätta vth til en godh ende. När man medh thenne Steen rijfwer Tänderna / så fördrijfwer han slemen aff them/ och gör them hwijte och sköne.

Cap. XXV.

HExacontalithus är en Edelsteen/ som hafwer i sigh 60. andre Edelsteenars färgor/ sin emellan förmångde / som Isidorus och Arnoldus om honom skrifwa/ och ther aff hafwer han fått sitt Nampn.

Han hafwer then Art/ at han kommer öghorna til at bäfwa.

Cap. XXVI.

HExacolithus, är en Steen aff mångahanda

da fårgho/som Albertus såger. Och han år aff Naturen week görande all hårdheet och sulme på Kroppen/ som the förfarne Medici witna.

Cap. XXVII.

ASterites eller Astrion, år en hård Edelsteen/ i fårghon skijnande som en Crystall/ som hafwer i sigh beslutit itt Liwß skijnande som een Stierna/ thet ther hafwer vth ifrån sigh strålar eller strijmor såsom Solen/ ther aff han och nåmbd warder en Stierne steen. Han warder funnin i Indien/ som Isidorus såghar/och i thet landet Carmania, och warder ther kallat Astrips, eller Asteria, eller Asterites, och hafwer skeen som en Crystall/ sågher Plinius.

Cap. XXVIII.

HElitropius eller Helitropia, år en mörkgrön Steen/ medh rödhe ådror igenom/ och bestånckt medh gola stiernor/ som Isidorus sågher. Aristoteles skrifwer om honom/ at om man håller honom ofwan för watnet/ tå drager han thet vp til sigh såsom een Dimbe. J then Book De naturis rerum år skrifwit/ at om man lågger Helitropia i itt Faat fult medh watn emoot Solen/ tå warder hon rödh/ såsom vthi Eclypsi eller Förmörckelsen. Then thenne

Steen

Steen hoos sigh bär/han bifwer myckit gammal. Thenne Steen förstoppar och Blodhgång / och förtagher Förgifft. Han tienar och emoot Bedrägherij.

Cap. XXIX.

SElenites, eller Lapis Lunæ Latinè, Måneſteen / år en Edelsteen aff Persien / eller Arabien / hwijt klaar och genomskijnande som en Jaspis, som hafwer i sigh Månens belete / om Natten/och tagher aff och til medh Månen/som Dioscorides, Isidorus och Arnoldus tilkånna gifwa.

Fins och itt slagh här aff/ som brånner Kroppen lijka som Nåslor / och Elden kan honom icke öfwerwinna. Quinfolk bruka Solenitem til Amuleta. När man thenne Steen binder wed fruchtbare Trå/ blifwa the fruchtsamme. Man gifwer honom i dryck åth them som hafwa fallande Sooth. Om en siuk bär honom hoos sigh/ hielper han honom til Helsan igen. Then honom bär i Munnen / han kan säiya om tilkommande ting. Han gifwer ock så godh Eendrächtigheet.

Än warder enahanda Lapis Lunæ, som och kallas Aphroselinum, aff Dioscoride, Avicenna och Plinio beskrefwen / hwilken åndoch han icke hörer til Edelste steenar/wil man honom

doch-

dochlijkwål och här beskrifwa medhan och han är en Måneſteen/ och medh Månen een öfwerenskommelse hafwer. Dioscorides säger/ Aphroselinum är then Steen/ som Avicenna kallar Lapis Lunæ, hwilken han menar allenast i Egypten funnin/ och dyrbar achtat warda. Och skrifwer så Plinius som han/ at han altså wårekat warder. När Himmelsdaggen i Månskijnet faller på Jordena/ blifwer thet coagulerat eller sammanlupit lijka som itt Bråkeguld eller Berg glaaß/ som kallas Specularis, och sedhan wijdhare wårckat och hårdt giordt til en Steen/ och then är then båste som är hwijt och klaar.

När man honom intager i dryck/ är han godh för allahanda Hufwudkrankheet. Thz är och gott intaghit aff Caphalargicis och Epileuticis.

Cap. XXX.

LIchinis är en aff the skijnande Edelsteenar/ och warder mångeſtädhes taghen/men then båste i Indien. Han hafwer/ som Helinandus sägher/een purpurfårgho/ och skijner som een Lucerna. Och när man i Soleskijnet gör honom warm medh fingren / så dragher han til smol och agnar. En part meena/at han skal wara itt slagh aff Carbunkelen. Han låter sigh icke wäl skära eller grafwa / men om han vnderstundom graf-

win warder / och man någhot ther vthi trycker / gifwer han thet icke reent ifrån sigh.

Cap. XXXI.

ANtracites, är och en aff the skijnande Edelsteenar / och hafwer een Eeldzfärgho som en Carbunkel / och een blånckiande Ådro går rundt omkring honom / sägher Isidorus.

Cap. XXXII.

ANdrodamanta hafwer een blånckiande sölff färgho / och är hård som Demanten / och fyrkantigh som en Terning / som Isidorus och Albertus skrifwa. Och han wäxer i Rödahaafwet. Han synes hafwa fått sitt nampn ther aff / at han stillar och späcker all Wredhe och Haat.

Han är godh för Wredhe och Bitterheet / och fördrijfwer hiertans Tungheet och Olust.

Cap. XXXIII.

CAllaica är en bleekgrön Edelsteen / ganska skön och lustigh / och edel som Guld / och han wäxer i India och i Tyskland vthi Steenklippor.

Cap. XXXIV.

EPistites, är en skijnande Steen rödh aff får-

ghone / och faller i thet Landskapet Conymbo, som Dioscorides och Arnoldus beskrifwa. Han hafwer then natur / at om man honom släpper in i en siudanda Grytho / så wänder hon strax igen at siudha : Och när han warder hållen emoot Solen / så gifwer han ifrån sigh Eeldzstrijmor.

Then honom bär wedh sin wenstra Arm / han achtar icke sijne fiender. När man honom bär wedh hiertat / så bewarar han Menniskian för wilde och förgifftighe Diwrs anfächtning.

Cap. XXXV.

OPalus, är en Edelsteen / som i sigh hafwer månge Edelsteenars färgho / såsom Carbunkelens / Amathystens / Smaragdens / och kallas så aff thet Landskapet i Indien ther han wäxer. Han är så stoor som itt Nött.

Arnoldus sägher / at han är godh för allahanda ögnawärck och siukdom / när man honom bär hoos sigh. Han förklarar ock så then samma Menniskians syn / och förmörckar eller förblindar theras öghon som ther hoos stå.

Cap. XXXVI.

PAntherus är en Edelsteen aff månge färghor / somlighe swarte / somlighe gröne / somlighe

lighe rödhe / somlighe bleeke / somlighe purpurfårghade / och en part rosenfårghade / och spreklote / aff alle thesse fårghor sin emellan beblandade / såsom itt Pantherdiwr / ther aff han nämbd warder. Han warder funnin i Indien. Then honom beskodhar om Morgonen tå Solen vpgår / han warder dygdeligh / och alle ting gå honom effter sin wilia. Evax sägher / at han så månge dygder i sigh hafwer / som fårghor.

Cap. XXXVII.

PEridonius, skijn i sijn fårgho som en Eeld / som Albertus sägher. Man skal honom sachta fatta / elies bränner han. Än är itt annat slagh ther aff / som är lijkt en Crysolith / grönare aff fårghone. Han tienar för then siukdom som kallas Artetica.

Cap. XXXVIII.

SAndarisus, eller Garamantites är en Edelsteen som fins i Indien / och hans fårgho är / såsom gyllene Stiernor sigh låte see i en skön Eeld / och jw täckare han är aff Stiernor / jw edlare och kosteligare är han.

Cap. XXXIX.

SAgda, är en Edelsteen lijk wedh en Prassius,

och han wåxer hoos the Chaldeer. Han hafwer så stoor krafft/at han dragher til sigh Trå och heele Skep/ så hårdt at man them ifrån honom icke skilia kan/ vthan medh huggande eller såghande.

Cap. XL.

LInio är en Edelsteen ifrån the Öyiar Capue, och warder så kallat aff sijn Edelheet och Dygd / ty han år vthan all fleck och streck så klaar och reen som en Jjß. Han hafwer then Art och Natur / at han sigh öpnar emoot Himmelsdaggen / then han tagher i sigh / och behåller så långe / som een Quinna sijn Frucht / hwilken i medeltijdh wåxer til en Steen / then han sedhan födher ifrån sigh/lijka som itt Foster/ och ther effter stänger sigh igen / så at inthet tekn ther til synes / at han sigh öpnat eller någhot ifrå sigh födt hafwer/ och öpnar sigh aldrigh sedhan meera.

Cap. XLI.

ZImemellazuri, är en Himmelsblå Edelsteen medh guldprickar besprångd. Han tienar för Melancholie siukdom / och fierdedags Skålfwor/ och för Sincopis, som kommer aff then Melancholiske fuchtigheet.

Och så myckit om the Edleste steenar/ som på Jordenne wåxa. Nu fölrer om the Oedlare och ringere.

Cap. 42.

Cap. XLII.

CRystallus, en Cristall/warder fődt aff then reenaste wåtsko / som i Jorden ligger főrborghat / ther aff och flere Edelsteenar / såsom Demanten/Beryllen/Sapphyren och flere fődde warda. Han wåxer vth aff stoore Berg såsom Jijßtåklar. Han warder och funnin i Steenberg och Metalle grufwor i Cypren/Spanien/Tyskland/Scytien/ Norige/ Finland och Lappeland på the hőghe Fiell / ther han wåxer aff stoor kőld / som Albertus sågher / och thet man sielff see kan / aff långliggiande Snő på Fiellen. Han år och offta funnin på en slåt Åker / och mz Årderbilden vpwåndt aff Jorden/ som Matthiolus och Andernacus betygha. Thet klaara Venedijske Glaaß som the gemeent kalla Cristalle glaaß år ingen Cristall.

Han år kall aff Naturen / och astringerer lijka som Gyps: Hwarfőre gifwer man hans pulfwer in medh strångt Wijn dysentericis, eller them som hafwa Blodhgång/ såsom och főr hwitt genomlopp/ som man elies kallar lőst Lijff. Han főrmerar Miőlken / them som dija gifwa. Man gőr och Cauterium eller brånnejern/ főr them som sky főr hett Jern/ når någhot på Kroppen skal vpbrånnas. Thet warder ock så een kostelig

stelighOlio giordt aff Crystall effter then Chimiske konsten/ som warder ingifwin för Stenen til itt halfft quintin medh Cardobenedicte watn: Och mz Mandelmiölk för miölk i Spenarna åth them som däggia Barn: Ändoch at man thet och medh hans pulfwer i lijka wicht som Olion medh Mandelmiölk eller medh Honing/ vthrätta kan/ som Matthiolus, Andernacus och Hortus Sanitatis lära.

Thet warder skrifwit om Crystallen/ at når man i en stoor törst håller honom vnder Tungan/ så fördrijfwer han Törsten.

Cap. XLIII.

CAranticas är en Steen som lijknas wedh Crystallen/ och the meena/ at han faller aff Molnet när thet dundrar. Han gifwer en sötan Sömpn. Han tienar och för all fahrligheet/ som är medh Tordön.

Cap. XLIV.

KAcabrates är i färghone lijk en Crystall/ som Albertus sägher. The skrifwa om honom/ at han gör Menniskian wältalande/ och gör henne achtat och wyrdat hoos andre. Han tienar och emoot Watusoot.

Cap. 45.

Cap. XLV.

GElacies eller Galacies, är en Steen som är Jjsen alldeles lijk / och ööfwerwindligh i sijn hårdheet som Demanten/ Albertus sägher: Gelacies är en Steen / som är altijdh kall/ och aldrigh warder warm. Doch meena en part/ at Elden fördrifwer aff honom hans kallheet.

Cap. XLVI.

ALbandina är en Edelsteen / som warder funnen medh Crystallen / och hafwer een Himmelfärgho / och han är icke gemeen. Han warder funnin i thet Landskapet Alabanda i Asien, som Isidorus menar. Arnoldus sä-gher/ at Alabandina skijner rödh och klaar/ så-som en Sardius. Hans Natur är/at vpreta/ å-stadh komma/ och förmeera Blodhgång. Man meenar / at han skal göra honom okänd / som ho-nom bär i handena.

Cap. XLVII.

DYadachos eller Dyacodos, är en Steen Beryllen lijk/men bleekare i fårghone. Han hafwer sitt nampn aff Spökelse / ty the honom myckit bruka i Swartkonsten : Och när han warder kastat i watn/ så skeer ther myckit spöke-

rij i watnet/ och warder swarat til thet man omfrågar / som ther om skrifwit står in l. De Naturis rerum. När han kommer til en dödhan så mister han sijn krafft.

Thenne Steen är godh them som skälfwa/ och han förtagher all Förgifft.

Cap. XLVIII.

DRoselithus är en Steen aff mångahanda färgho/ när man honom håller för Eelden/ så begynner han at swettas.

Cap. XLIX.

ENidros, är en Steen/ som är Crystallen lijk/ och gifwer altijdh vnderligha watudropar aff sigh/lijka som een Watnkälla i honom inslutin wore/ ther aff han doch aldrigh blifwer mindre eller blöthare/ vthan lijka stoor och hård i sin substantz. Ther aff hafwer han fåt sitt namn/ lijka som then som watn i sigh hafwer. Barthol. Angl. meenar at han är then samme/ som warder kallat Ydachites.

Om thenne Steens Natur förvndra sigh the Lärde högheligen / och bekymbra sigh at vpsökia och ransaka Orsakerne til thenne selsamme ting. Ty medhan han altijdh flyter / så är Spörsmål/ hwij han icke blifwer blöthare och mindre til sin

sub-

substantz / om thetta watnet aff hans eghen warelse sigh förorsöka skulle: Men om och then fuchtigheet aff vthwårtes til honom komma skulle / ock så jämlighen vthflyta / så faller i spörsmål / huru thet watnet / som vthwårtes til honom kommer / icke skulle hindra / thet som aff inwårtes vthflyter. Men ther til kan man inthet annat swara / än at thet är then Steenens eghen form / och heemligha qualitet / lijka som i Magneten til at dragha til sigh Jern / och wända sigh til wisse Werldzens kanter.

Cap. L.

EFestis är en Steen / som warder taghen in i Corinthien / och låter i sigh see itt emootståndande tings Belete / som en Spegel. Om man lägger thenne Steen i itt hett watn / så gör han thet strax igen kalt. Om man honom håller emoot Solen / så vptänder han alle torre Materier / som stå vnder hans skeen.

Cap. LI.

FLoginus eller Flongites, är en Edelsteen / som kommer aff Persien eller Egypten / och hafwer een färgha / som en brinnande Eeldzloga / som Plinius och Isidorus skrifwa. Om man medh thenne Steen bestryker ens Änne / gör thet honom sofwande.

Cap. LII.

MElochites år en grön Steen som Smaragden / men någhot mindre / och blöth / och icke genomskijnande. Somlighe kalla honom Meloniten, och han warder taghin i Arabien / som Albertus sågher / och Arnoldus. Then thenne Steen hoos sigh hafwer / han bewarar honom för onde fall: Och Barnen i Waggone / at them icke någhot ondt påkommer / som Evax sågher i sijn Lapidario.

Cap. LIII.

POntica, år en Edelsteen / som i sijn fårgho / år beståndkt medh gyllene prickar och somlighe såsom medh Stiårnor: En part medh strek öfwerdragne.

Thenne Steen wil i Nöchterheet och Kyskheet wara burin.

Cap. LIV.

POndoros, år lijka som een Pårla ibland skijnande Stiernor / och åre i wårdet nåst Margariter eller dyre Pårlor.

Amandinus, år en Edelsteen aff mångahanda fårgho / som Albertus sågher. Och han förtagher allahanda Förgifft: Och hielper en til

at öfwerwinna sijne Fiender: Och gifwer honom förstånd på Drömar/ som honom hoos sigh bär.

Cap. LV.

ABsinthus är en Edelsteen medh glaaßfärgo/ igenom hwilken röde streck gå. Han hafwer samma krafter/ som then steenen Abescarius, at når han blifwer heet giord/ så behåller han sin hetta i siw daghar/ eller långre. Han hafwer macht til at lösa Maghans hårdheet/ och fördrijfwa hans wärck/ när man honom intagher medh Ceroto, som Dioscorides sägher. Thenne Steen rotar ock så/ och förmerar Blodgång.

Cap. LVI.

ASbeston, är en Steen medh jernfårgho/ som Albertus skrifwer/ och han warder funnin i Arabien/ som Plinius anteknar/ eller i Arcadien/effter Isidori mening. Han hafwer i sigh en vnderligh Art och Natur/ at tå han blifwer en gång vptänd/ brinner han altijdh vthan återwändo/ och kan icke warda vthsläckt/ icke heller förtärdt/ther aff han sitt Nampn fått hafwer: Ty Asbeston märcker så myckit som ovthsläckelighit. Hwarföre hafwa Hedningarna thenne Steenen låtit jämligha brinna i theras Affgudha Clöster.

Cap. LVII.

MAgnes, Hagerabnantes Arabicè, en Magnet eller Segelsteen / är en kosteligh Steen / som finnes i Indien i itt Bergh / som Serapio sägher: Och när Skepen någhot när nåkas samma Bergh / så warder alt thet Jern i Skepet är / Spijkar och annat / aff Skepet ryckt til Berghet. Albertus sägher / at Magneten myckit fins i thet Indianiske Haafwet / och förthenskul skal ther wara en fahrligh Seglatz. Ty byggia the Indianer alle theras Skep och Båthar medh Trädzhålar / vthan Jernspijkar. Han beskrifwer ock så Magneten medh jernfårgho / hwilket wäl sant är vth omkring honom / men in vthi är han blåachtigh som brutit Jern. Och then är then båste som är Himmelsblå / tiock och icke myckit tung / och dragher krafftigt til sigh Jern.

Han hafwer krafft til at vthdrijfwa grofwa humores aff Kroppen / om man honom ingifwer medh Miödh til halffannan Scrupel swår. En part bränna Magneten / och sälia honom för Hæmatiten eller Blodhsteenen / som Dioscorides sägher. Serapio menar at Segelsteenen hafwer samma Dygder och kraffter som Demanten. Then Magneten hoos sigh bär / han blif-

blifwer lustigh och wåltalande / som Dioscorides witnar. När man blandar hans pulfwer medh Wijn och Honing / thet man kallar Mellicratum, och dricker thet inn / laxerar och vthdrijfwer thet grofwe fuchtigheeter aff Lijfwet. För Watusoot / skal man och tagha itt halffe quintin aff thenna Steen medh Mulsa eller Honigwatn.

Albertus i sijn Lapidario skrifwer månge dygder om thenne Steen / och hafwer månge konster medh honom giordt.

Cap. LVIII.

LApis Lazuli, Cyaneus Grecè: Hager Alzenard Arabicè: Italicè Azuro Oltramarino, h.e. Cæruleum ultramarinum: Är en Himmelsblå steen medh Guldfläckiar / och warder funnin ibland Guld / Sölf / och Kopparådror. Then år then båste / som fins i Guldgrwfwor ibland Guldmalmen / medh en tiock färgho / som hafwer i sigh guldprickar lijka som glittrande Stiernor / såsom then Stenen år / ther aff man gör blå färgho / slätt och icke hwaß / vthan sands och andra steenars förblandelse / then icke lätzliga går sönder / och år aff stoore stycken. Lazursten kan man länge behålla i sijn krafft. Men man skal achta sigh wål / at man

icke

icke tagher en Dächt för en rätt Lazur / hwilken Målare mågha bruka: Och at then rätte först blifwer wål twåttat och rensat / som Cadmia; och brändt som Chalcitis.

Han hafwer krafft at fördämpa / och sachta vthäta eller förtåra. Han gör skorppo eller skorf/ och vplöpande. Han vthrensar och purgerar Melancholiam / men han gör meera omaak än Lapis Armenius, och han bör ..edh lijka wigdt som han ingifwas/ nemligha til 1. quintin och en scrupel / meera eller mindre / effter Personens starckheet.

Han styrcker thens Syn som honom bär/ och gör honom lustigh. Doch i synnerheet then stiernote gör en liufligh/ lyckesam och rijk/ som Dioscorides, Cardanus, och Medici Florentini thet betygha. Serapio sägher/ at han gör en godh blodh i itt Barn/ som honom hoos sigh hafwer/ och fördrifwer ifrå thet all fruchtan.

Lazursten fördrijfwer Melancholien och all Phantasij wåldeliga/ och gifwer een godh Roo. Lazurstens pulfwer strödt i Wartor / fördrijfwer them. Han reenar Blodhen aff groff fuchtigheet.

Avicenna lib. de Virib Cordis sägher/ at Larzursten nyttiat/ styrcker hiertat/ och drijfwer ther til godh Blodh.

Lazur=

Lazursten indruckin medh thet watn/ ther vthi Senetzbladh eller Fenekolfröö sudhit är / purgerar sachta : och fördrijfwer Quartanam, eller Fierdedags skälfwo.

Cap. LIX.

LApis Armenus eller Armenius, Italis Verdazuro, quæsi dicas Viride Cœruleum, är en Steen i färghone blandat aff grönt och blått/ doch sin emellan någhot åthskillígh. Plinius cap. Lapis Armen. sägher / at han så är nämbd aff thet Landskapet Armenia/ och är bleek i färghone någhot fallandes in på hwitt. En part säyia / at then båste Armenus hafwer een mörckgrön färgho / beståncke medh swartgröne fläckiar. Avicenna sägher i sijn andre Book/ at Armenus är färghat medh Azulini färgho / doch icke fullkomiigha i Azuli färgho. Han är icke synnerligh hård/ men een sandigh fuchtigheet är i honom. Målare och Färghare bruka honom vnderstundom för Lazur. Ändoch then Orientaliske är then båste / dochlijkwäl meena månge at then Tyske för honom bruka kan/ synnerligha then som är lätt / blå i färghone / jämpn och möhr. Men ther the honom icke hafwa / bruka the Lazuren i hans stadh. Hans dosis är lijka medh Lazuren.

Han purgerar mächteligha och vthan all skadha Bilem atram eller Melancholiam / som Johan. Mesue, och Alexander betygha / men han förorsakar vpkastning eller spyiande för thet Stofft / medh hwilket han förblandat är : Ty skal han wäl twättat warda / hwilket skeer bäst effter thetta sättet. Man skal honom sönderriifswa medh mätteligheet i itt steenkärel / och sedhan giutha friskt watn på honom / och ther medh riifswa honom. Thetta skal man göra til 30. gångor / och hwar gången förnya watnet på honom / och sedhan twätta honom tiyo gångor medh Rosenwatn. Alchindus sägher / at man honom waska skal medh Buglossæ watn (Boraginis meenar iagh:) Och när han så twättat är / blifwer han mächta krafftigh emoot Melancholien / och andra Hufwudkrankheeter. När han är otwättat / rensar han Lijfwet / bådhe igenom spyande och stolgång vthan all nödh / som Alexander menar. Han hielper och at wäxa ögnahåären i ögnaloken. Diosc. Cardan. Med. Flor.

Cap. LX.

LApis Asius, är en Steen / i färghone lijk en Footsteen / någhot glittrande / otäth eller swampachtigh / lätt och möhr / medh gole ådror in vthi / och blööt / så at pulffret aff honom lödher

medh

wedh fingren/ når man honom handterar. Hans bloma år lijka som grant hwitt Salt eller damb/ vth om kring honom/ och sompt golachtigt / och thet bijter lijtet i Tungonne.

The meena/ at han skal finnas allenast wedh Alexandrien.

Thenne Steen hafwer een astringerande krafft/ och någhot lijtet vthbijtande.

När han warder blandat medh Tiåra eller Terpentin / drijfwer han vth Knylor Born aff Kroppen. Men hans bloma warder achtat för starckare. Han och hans bloma / heelar gamble Böldar och Sulmer / diwpe och obotelighe onde Såår / medh Honing blandat : Han vpfyller holet i sååren medh kött / och rensar them / och medh Plåster förhindrar han sååren at åta omkring sigh. För Podaglen gör man aff honom itt Plåster medh Bönemiöl / och lågger ther vppå : Och för the Mieltesiuke medh Atikio och lefwandes Kalck. För them som tråå sin koos aff Pthisi, eller Twinnesoot / blandar man honom i Honing/ om sleeker thet vp i Lijfwet. Man gör ock så aff thenne Steen Footerum / i hwilke the hålla sijne fötter/ som medh Podagel plåghade warda. Man beredher ock så pulfwer aff honom/ som förtårer köttet / och når man i Badhstughun stryker thet på theras Krop / som feete

åre aff öfwerflödigt kött/ så förminskar thet köt-
tet / och gör them maghrare. Wil man thenne
Steen twåtta/ så skal han så twåttat warda som
Cadmia. Dioscorides.

Cap. LXI.

HÆmatites, Sedeneg Arabisk / Blodh-
steen/ år en så hård Steen / at icke Fijlen
bijter på honom / vthwårtes blodhfårghat / in-
wårtes som Jern. Serapio lib. aggreg cap.
Sedeneg, sågher / at thenne Steen år i fårgho-
ne blodhen lijk. Han tags måst i Orienten.

J Jndien fins itt annat slagh Blodhsteen
gråachtigh / och så ganska hård / at honom inge
slijpa eller arbeta kan. Han warder hållen fö
Blodhsteen och ståller wåldeligha blodh.

The Spanier kalla honom Lapis maldura
at han år osåiyeligh hård. The Jndianer i Wes
Jndien/ emoot Guiana, eller then wilde Bre
silifke Custen, göra Yxar aff thenne Steen/ m
hwilke the hugga kunna/ såsom medh the bås
ståållagde Yxar : The slå och Eeld aff them bä
tre ån aff flinta. Men huru the Jndianer the
ne hårde Steenen bereda kunna/ til the tygh som
the aff honom hafwa wela / förvndra sigh th
Spaniske och Holländiske konstenärer öfwer/ och
hafwa thet icke kunnat ännu påfinna / eller lär

A

aff the wilde Indianer. Then warder hållin för then bäste Blodhsteen i Låkedom som år hårdt/ och doch möhr eller bråcklig / medh een tiock och swartachtigh fårgho / jämpntiock / vthan all orenligheet / och medh genomlöpande streck eller skijfwor.

Han hafwer een astringerande och någhot wårmande krafft/ och förminskande / efter Dioscoride mening. Platearius sågher/ at han år kall och torr aff Naturen: Och en part såyia/at han hafwer en natur til at köhla / torcka och förstoppa. Han warder altså brånd/ at man lågger honom i brinnande kohl / och blåser thet altijdh medh en Pustel/ til theß han blifwer måtteligheen lått / och blifwer lijka som medh blåsor vpblåst. En part förfalska honom altså: The tagha itt tiockt och rundt stycke aff thenne Steenen Schisto, lijka som then deel år/som kallas hans Root/ och låggia thet i itt Krwßkårel / vthi heet Aska/ och tåckia honom wål til/ och effter någhon tijdh tagha the honom vp igen / och probera honom på en Pröfsteen / om han hafwer Blodhsteenens fårgho: Hafwer han henne icke/ så låggia the honom ånnu i Askemölien som förre / och see offta til hans fårgho: Ty om han långe blifwer i Askone/ så förwandlar han sijn fårgho.

Then som lytigh år / kånner man ther aff / at

han hafwer på långden streck igenom sigh löpande/ såsom Kambetinnar/ lijka jämpt: Men i Blodhsteenen löpa the icke så ordentligha. Sedhan hafwer Schistos een liwßachtigh färgho: Men Blodsteenen mörckare och lijk medh Cinober. Man finner Blodhsteenen ock så i Sinopica Rubrica eller Rödhsteenen: Såsom ock i en wålbrändt Magnet: Men then som Naturligh är/ och aff sigh sielff födhes/ han warder funnin i Egypten ibland Metaller. Dioſcor. När man Blodhsteenen håller i handena/ stillar han Nåsablodh/ eller om man hans Pulfwer blandar medh musten aff Burſa paſtoris eller Taskegråset/ och stoppar thet in Nåsabororna/ gör han thet samma.

När han warder blandat medh Honigh/ fördrifwer han Öghornas Såårheet: Och medh Miölk tienar han til swr Ögon/ och them som rödhe åre. Han warder ock indruckin för kalipiß/ och Quinnors flytande/ medh Wijn: Och aff them som spotta Blodh/ medh Granatåpels must: Eller tagh hans pulfwer/ och blanda thet medh Rosenwatn och Gummi Arabicum, och gör ther aff Pilluler/och swälgh them nedh til itt quintin swårt/ thet förtagher och Blodspyiande.

För Blodhgången: Tagh thet hwijta aff Ägget och Ätikio/ tw Lodh aff hwart slagh/ Rosen-

olio

olio 4. Lodh / Blodhstens pulfwer 1. Lodh / och låt thet nedan effter in medh itt Clyster.

Blodhsteens pulfwer medh wegebredhe Sap nyttiat / stillar bådhe thet hwijta och röda Quinnors Menstruum: Och korteligen sagd / thz förstoppar allahanda Kropsens flytande / som kommer aff hetta / eller aff öfwerflödigh fuchtigheet.

Cap. LXII.

BEzaar, HagerBezaar Arabisk / är en bleek Steen aff färghone / och blöth / vthan smaak och lått / och skijner som itt Liwß. Serapio sågher / at thet nampnet HagerBezaar år kommet aff Persien / och at then Steenen vthdrijfwer alt thet skadelighit år aff Lijfwet: Och at han vthdrifwer Förgifft / när man honom indricker til 12. Biuggkorns swårt. När man medh thenne Steen bestryker förgifftighe Bett / så skadha the inthet til Lijfwet / och han vthdrijfwer Förgifftet igenom swett. Han är och godh för Pestilentien. Om man medh thenne Steen kommer wedh itt förgifftigt Diwrs gadde eller tungo / så förtagher han theß macht at hon icke meera kan förgiffta någhot. Om man stöter thenne Steen små / och blandar så myckit som tw biuggkorns swårt i watn aff honom / och håller thet en Orm i munnen blifwer han strax dödh.

Cap. LXIII.

CAlcophanus, år en Steen swart i fårghone/ hwilken om man honom kastar på en annar Steen / eller slår honom medh Koppar eller Jern/ så klingar han så wål som en koppar / hålst om then Menniskia år kysk som honom bår. Han gifwer och Menniskian een klaar Röst.

Cap. LXIV.

CAlefarios, warder och swart beskrefwen aff Alberto, och han skal förtagha heeßheheten aff Rösten.

Cap. LXV.

DIamanticus år en Steen/ then man til alle Metaller wårcka kan/men Jernet år aff hans eghen Natur. lib. de naturis rerum.

Cap. LXVI.

DYonisia år en Steen aff Orienten / brwn i fårgone/ mz hwijte prickar öfwersprångt. Thenne Steen småstött/ och lagdt i Wijn/ gör thet wålluchtande och starckt / och fördrijfwer dochlijkwål druckenheet medh sin lucht/ thet underlighit år. Aristoteles.

Cap. LXVII.

EXebenos, är en deyligh hwijt Steen/ ther medh Guldsmeder göra Gullet weekt/ som Dioscorides förmåler.

Exebenos beblandat i Wijnbär och Ätikio/ och thet indruckit/ är gott för Maghans swagheet/ och hielper the Vrsinnigha. När man honom också indricker vpreter han Okyskheet. Han fördrijfwer ock så Blåsans wärck. Om een hafwandes Quinna honom bär/ bewarar han hennes Frucht för anfallande kranckheet. Om man binder thenne Steen wed Länderne på een Quinna tå hon qwåls i Barnsnödh/ så födher hon lätteligen vthan swedha.

Cap. LXVIII.

EGipcilla är en Steen aff Egypten medh en swart Root och hwitt Ansichte i sigh sielff/ som Albertus skrifwer.

Cap. LXIX.

GAlactites warder kallat en Miölkesteen/ ty när han rifwin warder/ så gifwer han hwijt must ifrån sigh som een Miölk/ och är söth i smaken/ och i färghone askfärghat/ som Dioscorides och Isidorus wittna. Han gifwer och

een Quinna som dågger Barn / myckit Miölk / når hon honom binder wedh sigh. Om man låter honom smålta i Munnen / så gifwer han godh memorie. Om man honom stryker på flytande Öghon och Bölder / heelar han them / sampt andre öghornas fehl. Når man honom rijfwer i watn / skal man förwaran i een Blybössa / för hans tillijmande krafft / som Dioscor. menar.

Aristoteles sågher / at når man håller Galactiten emoot Eelden / vthslåcker han honom. Når man hånger thenne Steen ofwan för een Quinna når hon födha skal / födher hon vthan swedha. Dioscorides sågher / at han förtagher tandawårck honom / som honom bår hooß sigh. Han gör och then Menniskia behageligh och achtat / och om hon aff någhon hatat warder / stillar han thet / och låter komma i förgåtenheet.

Cap. LXX.

GAratiden, en Garat / år en swartt Steen / tilseendes som swart Buffelhorn eller swart Glaaß / och han warder gemeent infattat emellan Perlemodror och Perlor i Halßband. Honom skal man altså probera om han år oförfalskat / som Albertus sågher: Bestryk een Menniskia medh Honigh / och få honom thenne steen i hand och föhr honom tijt som Bijar eller Flughur

ghur äre / om the icke komma wedh honom och swgha aff Honingen / tå är Steenen rått och o-förfalskat.

Albertus sägher / om man bär en Garat i Munnen / skal man kunna weta om en annars heemligha Tanckar. Och then honom bär hoos sigh / han skal finna gratia hoos andre Menniskior / och the skola honom wål kunna lijdha.

Cap. LXXI.

GAgacromeon är en spräklott Steen aff månge färghor / såsom Hwden på thet diuret Capreolus, sägher Albertus. Och then honom hoos sigh bär / han behåller altijdh Seghren öfwer sijne Fiender. Och thet skal wara försökt medh en Förste / widh nampn Alchides, hwilken så offta han thenne Steen hoos sigh hadhe / wann han Seghren öfwer sijne Fiender til Watn och Land: Men ther han honom icke hoos sigh hade / behöllo Fienderna Segren aff honom.

Cap. LXXII.

GAlatides är en bleek Steen / aff färghone som aska / som Plinius sägher. Och han fuchtar behendeligha / och stoppar sachteligha / hwarföre tianar han til flytande öghon.

Cap. LXXIII.

MElites, är alldeles lijk Galactiten, och borde medh rätto när honom/ om man thz ihughkommit hadhe/ wara beskrefwen/ men then Must han aff sigh låter är söth som Houigh/ ther aff han nampn fått hafwer. Han tienar til thet samma/ som Galactites.

Cap. LXXIV.

GLozopetra, är en Steen/ som är lijk een Tunga/ och han faller nedh aff Sky/ när Månen tagher aff/ som Solinus skrifwer.

Cap. LXXV.

HYeratides, är en Steen i färghone lijk en Hööck eller Falk/ som Isidorus sägher. Arnoldus sägher/ at han är swart i färghone. Then Menniskia/ som honom bär i sin mun/ han kan säyja andra Menniskiors tanckar/ och blifwer älskat och hållin för wältalande ibland menniskior.

Aristoteles l. de animal. sägher/ at then som Hyeratiden hoos sigh bär/ honom stickia icke Bijar/ Myggiar eller Flughur/ och ther mz kan man honom probera.

Cap. LXXVI.

ISCULTOS, år en Steen medh Saffran fårgho/ och wåxer i Spanien. Isidorus sågher/ at han år hwijt/ och så stoor som itt Åldon. En part meena/ at thet skal wara itt slagh aff hwijte Carbunkel/ ty han år honom therwthinnan lijk/ at han fördrijfwer Spökelse. Thenne Steen låter sigh spinna för then feetheet som i honom förtorckat ligger. Och når man gör Klådhe ther aff/ brinner thet icke i Eelden/vthan blifwer ther aff reent och glemmande. Och thetta år til åwentyrs thet som the Tyske kalla Salmander/ ty then Vll år lijka som een Vll aff en fuchtigh Steen.

Thenne Steen år godh emoot Öghon wårck/ som kommer aff fuchtigheet. Hans pulfwer heelar skorff och oreenligheet på Lekamen.

Cap. LXXVII.

NIgrorum, år en aff the swarte Steenar/ och någhot bleekachtigh/ som Avicenna lib. 2. tilkånna gifwer. Når man thenne steen rijfwer/ så går aff honom een hwijt wåtzsko som een Miölck/ som år bitter på Tungone.

Thenne Steen fördrifwer Ögornas mörckheet/ om ther icke någhon Hinna eller annor

brist

brist på år. Han tienar och för Såår i ögthon/ och drijfwer vth Ungulam.

Cap. LXXVIII.

MAgnesia eller Magnosia, år en swartt Steen/ som warder brukat aff them som brånna Glaaß. Han kan warda smålt och flytande giordt i en starck Eeld. När man honom blandar medh glaaß blifwer thet purpur rödt.

Cap. LXXIX.

MUrrina, år en Steen som wåxer i Parthien/ men han warder och funnin i Tyskland. Isidorus.

Cap. LXXX.

LApis Thyites, år en grönachtigh Steen/ någhot lijk emoot Jaspis, och når han rifwin warder gifwer han een hwijt wåtzska aff sigh såsom een Miölck/ såsom Galactites Melites och Nigrorum. Han wåxer i Ethyopia/ och bijter kraffteligha. Ty vthrensar han alt oreent och mörckheeten aff ögorna.

Cap. LXXXI.

LApis Schistos eller Sistos, h.e. Scissilis, år en rödhbrwn Steen/ igenom hwilken

ken streck löpa såsom igenom Alun. Han fins i Iberia i Hispanien / och han är then båste / som är Saffrans gol / brak / och aff sin natur / at man kan klyfwa honom i stycken / igenom hwilken en hoop streck löpa jämte hwar annan / såsom i Sale Ammoniaco.

Thenne Steen hafwer een tilhoopadraghande krafft / nästan såsom Blodhsteenen. När man honom blandar medh Quinnemiölk / fyller han vp thet iholigt är. Han är myckit starck til at fördrijfwa Perlan aff Öghorna / och ögnelockens groffheet / och thet som brustit är. Ther thenne Steenen icke är / warder Hæmatites brukat i hans stadh. Dioscor.

Cap. LXXXII.

LApis Phrygius, är en bleek Steen / som warder funnin i thet Landskapet Phrygia, ther Letare hafwa honom brukat at leta Klåde medh. Then båste är then som är bleek / måtteligh en swår / och icke håller för tåth / igenom hwilken hwijte streck eller skijfwor gå såsom vthi Cadmia. När man honom brånna wil / så begiuter man honom medh gott Wijn / och betäcker honom medh glödh / och pustar ther på jämligha / til theß at han warder rödh : Sedhan släcker man honom igen vth i samma Wijn. Thet

skal man göra til andre och tredie gången / doch see wål til at han icke smolas sönder / eller smälter i Aska.

Han hafwer bådhe råå och brånd een astringerande krafft och purgerande. Han öfwerdragher såår medh Skorff / och heelar thet som brändt är medh Cerato.

Wil man honom affwaska / så skal thet skee såsom medh Cadmia.

Hafwer man honom icke / så skal man tagha Marchasitam i hans stadh. Dioscor.

Cap. LXXXIII.

SAmius Lapis, är en Steen / som warder funnin på then Öön Samus, hwilken Steen Guldsmedher bruka at polera Guld medh / at thet skal skijna och glemma. Then warder hållin för båst / som är hwijt och hård. Han hafwer een astringerande och köhlande krafft.

Han är godh indruckin för Magasiuko. Han förswaghar känslorna: Doch är han godh til rinnande och sååre Öghon / medh Miölck. Han bewarar Fostret i Modherlijfwet / och skyndar födhelsen fram / som Dioscorides meenar / om han blifwer bunden medh henne. Men en part meena medh Artabari, at om man binder widh een Quinnas höfft / at han skal förhindra Födelsen

sen. Samius fördrijfwer Vertiginem eller hiernehwalff/ och styrcker Memorien.

Cap. LXXXIV.

LApis Memphites är en Steen/ som warder funnin widh then Stadhen Memphim i Egypten/ så stoor som steenar i Lijfwet/ krokot och feet. Han är heet aff Naturen som en Eeld. The meena/ at han döfwer och tagher all känslo ifrån the Ledamoter på hwilke man honom stryker/ thet the göra/ når man någhon Lem brånna/ eller skära/ eller affhugga skal. Ty hafwa the thenne Steens pulfwer gifwit mz watn at dricka/ åth then Menniskia som igenom swärd Eeld/ bråkande eller annor pijna aflijfwa skulle. Ty han förtagher all känslo/ så at hon icke weet huru hon kommer til dödhen.

Cap LXXXV.

MEdus Lapis, är en swart Steen i färghone/ hwilken når man honom rijfwer/ gifwer ifrån sigh gol must som Saffran/ såsom Dioscorides skrifwer. Albertus sägher/ at then Steenen Medus eller Medo warder så kallat aff thet Landskapet Meden/ ther han myckit funnin warder: Och är twänne slags: Then ena swart/ och then andra grön.

Then

Thenne Steen är godh för Podagel / och för mörcke öghon/ och för then siukdom Nefretica. Han är och godh för the modhfaldne och waan-mächtighe Menniskior. Man sägher och om ho-nom / at om man lägger itt stycke aff then swar-ta Medus i warmt watn/ och twättar sigh med/ tå skal Hwdhen gå aff Kroppen: Och om een Menniskia drucke aff thet watn / tå skulle hon spy sigh til dödz.

Cap. LXXXVI.

JUdaicus Lapis, är en Steen som warder funnin i Judalandet/ lijk itt Åldon/ hwijt och däyieligh / medh kruseringar omkring lijka som swarfwat. När man honom gör små / hafwer han ingen smaak.

När man icke kan pissa / så skal man honom rijfwa på en Hwetiesteen eller Pröfwesteen / så stoor som een Kikerärt / eller een lijten Gråärt/ och dricka medh tre Beghare warmt watn/ thet bräcker och Steenarna sönder i Lijfwet.

Cap. LXXXVII.

ÆTites, eller Aquilæ Lapis, eller Aqui-leus, eller Herodialis, eller Allevi-ans Partum : Hager Athamach Arabisk: är lijka som en hafwande Steen/ at när man ska-

kar honom / röres en annan i honom / och skaldrar: Han är så stoor som itt Castanie nött/ thet han och är lijk / och när man then ythre Steenen sönderslår / så är then indre in i honom såsom en Kärna / så stoor som itt Haselnött/ hwijtachtigh aff färghone / liufligh och söth / aff en grann och subtiligh sand.

Serapio sägher / at thenne Steen Hager Athamach (thet är Örnesteen) warder funnin i Indien / och hans minera är i the Indianiske Bergh emellan Chinaos och Sarandi, hoos Siöstranden. En part meena / at han ock i Persien funnin warder.

Aff Plinio och Dioscoride finnes Örnesteenen wara fyrahanda slagh. Then som födhes i Africa han är lijten/ möhr och blöth i sijn waarelse/ och hafwer in vthi sigh itt hwitt och sött leder / och thetta slaghet meena the wara Hon. Then andra / som födhes i Arabien / meena the wara Han / och han är hård / lijk itt Galläple/ eller golachtigh / och han hafwer i sigh en hård Kärna. Thet tredie slaghet fins in Cypren / lijk the Africaniske i färghone / men större och flattare: Ty the andre äre rundare och vthbögde. Han hafwer in vthi sigh en liufligh sand och öhr/ men sielff är han blöth/så at man kan gnijdha honom sönder mz fingren. Thet fierde slaget war-

der kallat Taphiusius, hwilket wäxer hoos Leucadem i thet Landskapet Taphiusa. Han warder ther funnin i Strömar hwijt och rund / och han hafwer i sigh en ganska grann Steen / som warder kallat Callimus. Then som warder taghin i Aphrica / såsom och then som warder funnin i Örnaboo / the äre the bäste : Men the som runde äre / och i Elfwer blifwa tagne / the äre the wärste. Thet är een gemeen mening om thenne Steenen / at Örnen föhrer honom i sitt Boo / och när Hon / eller Örninnan wärppa wil / lägger hon thenne Steen vnder sigh / tå wärper hon lätteligha. Thet samma gör thenne Steenen hafwande Quinnor / och alle Diwr / när the födha skola. Ty är han hälst aff the Greker kallat Alevians partum , then som lättar Födhelsen. En part meena / at och Örnen thenne Steen föhr i sitt Nåste för sijna Ägg / som äre öfwer måtton heeta. Ty Steenen är twärt emoot kall / och köhler them / Vngarna til hälso och wälmågho.

För the Quinnor / som hafwe en haal och ostadigh Qwedh / så at the icke kunna behålla Fostret hoos sigh / binder man Örnesteenen wedh theras wenstra Arm : Och när the födha skola / tagher man honom tådhan och binder wedh theras Låår / så födha the lätteliga / och theras frucht blifwer behållin til Lijffz.

Then-

Thenne Steen vppenbarar en Tiuff altså/ om man honom gifwer vthi Brödh åth Tiufwen/ så kan han icke nedhswälgha thet brödh/ om han thz fast tuggar: J lijka måtto/ om man någon maat kokar medh örnesteenen/ så kan icke Tiufwen åta then samma maath. Æthites fördrijfwer och så fallande Sooth/ når man honom stöter små och blandar medh något thet som wärmer.

Han wil icke håller lijdha någhon förgifft: Ty om man honom lägger i then maath som förgifftat är/ så låter sigh then maathen icke vpäta/ så länge han ther är: Men tagher man Steenen bort/ så låter maaten sigh äta. Han sägs och at förmeera kärleeken/ och rijkedomar ther man honom bär. Plinius, Dioscor. Albertus.

Cap. LXXXVIII.

LApis Arabicus, är en Steen aff Arabien lijk wedh fläckiot Elpenbeen. När man honom stöter och påstryker/ borttorckar han Hæmorrhoidas. Hans aska är godh at gnijdha Tånder medh. Dioscor.

Cap. LXXXIX.

MOrochtus, then en part kalla Galaxiam, somlighe Leucographidam, warder taghin i Egypten: Medhan thenne Steen är

hwijt / och lätteligha kan vpblött warda / brwka honom Lijnmakare til at göra Lijnet hwitt medh.

Dricker man thenne Steen medh watn / så tilltäpper han Andeholen / och tienar them som spotta blod/och Cœliacis,och til blåsans wärck/ och Qwedhens flytande / thet gör han och när man honom pålägger medh Vll. Man brukar honom och til blöthe ögornas Läkedomar: Ty han fyller thet som holigt är / och stillar ögornas flytande. När man honom blandar i Plåster/ heelar han the Såår som äre på späde Lemmar. Dioscorides.

Cap. XC.

AMiantus wäxer i Cypren/ och är lijk Alumini Scissili, seegh och böyeligh/ aff hwilken the göra pijlar. När han warder lagdt i Eelden så brinner han / men han warder icke brånd/ vthan blifwer ther aff klarare och skijnande.

Han står emoot allahanda truldom och förgifwande/synnerligha Trullkarlars. Dioscorines och Plinius.

Cap. XCI.

OBtalmius, är en Steen så kallat aff Obtalmia, thet är Ögnasoot. Man finner hans färgho icke beskrefwen/ at han til äwentyrs

haf-

hafwer många fårghor. Albertus sågher / at han tienar för allahanda Ögornas siukdom / når man honom hoos sigh bår. Evax sågher / at han förblindar alle theras Öghon / som stå omkring honom / som honom bår / och gör honom osynligh: Ty warder han och kallat en Patron.

Cap. XCII.

ORithes, eller Ostratites år en Steen aff tweggiahanda fårgho / som Arnoldus sågher. Then ene år rund och swart: Then andre år Grön / och hafwer hwijte flåckiar i sigh: Then tredie år på then ene sijdhone slååt / och på then andre ojämpn och hwaß. Thenne Steen bewarar then Menniskia / som honom hoos sigh bår / för olyckssampt Anfall / och för förgifftige Diurs bett. Then Quinna som honom hoos sigh bår / kan icke afla / och om hon år hafwandes / så föder hon een dödh frucht. Han år så hård / at man andre Steenar medh honom skåra kan.

Cap. XCIII.

QVadratus år en Steen som wåxer i Egypten och Ethyopien / och år rått hwijt. Han hafwer then natur / at han förstoppar. Ty meena the at han dödhar Fruchten i Moderlijfwet.

Cap. 94.

Cap. XCIV.

RAnnus eller Rabrus, år en rödhachtigh Steen lijka som Bolus Armenus, för hwilken en part honom hålla. Han förstoppar Blodhgång och Quinnors tijdh.

Cap. XCV.

SArcophagus, år en Steen som hafwer sitt nampn ther aff / at han förtårer the dödhas kött. The hafwa i gambletijdhen giordt grafwer aff thenne Steen / ty hån i 30. daghar förtårde Kropparna. Hwarföre åre och Grafwar aff honom nåmbde Sarcophagi.

Cap. XCVI.

SIrtites, år en Steen gol i fårgone som Saffran/ som hafwer i sigh bleeke Stiernor lijka som igenom een Sky skijnande: Han år allförst funnin worden i Lucanien och öfwer Sirciũ, ther han och nåmbd warder. Han år godh för Phtisin eller Trååsoot.

Cap. XCVII.

SPecularis, Glaassteen / Kråkeguld / Kattguld/ år en Steen/ som wåxer ibland Bergklijsor/ klaar och genomskijnande som Glaaß/ aff hwil-

hwilken man ock så gör Glaaßfånster/synnerliga i Ryßland/ och brukar Tråå för Bly. Thet år icke braakt som annat glaaß/ vthan seegt och böyjelighit. Ty göra the Indiefahrare ther aff sijne Laterner eller Siölycktor/ medhan the i stoor Storm och Siögång wål hålla/ om the ån warda omkastade. Thetta Steenglas warder funnit i Spanien/ i Frankrijke och i Tyskland/ meera i Ryßland. Thet år tweggiahanda slags: Thet ena klart som glaaß: Thet andra hwijtgolt som Arsenicū: Och thet tredie swart som atrament.

Cap. XCVIII.

TArtarus Wijnsteen/ år en Steen/ som wåxer aff Wijn in i Wijnpijpor och Åmar. Han år heet och torr i then 4. grad/ och then år then båste som kommer aff thet starcka Blanckwijnet.

Wijnsteenen år godh til gamble Såår/ och vthåter dödhkött. Han fördrifwer skorff/ och klådha och Finnerna. För Spetålsko skabb tagh then båste Wijnsteen/ och lågg honom i itt stoop godh Åtikio/ och låt honom öfwer natten ther vthi blötas: Sedhan sått thet på en Eeld/ blanda ther til Nöttolio/ och lått stå någhon lijten tijdh på Eelden/ så warder ther aff een salfwa. Medh thenne Salfwa skal man smöria Kroppen.

För öfwerflödigh Fetma: Tagh Wijnsteen och Mastix, lijka myckit aff hwartera/ och bruka thet medh Diapenidion, eller någhot annat Electuarium.

Cap. XCIX.

OPhites, är en spreklot Steen som en Orm/ ther aff han så nämbd warder/ doch icke then råtta Ormsteenen/ then man finner hoos oß/ och the fremmande inthet hafwa omskrifwit / thet iagh weet. Han är tweggiahanda slags/ som Plinius föregifwer. Then ena är klaar och blööt/ som Plinius meenar / eller askfårghat / effter Dioscoridis meening: Then andra är swart och hård medh swårheet. Och somlighe åre spreklote / och igenom en part löpa hwijta Rander. Jagh håller icke thenne wara then samme / som en part göra til Marmelsteens slagh.

Alle thenne slagh tiena emoot Ormastyng/ och fördrijfwa Hufwudwärck / når man them wedhbinder. Doch i synnerheet then som hafwer i sigh hwijte strek/ tienar Lethargicis och Phreneticis eller til Hufwudhswagheet och Raserij/ når man honom binder wedh them.

Cap. C.

THegolithus, är en Steen/ i fårgone lijk Oliwe-

liwekårnar. När man thenne Steen stöter til pulfwer/ och intagher i en Dryck/så fördrijfwer han Steenen aff Lijfwet / och förtagher Niurarnas och Blåsones wärck. Solinus.

Cap. CI.

VArach eller Sanguis Draconis, som Aristoteles meenar/ är en Steen/ rödh i färghone: Och han tienar för Blodhgång.

Medici Colonienses och Weckerus meena / at thenne Steenen är then rätta naturligha och mineraliska Cinnober / som the gamble brukat hafwa. Men hwadh som Sanguis Draconis Officinane är för itt ting / thet skal ibland Gummis och Succis förklarat warda.

Cap. CII.

VEnix, är en Steen aff Armenien / och han är hwijtbleek i färghone / och fördrijfwer Melancholien. Han är och godh för Leffrens och Mieltens siukdom/ sägher Isidorus. Han fördrijfwer ock så Cardiacam eller hierte span och tienar emoot alle Phantastiske Syner.

Cap. CIII.

VEgentana, är en swart Steen medh hwijta pri[illegible]r besprångd/ som Isidorus säger.

Om honom finner man inthet meera beskrifwit.

Cap. CIV.

ZIsaa, är en Steen / som kommer aff Jamen och Syrien / och then aff Jamen kommer han är then båste. Han hafwer mångahanda fårghor / och är genomskijnande / och then hårdeste Steen ibland alle Edelsteenar.

Then som thenne Steen hafwer i sitt Hws / han seer myckit selsampt i drömen.

Then honom bår / han kommer til at kijfwa och tråta medh andra Menniskior.

När man honom pulfweriserar / och ströhr på en Hyacinth / gifwer han honom een skön fårgho.

Cap. CV.

ZIgnites, är en Steen i fårgone / såsom glaaß / När man honom håller emoot en brinnande Eeld / warder Eelden vthslucken. När man honom bår på Halsen / fördrijfwer han nattenes spökerij. Han fördrijfwer ock så onaturligh Blodh och Hufwudes siukdom / som Evax sågher i sijn Lapidario.

Cap. CVI.

VItrum, Glaaß. Plinius i sijn 36. Book sågher / at i Phœnicia vthi Syrien är en

Höghe/

Höghe benembd Candebæa, ifrån hwilken then Bäcken Belus vthflyter på femtusend Tråner i Haafwet hoos then Stadhen Ptolemaida. J thet Watnet är en Sand/ som aff Strömen och Wåghen warder vthwaskat och rensat aff all oreenligheet. J then Booken de Vaporibus, finner man skrifwit / at Glaaß vnderstundom warder giordt aff Bly / och aff then Jord som gran/ och reen är vthan steenar / stofft och annor oreenligheet. Och är Blyet vnderstundom lätt och förrökt / och sompt hafwer i sigh en deel aff Jorden. Ty tagher Glaaset i sigh aff Jorden torrheeten/ och aff Blyet klaarheeten. Warder och Glaaß giordt aff itt Grääß/ som heeter Spinosa, och wåxer wedh Siöstranden. En part meena / at thet gråset skal wara Tribulus marinus. Serapio lib. aggreg. cap. Cugeg. thet är/ Vitrum sågher / at sompt Glaaß warder giordt aff Steen/ och sompt aff Sand: Och når thet blifwer brändt / så lägger man ther til then Steen Magnes, och theße Materier warda sammanbundne och hårdade / aff Blyet som ther vthi är. Man gifwer Glaaset mångahanda färghor/ men thet hwijta alleenast skal brukas i Läkedom. Man beredher ock så oächte Edelsteenar / Granater / Sapphyrer / Smaragder och andre fleere / aff Glaaß / men the kunna alle

pro-

proberade warda. Man sägher / at wedh Käy-
sers Tyberij tijdh hafwer warit en Måstare/
som kunde så temperera Glaaset / at thet war
seegt och böyielighit som itt Metall/och lått sigh
arbeta medh giutande och smijdhande. Han baar
til Käysaren itt skönt Faat thet han giordt hade/
thet kastade Käysaren aff wredhe moot Jorden/
så at thet bögde sigh samman / som thet aff någon
Metall hadhe warit giordt. Thenne Måstare
fiydde thet igen til rätta / och vthjämnde alle bw-
lor ther aff i Käysarens åsyn. När Käysaren
thet sågh / fråghade han honom / om och någhon
annar then Konsten kunde än han ? Han sadhe
ney/ och swor ther på. Tå lått Käysaren aff hug-
ga hans Hufwudh/ at icke then konsten måtte vp-
penbar warda. Ty om then konsten (meenar
han) komme fram i Werldena / tå achtade man
Guld/ Sölfwer och Edlasteenar ringa. The Al-
chymister säyja/ at Glaaß är ibland Edlasteenar/
såsom en Dåre ibland the Wijse / ty thet tagher
alle theras färghor til sigh / och låter sigh snart
blöta/ och åter igen hårda.

Glaaset är hett i then första grad / och tort i
then tredie / och warder brukat til mångahanda
Läkedom.

Glaaß dödhar Matkarna i hääaren / och gör
slöthe och smijdighe häär i Skägg.

Når

När man rått grant pulfweriserar Glaaset/ och dricker pulffret ther aff medh gott blanckt Wijn/ bråcker thet Steenen i Blåsan och Niuran. Glaaß intaghit tienar och för Lungones franckheet/ och för håårfall.

När man lågger thetta pulfwer emellan barcken på thet Trää/ ther en Korp eller Kråka sijna Ägg wårpt hafwer/ kan hon icke vthklåckia them. Om man lågger Glaaß i een Gryta eller Ketil/ ther man kött vthi sudher/ blifwer thet snart blött och möhrt.

Och så myckit om the Edelstenar som på Lander wåxa: Nu wil man them beskrifwa som i Watnet wåxa och finnas. Och sedan them som finnas i Diwrom: Och sidst the oädle Steenar.

Om Edelsteenar som wåxa och finnas i Watnet.

Cap. CVII.

Corallium eller Corallus, Lithodendros Græcè: Bassat Arabicè: Corellsteen/ år en Steenwårt/ som i Watnet wåxer aff sijn Root wedh steenar/ såsom en qwist/ lijknande wedh the öfwerste tåppar aff quistarna på Rönträä/ på hwilke Båren sittia/ når theras båår åre affplåckade/ och år quisten een Jordz eller

Steens

Steens materie ill igenom / aff hwilke man sedhan affskår Coralsteenarna / såsom man them hafwa wil. Och finner man them / såsom thet och i then Booken Circa instans beskrifwit år / gmeent i the Siöstrandar / som liggia wedh höghe Bergh / Ty ther församblar sigh aff berghen en slemigh fuchtigheet / som sigh sätter fast wedh steenarna / och gör på them sijn Root / och wåxer vth som medh quistar / som torckas och warda hårde / bådhe aff sin eghen Natur / såsom och aff Solenes wårme / når watnet igenom Ebbeflodh vthlöper. Ty the finnas ingestdåhes vthan i Oceano eller thet stoora Wästerhaafwet / och i Medelhaafwet.

Dioscorides såghèr / at the åre treggiahanda slag / hwijta / rödhe och swarte. The hwijte åre the kosteligheste / the röde the gemeeneste och brukelighește / the swarte åre the sällsammeste / hwilke the Grekiske kalla Antiphates. Jw höghre hwart slagh år i sijn färgho jw båttre år thet. J thet stoora Oceano wedh Caput bonæ spei finnas the båste rödhe Coraller. J thet Nordeska Oceano / finnas the hwarken hwijte eller rödhe / vthan bleekrödhe eller Lijffärghade / och ganska ympnigt / medhan ther ock så åre the fleste och högste Bergh / them iagh ther sielff medh förundring för theras myckenheet sedt och taghit

haf-

hafwer. The rödhe äre the brukeligheste i Läke- dom/ och förståß ther slätt Coraller i Recepterne, nämbde warda. Men ther the andre meente warda/är ther hoos albi eller nigri satt.

Corallerne äre kalle i then förste/ och torre i then andre grad. Ty köhla the/ torcka/ och astringera. The förstoppa och stilla Dyssenterias eller rödh Bwklopp/ och Sädhennes flytande/ och Quinnors menstruum, när man intagher theras pulfwer.

Man bär Corallsteenar på Halsen och Armarna/ för Truldom och älskogs fascinationes, såsom och för fallande siuko. Och när itt Barn födt warder/ skal man thet låta indija then första Miölken medh Corallpulfwer/ så blifwer thet alltijdh fritt för fallande Sooth/ som Jacobus Ruffius thet lärer/ lib. de Concept. & gener. hominis.

Corallpulfwer warder blandat i Ögnaläkedomar: Thet vpfyller och Säär medh kött: Och gör Ärren små och subtilighe på Säär.

Somlighe säyja/ at then som hafwer Corall i sitt Hwß/ eller bär them hoos sigh/ honom kan icke Haglet skadha göra. Ty fordomdags hafwa the gamble vthsädt sijn Sädh medh småstött Corall/ eller vphängdt Corellsteenar på Trää eller på gårdarna/ at icke Sädhen någhon skada

da wederfahras skulle aff Haghel. The meena och at the Corellsteenar åre the onda Andar emoot. Corell förtagher Tarmarnas och Miåltens vpswållande: Och är godh til allahanda Magans fehl/ och för fallande Sooth.

Serapio sågher / at Corell nyttiat förtagher Blodhspottande/ och drijfwer wål Watnet.

När man medh Corall bestryker flytande Ôghon/ hielper thet them. När man hwar Morghon öghorna ther medh bestryker/ förtegher thet then mörckheet i öghorna / som kallas Scotomia, när thet så skymptar för öghorna / såsom man såghe månge Flughur eller Myggar för sine öghon flyghande.

Dioscorides sågher/ at när man stöter Corell/ och dricker thet in medh Regnwatn / bortagher thet Miåltens fuchtigheet/ och förtagher Bwkens och Maghans wårck.

Coralle pulfwer förmångdt medh brändt Hiortehorn / och thet druckit medh Regnwatn/ tienar för månge Lijffzens kranckheeter. Then dryck år och godh för onde Drömar / och för onde Andars anfåchtningar. Hwilken Menniskia hoos sigh bår Coraller / henne kan ingen Troldom eller Spökelse skadha göra.

Avicenna i then Booken de viribus Cordis sågher/ at Corell nyttiat / styrcker Menniskians

skians hierta/ och förtagher hiertebäffning. Om Corellens dygder läs Librum Pandectarum cap. 85.

Een kosteligh Olio warder aff Corell altså beredd. Man stöter Corallerne först til pulswer/och lägger thet stötta pulffret i itt glaaß som hafwer en trång mun/ och giuter ther vppå een godh distilleret Ätikio/ så at hon til tw fingers bredh står öfwer pulffret: Sedhan sätter man thet i warm Aska/ til theß at thet smälter/ thet man distillerer i Balneo, til theß at thet blifwer tort: På thenne Kalk eller pulfwer giuter man Dråpwatn eller Regn/ och distillerer thet igen til theß at alt thet wåta vthlöper: Thet man igen på nytt begiuter medh stilleret Regnwatn/ och distileret som förre/ thet man til 3. gångor göra skal/ til theß at man förmårcker/ at ther ingen Ätikia mera vthi är. Sidst smälter man thetta pulfwer/ antingen på en Steen i itt fuchtigt rum/ eller vpblöter thet i Spiritu vini, til theß at thet warder til een Olio.

Somlighe beredha thenne Olio så/ at the thet stötta pulffret vpblöta til en Kalck eller Drägge vthi itt brinnande watn/ eller vthi itt grönt saltwatn/ thet man sedhan aff sköl medh distillerande/ til theß at ther ingen saltheet meera vthi finnes. Sedhan lägger man thetta solverade och

affskolda pulfwer i Spiritu vini, och affdragher thet sex eller siw gångor igenom Balneum.

En part blöta först Corallerne til Calcem, och resolvera them/ och distillera medh Spiritu vini niyo gångor/ til theß at the smälta såsom Salt: Och thet som i botnen qwar blifwer/ begiuter man medh frisk Spiritu vini, och distillerar/ så långe at thet bekommer Corels tinctur, thet är warder rödt/ hwilket Alchymisterne kalla Animam och quintam Essentiam. Och thz är een stoor heemligheet i Läkiare konsten.

Thenne Olio vthdragher aff kroppenom alle inwärtes affectioner och brister/ och tempererar igenom een himmelsk krafft Kroppen til itt gott temperament och wälmågho. Thenne Corels Olio eller quinta Essentia fördrijfwer mächteliga Fallande soothen/ både aff Vnge och Gamble i fem weckor. Altså tilstoppar han och allahanda slags löst Lijff/ bådhe i vnge och gamble/ om än fast siukdomen woro til thet högsta kommen. Hon stillar ock så allahanda blodhflytande/ på hwad hälst sätte man henne brwka wil: Såsom och Quinnors tijdh/ och hielper kroppen til itt naturlighit temperament. När man henne lägger på öghorna/ stillar hon theras wärck/ och förtagher theras flythande/ och fördrijfwer Hinnan vnderligha.

När

När man tagher henne in i någhon Dryck/ wårckar hon underlighe ting / bådhe hoos Quinnor och Mån/ Unge och Gamble. Evax, Andernaco, Weckerus.

Cap. CVIII.

MArgarita eller Unio, Hagerallula eller Halao Arabisk: Een Perla/ wåxer i Siön i Perlemuslor eller Skaal/ then man kallar Perlemodror / hwilke i the båst artighe äre skijnande som Perlan / och seeghe som horn / at man ther aff Ziroter beredha kan til hwadh man wil. J Jndien finnas the båste / såsom och i Engeland/ Franckrijke och Flandern. The finnas och hoos oß wål så stoore och sköne som Orientaliske/ men theras skaal år aflångt / och icke lijkt the rätte Perlemodror. J thet Norra Oceano finnas the och i små aflånge skaal/ men the åre små. The åre i Låkedom the båste / som åre blancka/ tiocke/ runde / swåre/ heele och icke genomborade: Ty når the medh Jernet sarghade warda/ blifwa the aff wådret befångde/ och theras kraffter förwandlas them.

The åre kalle och torre i then andra grad/ som Serapio skrifwer / lib. aggreg. cap. Hagerallula. The grofwe åre båttre ån the små / och the som åre klaare och vthwårtes slåte och jämne/

som Isaach sägher. Perlornas Natur är / at the styrckia i Menniskian Spiritus vitales, eller the Lijffachtighe andar / som komma ifrå hiertat / och förtagha hiertas båfwande / och andre affectioner / och Hufwudhyran eller beswijmelsen. När een Menniskia är så wanmächtigh at hon beswijmar / hon taghe Perle confect / som man kallar Manus Christi cum Parlis, thet fördrijfwer wanmächtigheet och styrcker hiertat.

Then som hafwer mörcke öghon / han bruke Perlor / the fördrijfwa ock så the hwijte fläckiar i Ögháplet / och öghornas flytande. Avicenna sägher / at Perlor styrckia hiertat. Warder och een kosteligh Olio aff Perlor tilberedt / lijka / och effter samma sättet / som aff Coraller. Then Olio tienar til Nervernes styrcko / och för Senodragh / för Ålderdomens Lamheet / och Phrenitidem, eller Rasenheet / om man tagher sex gran ther aff in medh någhon dryck. Hon håller kroppen wedh sundheet / och thet som bräckt är hielper hon til helsan igen: Hon förbättrar och förmeerar Quinnors miölk / etc. Andernacus, Matthiolus, Weckerus.

Cap. CIX.

SUccinum eller Ambra Citrina, Electron Græcè: Carabe Arabicè: Raafsteen / är

är en steen / som wåxer / effter en gemeen Meening / aff Graan eller Foro kådho / som aff the Trää som stå wedh Stranden / nedhflyter i watnet. Ty räkna honom en part ibland Gummi eller Kådhor / at han och brinner / och hafwer een kådhos lucht. Somlighe hålla honom för itt slags Ambra, som aff watnes feetheet / eller thz blöta Jordbeket wäxa skal / och kalla förthenskul Ambram Citrinam. Han warder måst funnin wedh then Pryska stranden / och aff Wågen ther vpkastat / ther icke någhot Jordbeck fins. Raaffsteenen är mångahanda slags / gol / hwijt / och brwnachtigh / eller medh andre färghor / effter som han andre Materier i sigh fattat hafwer. Man finner offta Myror / Flugur eller Myggar i Raaffsteenen / hwilket är tekn / at han wäxer aff flytande Kådo. Then hwijte warder achtat för then bästa / som är lätt / och meera luchtande. Man gillar then som dragher pappier / strå och annor lätt ting til sigh / när man honom gnijdher at han blifwer warm / och then som luchtar lijka som Jordbeck när han bränd warder. Paulus säghet / i thet cap. Carabe, at Raaff är aff naturen wärmande / tempererat medh någon lijten köld. Avicenna lib. de virib. cordis, säghet / at thetta Gummi är hett i then förste / och tort i then andre grad. Ty tienar Electrum

til fuchtighe Hufwudkrankheeter. Hans Röök låttar Brottfällingar : Fördrijfwer hufwudhflott / Tandwärck / och Hoston : Framlåckar Quinnors tijdh / och synnerligha kommer en förstoppat modher til rätta : Och gifwer them som hafwandes äre een lätt bördo. Man gifwer theß pulfwer in medh Wijn för thet hwijta flytandet / och til at styrckia Födhelselemmarna. Them som vpkasta blodh / och twijna / tienar han och : Och för Sädennes flytande / skal man tagha i itt blött Ägg / eller vti musten aff Portulaca hwar dagh til itt quintin. Han hielper och til hårdt Lijff / och för Nåsablodh. At skynda Fostret til födelsen / skal man gifwa til halfft quintin swårt in mz blankt Wijn / thet förwist hielper / och offta proberat är. För kall piß / skal man lijka myckit ingifwa i Steenbräcke Watn. Thet hafwer en warit som icke hafwer kunnat i 15. daghar göra sitt watn ifrån sigh / han hafwer druckit Raafsteen in medh Paliuri fröö i Wijn / och är hulpin worden / som Weekerus betyghar. Han tienar och til Ledhwärck / om man tagher in ther aff itt halfft quintin i 2. lodh Fransosetrådz watn. Här om skrifwa Medici Florentini och Andernacus.

Serapio sägher / at thenne gummi, som han kallar / godh är at indricka. Ty hon förtagher

Bwk-

Bwkwärck / ock lijffzens flytande / och förthen- skull tienar synnerligha wäl til the quinnor som hafwa öfwerflödigt menstruum : Och hon styrcker Maghan.

Raaff strukin på swagha ögon gör them kla- ra/ och förtagher theras flytande.

Item stryker på the heeta böldar/ dragher han vth aff them heetan.

Raaffsteen stillar Nåsablodh / når man ho- nom bår hoos sigh : Och behåller then naturli- gha blodhen hoos hiertat. En Röök giordt aff Raaffsteen fördrijfwer Ormar. Raaffsteen stil- lar spyiande. Han sägs och fördrijfwa the onda Andar.

Albertus Magnus sägher / at om man stu- dher Raaffsteens pulfwer i watn/ och gifwer een Quinneperson ther aff at dricka/ är hon Jung- frw/ så behåller hon thet hoos sigh / men om hon är förkränckt/ pissar hon.

Til beslwt gör man aff Raaffsteen een koste- ligh Oleum Succini, altså : Stöt Raaffstee- nen måtteligha / och lägg thet stötta pulffret i en Retortt / och gör wäl til medh Leer / och blanda medhan tu thet tilgör / små öhr eller groff sand ther iband/ och sätt nedh i Vgnen så at Retorten lutar sigh nedh effter / sedhan gör ther en mätte- ligh Eeld vnder / och låt Olion vthdrijfwa.

Thenne Olion begiut medh warm Ätikio / och låt igen distilleras i warm Aska eller Sand igenom Retorten.

Somlighe låggia Skorpon aff brödh i Vesken / och slå pulffret ther på / och begiutat medh Ätikio / och distillerat aff.

En part blöthe pulffret i brändt wijn vthi warm Asko / och distillerat aff / och görat til flere gångor / så länge at Olion synes på botnen. Thet första sättet är thet bästa.

Thenne Olio tienar til alle Hufwudesbrister / til Nervernes resolution, förhåpenheet och fallande Soot. När man tagher ther aff om Morghonen en droppa medh Bethonike watn / eller Lavendel eller Lindewatn.

Hon förwarar och för Förgifft och Pestilentie / om man stryker vnder Nåsorna / eller blandar i the Låkedomar / som ther til tiena.

Hon är och en synnerligh Låkedom til at fördrijfwa Niurarnas och Blåsonnes fehl / til at vthdrifwa Steenen / och öpna watnes wägh och ådror / när man henne dricker medh Malmasij / eller Petersilie watn / eller någon annor tienligh wätzska. Hon fördrijfwer ock så Colicam, och Quedens förstoppelse / när man henne smör på födelse Lemmen : Hon framskyndar födhelsen / och gör henne lätt / om man gifwer Barnaföder-

skan

skan ther aff en droppe medh Verbenæ eller Jernörtz watn. Hon wederquäcker och styrcker alle kropsens kraffter och faculteter, förtärer öfwerflödige wätzskor/ öpnar oc styrcker hiernan: Ty förmånger man henne lyckesamlighen til the Läkedomar/ som fördrijfwa Hufwudflott och andre Lemmars. Weck. ex Andernaco.

Cap CX.

GAgates är itt Raafstens slagh/ som warder funnit i Lycia (Sicilia sägher Hortus Sanitatis) i then flodhen Gagas, ther han vthlöper i Siön/ aff hwilken han sitt nampn fått hafwer. Han fins och i Engeland. Han är swart/ oreen/ skorpachtigh och lätt. Then är bäst som hastigt vptändes/ och luchtar som itt Jordbeck. Han warder vptänd medh watn/ och släckt medh Olio/ thet vnderlighit är. Han hafwer krafft til at blötha och vplösa.

Han fördrijfwer Brottfall/ medh sin Röök/ sammaledes och Ormar/ och onde Andar/ som Hortus Sanitatis betyghar. Och (sägher han) om the onde Andar tala igenom någhon Besatt/ twingar them thenne Röök at tija: Han lenar ock så Modernes förstopning. Han är och godh til onde Maghar.

Thet watn ther vthi han 3. daghar leghat haf-

wer / förlossar Barnaföderskor vthan all wärck och mödho / om the dricka ther aff.

Nota. Men om en Pijgha dricker ther aff / om hon är möö / så behåller hon thet hoos sigh / men om hon är förkränkt / så bepissar hon sigh. Thenne Steen tienar wäl thenne tijdh the glatte Greter til proff / som hålla sigh så sempertijneske medh hååret. etc.

Thenne Steen emootstår ock så Truldom / och hans Röök fördrijfwer Ormar och andre förgifftighe Diwr.

Cap. CXI.

IRis eller Deimon, är en Edelsteen / som wäxer i thet Rödha hafwet / aff then rödha Jordz slem / och är lijk Cristallen / och warder föhrdt aff Arabien / som Albertus och Evax skrifwa / och han är sexkantigh / ty warder han kallat Hexagonus. Han fins och i Tyskland i Renström emoot then Stadhen Trier.

När man honom sätter emoot Solen / så at then ene kanten står vnder Solennes skugge / och then andre i Soleskijnet / tä kastar han itt mootskijn moot hwart annat aff kanterne medh åthskillligh färgho / som en Regnboghe / ther aff han sitt nampn fått hafwer. J itt hws kastar han ock så sitt skeen i lijka måtto emoot then nästa wägg.

Han

Han är ganska torr aff naturen / thet han subtilighit wäl vthwijsar. Plinius sägher / at han är bäst aff them / som gifwer ifrån sigh stoort skijn/ lijknandes wedh en Regnboghe.

Cap. CXII.

SPongia marina, Trages, Græcè: Affegialbach Arabicè: Swamp/ är en Siöwärt/ som hafwer lijff i sigh/ och wäxer som andre wärter / och kånner när man honom handterar / så at han dragher sigh samman när man honom sticker eller hårdt påtagher / och vthbredher när man honom slåtar och sachta handterar. Ty warder han råknat ibland the Diwr och wäxter som kallas Zoophyta eller Plantanimalia. Avicenna lib.2. sägher: Spongia är en krop i haafwet / fulle medh fuchtigheet / och hafwer i sigh itt Diwr / som altijdh hänger ther wedh och aldrigh skils ther ifrån. Ther wäxer ock så en Steen vthi / som kallas Lapis Spongiæ. Serapio lib. aggregat. cap. Affegialbach, sägher/ at Spongia eller Siöswampen är twegiahanda/ Han och Hon. Han eller then Manlighe hafwer små hwijte hol i sigh. Hon eller then Quinlighe hafwer stoore runde hol. Här til warder och thet tredie slaghet råknat / som är fult medh hol/ och steenar ther vthi.

Then

Then som är färsk / han är bäst för Haafsens natur / och är warm i then förste grad / och torr i then andre. Han är myckit krafftigh i sitt wårckande til at torcka. Serapio sägher / at Spongia hafwer macht til at torcka och sammandragha böldar / när man honom infuchtar i Ätikio som medh watn beblandat är / eller medh Wijn effter kropsens låghenheet. Steenen i Swampen hafwer och krafft at torcka. Han sönderbräcker Niureſteenen. Han heelar och sammandragher friske Såår / tempererat medh Ätikio eller Watn / och påbundin. När man honom bränner / såsom Spumam maris eller Siöfradhan / han är godh för Hinnan på öghorna / och vpklarar Synen. När man honom bränner medh beck / är han godh för Modhrens flytande. När han blifwer brändt medh Olio / förtagher han blodhspyiande / ty hans krafft är at förstoppa blodh. Han torckar ock så fuchtige Sulmer. Medh Wijn indruckin bräcker han Blåsosteenen / som Dioscorides sägher.

Cap. CXIII.

Pumex, Fanech Grekiſk / Famech Arabiſk: Footſteen / är och en Siöſteen / then man gemeent finner råkiandes på Siön. Och menar iagh / at han aff Siöfradhan igenom Solennes

hets

heta födt warder. En part meena / at the aff Hekelstiell på Ijßland / eller andre brinnande Bergh igenom then krafftighe Swafwel eelden vthkastadhe warda. Om thet så är / så är Footsteenen en vthbränd steen / then aff naturen är full medh Swafwel / hwilket sampt medh then lösare och feetare Jordesk materien / som ther vthi är / vthbränd warder ther / effter han är så otäck och holigh. Serapio sägher / at han är en Steen aff Barchin, thet är Lipari. Then är bäst / som är myckit holigt / hårdt / doch vthan öhr / och låter sigh wäl bräckia / och sönderrijfwa / lätt och hwijt i förghone. Man bränner honom så til läkedoms brwk / at man lägger honom ibland glödande kohl / och når han blifwer glödhande / skal man honom vthtagha / och släckia medh wälluchtande Wijn. Thet skal man göra til tre gångor: Men then tredie gången / tå man honom tagher aff Eelden / skal man honom icke vthsläckia / vthan låta honom sielff koldna. Sedhan skal man honom rijfwa til pulfwer / och thet samma bewara.

Dioscorides sägher / at Footsteenens natur är til at torcka och rensa.

Han fördrijfwer strijmorna som sättia sigh på Ögorna. Han dragher Såår samman / och läter kött wäxa i them. Han gör tänderne hwijte / når

når man rijfwer them medh hans pulfwer. Han fördrijfwer ock så håår / når man theß pulfwer lägger ther vppå. Om man lägger honom i itt Wijn åhm når thet görs/stillar han theß jåsande.

Cap. CXIV.

BElliculi marini, Astor Arabisk / äre små hwijte Steenar lijka eena menniskios Nasa/ och man finner them i Siöstrandenne. The äre kalle och torre aff naturen / men theras grad finner man icke beskrefwen. Them brukar man i the Salfwor / som man gör Ansichte reent och klaart medh. Plinius sägher / at theß pulfwer förmängdt i Hönseijster / och smordt på Ansichtet/ fördrijfwer alle fläckiar och makeler ther aff.

Cap. CXV.

BLatta Bizantia, eller Ungius Odoratus, är itt Siöskaal / som luchtar lijka som Båfwergäll / och tienar til at rökia medh. Ty thet smälter i Eelden lijka som Jordbeck/och luchtar starckt. The hålla mäst aff thet som är hwitt. Theß rökiande öpnar Modrens förstoppelse i Quinnor / och vpwäcker them som falla i brott: Och når man dricker thet in/ löser thet Bwken.

Och så myckit om the Steenar som finnas i Siön.

Om

Om the Steenar som finnas i eller hoos Diwr/ och aff them nämbde warda.

THet finnes och Edlesteenar i Diwr/ eller the som aff them wäxa / eller aff them warda vpsökte och förwarade. Ibland them äre the the bäste och kostelighaste / som finnas i Foglar och Landzdiwr: Ringare i Siödiwr. Och wil man begynna aff Allectario eller Hanasten.

Cap. CXVI.

ALlectorius, Hanesteen. Thenne Steen wäxer i en Capwns eller snöpt Hanas magha / eller bwk: En part säya / at han wäxer i hans Lefwer / effter try eller fyra åhr / och blifwer allstörst som een Böna / lijk widh en mörck Cristall eller klaart watn/ såsom Dioscorides, Solinus, Arnoldus, Bartholomæus Anglius, och then Booken de nat. re. ther om förmåla. Han hafwer then Art / at sedhan han wäxer i Hanan / dricker han aldrigh. Hans Dygd är (som förbenämbde Authores tilkänna gifwa) at släckia törsten för them som hårdt arbeta/ kämpa/ och gå/ om han honom bår i munnen: och then samma som honom bår / han winner sijna

na Fiender / hans taal är liufligheit / han blifwer täckeligh / from och deyeligh / hälst een Quinna sinom Manne : Han vpwäcker och Venerem / och gör een Menniskia alswarsam och stadigh.

Ex Lapidario.

Ventriculo Galli, qui testiculis viduatus,
Cum tribus ad minimum factus spado venerit annos.
Nascitur ille lapis: cujus non ultima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuramq; Fabæ crescens excedere nescit,
Cristallo similis vel aqua cum limpida paret,
Invictum lapis hic reddit quemcunq; gerentem,
Extinguitq; sitim patientis ore receptus.
Nam Milo Crotonias pugiles hoc præside vicit,
Hoc etiam multi superarunt prælia Reges.
Hic Oratorem verbis facit esse disertum,
Constantem reddens, cunctisq; per omnia gratũ,
Hic circa veneris facit incendiva vigentes,
Commodus uxori, quæ vult fore grata marito,
Ut bona tot præstet clausus portetur in ore.

Cap. CXVII.

AQuileus, Örnasteen. Thenne Steenen warder och kallat Aquilæ lapis, och affen part Herodialis. Serapio kallar honom Hager

ger Athamach, och Rasis Atamach på Arabisk tungomål. Somlighe kallan Ethiten, Albertus Magnus in Lapidario Echiten. Han finnes på the Indianiske Berg / som liggia wedh Haaffzstranden / eller som en part såyia / i Haaffzstranden / thet iagh heller troor / emellan China och Sarandi, såsom ock i Persien. Men iagh weet / at han ock i Norrhaaffs stranden / och i Bäckiar / som aff the Lappiske Fiäll löpa in i Hafwet / funnin warder. Han är nästan wuxin som itt Castanienött Castaniebrwn / i sin skapnat alldeles lijk en stoor Welskböna / och hafwer i then eena endan en prick såsom een rätt böna / och in i honom är en annar Steen eller Kärna / lijka som Barn i Modherlijfwet / och han är som itt Walnött / men hwijtachtigh / som Rasis sågher: Och han skaldrar ther vthi / när man skakar Steenen / och är icke swår / vthan lätt. Jagh håller thet så före / at thet är icke någhon mineralisk / vthan fremmande Jordwäxt / som aff Wåghen i Haafwet drijfwes til Land / effter som iagh honom seedt och handteradt hafwer.

Thenna Steenen föhra Örnarna i theras Boo / när the skola begynna wärpa / ty han hielper them lätt och vthan wärck at wärpa / thet han ock gör Barnaföderskor / och andre bärande Diwr / om man lägger honom vnder them / hwil-

ket hans förnämbsta dygd är. Ty warder han ock kallat Allevians partum. Thenne Steenen köhler ock så/och at Örnarna hafwa en heet Natur / och förmyckit heeta göra sijne Ägg / köhler them thenna Steenen. Han skal bindas wedh een Barnaföderskas höffte / som Rasis sägher/ eller wedh hennes wenstra Arm / som Evax in Lapidario suo, och Albertus Magnus, ther om witna. Doch skal han icke länge ther hällas/ elies drijfwer han Fostret för tijdh fram/ och dödhar thet / gör ock Modhren skadha / som Bartholomæus Anglicus thet betyghar aff Isidoro, lib. 16. cap. 4.

Han tienar och för Fallande sooth / såsom Pœonien.

Om någhon mißtäncker en Maat om Förgifft/ och man läter honom i faatet/ så kan man then maat icke nedhswälgha / vthan wil storkna aff honom/ förra än han warder borttaghin/som the Chaldeer säyia/ thet Albertus sägher sigh försökt hafwa. Then honom bär / han lefwer nöchter/ han gifwer honom Rijkedomar / och at man älskar honom / och gifwer honom Segher öfwer sijne Fiender/ som Barthol. sägher.

Cap. CXVIII.

BOrax, En Rubett eller Paddesteen. Thenne

Stee-

Steenen warder och kallat Rubeta och Nisus eller Noset, och warder funnin i the store Klotzpaddors hufwud / som stoort Liwdh hafwa / och förgfftighe äre / förra än the komma til watn. Han är tweggiahanda slags. Then ena är hwijtachtigh medh rödt beblandat / lijka som när man giuter Miölk i Blodh / och hon öfwerwinner i färghona/ som Albertus witnar. Ty synes lijka som blodhädror i honom. Om man tagher honom aff een lefwandes Padda/ när hon än röres sigh / så fins i honom itt himmelsblått ögha eller fläck. Han sågher och/ at i hans tijdh/ är en lijten grön Steen funnin i Paddehufwudet. Thz andra slaghet är swartachtigt eller brunachtigt medh Paddefärgho / och i somlighe aff them fins en Paddefigur/ medh vthsträckte fötter/ han kallas Cropodinæ, eller Orbpondinæ hos Barthol. Angl. Thenna Steenar warda rensade i starckt Wijn och Watn/ som Diosc. lärer.

Thenne Steenen vthdrijfwer öfwerflödigh oreenligheet aff Inelfwerna.

Han heelar förgifftigh Diwrs bett / och gifwer tilkänna om Förgifft är förhanden / ty then hwijtachtigha blifwer spreklott / och the bådhen bränna handena/ när man them tå fattar.

Om han rätt är/ proberar man så/at när man honom håller för een Klotza / så rätter hon sigh

emoot honom/ och fattar honom i munnen / om hon kan. Jagh hafwer seedt honom wäldeligha ställa Näsablodhen.

Cap. CXIX.

CAncri Lapis, Krabbesteen. The Araber/ som Avicenna witnar/ kalla thenne Stenen Roltein eller Reiben, han är allom kunnogh. Han är aff naturen kall och fuchtigh. Och som Aristoteles lärer/ är han godh för styng. Han tienar och för Scorpions och Lekatte bett/ om man honom stöter/ och binder på för itt Pläster. För en Wildhundz bett / tagher man honom in i dryck. Bränd til Aska / rensar hans pulfwer tänderna / och torckar Säår / fördrijfwer Skabb/ och stillar ögharinnande.

Cap. CXX.

CHelidonius, Swalosteen. Thenne Steenen finner man i Swalovngars Bwk eller Magha / som Dioscorides sägher. Men när man them tagher / skal Swalefadhren och Modhren icke wara tilstädhes.

Somlighe aff them äre swarte / somlighe rödhe: Och mästeparten finner man them twå i een Swalo. J Augusto äre the fulkomlighеste/ och medh theras bäste krafft. The äre små och

wan=

wanskaplighe / men i dygden äro the them stoo- rom lijke / som Bartholomeus Anglicus så- gher / Ja större än the stoore.

Om man binder then rödhe Swalosteenen i en Lijnklwt / eller vthi Kalffsleder / och bär ho- nom vnder then wenstre Arm / så är han godh för Vrsinnigheet och långligh siukdom / och för pas- sionem Lunaticam, eller Hufwudhsiuko / och för Fallande siuko. Evax sägher / at han gör then Menniskia behageligh och täck / som honom hoos sigh bär. Josephus sägher / at then swarte Chelidonius är godh för ond fuchtigheet / och kallsiuko / och för wredhe. Thenne Steen är och godh för siuke ögon / när man honom twättar eller stöter i reent watn / och stryker öghorna ther medh / thet gör them sunde. Then swarte Che- lidonius stillar all twedrägt och oenigheet emel- lan Herrar och Förstar / när the then hoos sigh bära. Han läter och then Menniskias Saker gå alt effter sin wilia / som honom hoos sigh bär. Then som hafwer ögnawärck / han rijswe Cheli- donium i watn / och stryke sijn öghon ther medh. När Konungar och Herrar honom bär / blidkar han theras wredhe.

Cap. CXXI.

CErnuæ sive Percæ aculeatæ Lapis.

Girssesteen. Thenne / sampt andre Fiskesteenar hoos oß finner iagh icke beskreffna / doch weet man at the tiena för Styng och Steenen.

Cap. CXXII.

LAcrima Cervi, Kenne Arabib⁹. Hiortesteen / födhes så. Hiorten dragher medh sin Anda Ormar aff Bergskrefwor och buskar / och äter them vp. När han aff Förgifftet begynnar vptändas / löper han til friskt watn / som David i Psalmen witnar / och säncker sigh i watnet in til Hufwudet / til theß han förwinner Förgifftet. Tå drypa Tårar aff hans Öghon på stranden / som wäxa til en Steen.

Thenne Steenen är itt gott Förgifftz Treakels / och warder i Orienten myckit affhållin hoos Konungar / som Evax betyghar. Han är och godh för hiertebäfwande.

Cap. CXXIII.

DRaconites, En Drakasteen. Han warder i Orienten taghin aff Drakahufwudet / then the dräpa / när han sofwer / och medhan han än röres / tagha the Steenen vth / lijka som Rubeten.

Han tienar för Fögifft / om man honom bär

på

på then wenstra Arm. Och then Menniskia öfwerwinner sijne Fiender.

Cap. CXXIV.

IEnia. Thenne Steen fins i thet Diwres Hyenæ ögon/ om een Menniskia then bär under sijn Tungo/ tå skal hon spå om tilkommande ting. Barthol. Angl. ex Isidoro.

Cap. CXXV.

LIgurius eller Lincurius, Loosteen. Thenne Steenen födhes aff Loofwens Piß/ och wårckas i Solenne til en rund Steen/ hälst i sandenne. Han är gol som itt Raaff/ och om man honom gnijdher/ dragher han strå och papier til sigh/ som Raaffsteenen/ som Dioscorides, Theophrastus, Plinius, Isidorus, Rabanus, och andre ther om skrifwa.

Plinius sägher/ at han är brandgol som en Eeld/ en Carbunkel lijk/ men han skijner icke om Natten.

Han hafwer en kall och torr complexion. Han förtagher heetan och wärcken i Maghan/ stillar löst Lijff/ och fördrijfwer then gola färghon i Goolsooten.

Säyia ock en part/ at han hielper them som

hafwa Stemman eller itt hårdt Lijff / och lossar lijfwet / och hielper Såår / och dragher Jern aff Såår.

Cap CXXVI.

MAnativus Lapis, Manatijffsteen. Thenne Steenen warder taghin i Indien aff Hufwudet på een Siökoo / som the Spaniske kalla Manatijf. Han är hwijt och möhr. Och tienar Barnaföderskor / som Indiefahrare thet wetta berätta.

Cap. CXXVII.

QVadras, Gaamsteen. Thenne Steenen warder och kallat Quadratus och Quanidros, och han fins i Gaams hufwud. Han tienar för alt skadelighit fall / och gifwer Miölk i Spenarna. Men them som hafwandes gå / är han skadeligh / som Evax betyghar.

Cap. CXXVIII.

QViris, Wijdhopsteen. Thenne Steen warder funnin i Wijdhopnäste / och han vppenbarar heemligheeter / om man honom lägger på ens Bryst som sofwer / som Evax sägher. Han är en Spådoms steen.

Cap. CXXIX.

QVirinus, Vggelsteen. Thenne Steen fins i Vggelboo / han gifwer phantastiske syner och Spökelser.

Cap. CXXX.

RAdaim, En Hanasteen. Thenne Steen fins i en Hanas hufwudh / som hafwer ätit Myror / han är swart och genomsichtigh. Then honom bär / han får thet han önskar.

Cap. CXXXI.

VAnellus, Wijpe eller Kijwittsteen. Jagh hafwer förstådt / at och i Wijpenäste en Steen finnas skal / åndoch honom ingen / thet iagh weet / beskrifwer. Ty weet iagh icke häller tala om hans Dygder / then honom finner / han må försökian. Jagh kallar honom på höfft Vanellum aff Wijpan eller Kijwittan.

Cap. CXXXII.

VEsicæ Lapis, Blåsosteen. Thenne fins i Blåsan / om hwilken Avicenna så säghet: En part hafwa sagdt / at Blåsosteenen intaghin / sönderbryter Niure och Blåsosteenen. Men Galenus säghet / at thet inthet är.

Cap. CXXXIII.

OPhites Serpentarius, Ormasteen. Om thenna Steen är mångom witterlighit/ at han fins i Ringen/ ther Ormar hålla Ting/ och man medh macht kan drijfwa them ther ifrån. Albertus hafwer seedt i Schwabenland en Steen/ på hwilken månge Orman sigh församblat hadhe/ på een Äng/ emellan Bergh liggiande. Ty hafwer Landzherren ther sammastädhes åstadhsändt en hoop Krijgzmän/ som medh dragne Swärd föllo an/ och huggo them i månge stycken. Och nederst lågh en stoor Orm i stycken huggin/ vnder hwilkens Hufwudh fans en swart Steen/ lijk som en affstumpat Pyramus eller Vdd/ bleek och icke genomsichtig/ vthi hwilken war en skön Ormsfigur i ring. Hwilken Steen samma Edelmans Frw/ sampt medh Ormens hufwudh honom wijst hadhe.

Jagh hafwer seedt een Ormakrono/ som så formerat war/ någhot wridhin/ som itt Kinckelhorn/ och spitz vp effter/ som en Pyramis. Steenar hafwer iagh ock seedt/ men åthskillighe. J somlighe hafwer warit Ormsfigur: En part hafwa warit runde och flatte/ och medh små hol omkring/ lijka som the medh granne tänder hadhe warit inbitna i Steenen. En sådhan fick iagh i

min

min Ungdom aff en Skepsprofosses Son / som honom hadhe taghit aff sin Fadher / hwilken på Siön aff itt Skep / som lopp til en förbudhin Ort / i byte hadhe fått en Siömans Tröyia / mz Stopning vnder / vthi hwilken stopning thenne Steenen fans insömat. War så en kånd Bonde / som hadhe långe gått til råtta medh en sin Wederpart / och kunde icke få bogt på honom: Han fick wetta / at iagh hadhe then Steenen / han badh migh iagh skulle låhnan / han lofwade medh all troo / at få migh honom igen / men han sadhe / at han war honom förkommen. Ty wiste han (til åwentyrs) hans krafftер båttre ån iagh. Hwadh hans Dygder åre / finner iagh icke beskrifwit / til åwentyrs / han kan tiena för Förgifft / och wara en godh Segheristeen.

Effter

Effter såsom thenne Book handlar om allahanda Metall / och andre sådana Ting som fins vnder Jorden / hafwer man för gott funnit at tilsättia här wedh Endan / huru man skal sökia Malm och Bergwärck.

I Thi Jorden och i Steenar är fast owist. Men effter alle Metaller måste vpsökias och framkomma / så är sådant sökiande och arbete icke förachtandes / vthan fast meer loff och beröm wärdt. Thenne Lust och begärligheet til at byggia Bårgwärck / skal man så lijtet försuma och tilbaka sättia / at lijka som the vnga Drängers lust är til Älskogh / Och så begärligh som Bij til Rosor / at vthsugha Honing och Wax ther vthur: Altså willigh och benägen skal Menniskian ware / doch vthan girigheet / til at sökia Malm och Bårgwårck vthur Jorden. Ty Gudh vpfyller icke alle Menniskior medh Guld och Sölfwer / vthan medh Armodh / träck och skarn / Jåmmer och Nödh. Gudh hafwer och gifwit några Menniskior besynnerligh kännedom och förstånd på Malm och Metall / så at the wetta fast en närmare wägh och grepp / huru man ☉ & ☽ göra kan / förvthan alle Bårgwårckz byg-

nin-

ningar/ och aldeles vthan Ertz eller Malms proberande och smältande: Således at thet icke allenast på then samma wäxte Malmen/ ther ☽ och ☉ här kommen är: Vtan at man een wiß konst och wetskap hafwer/ at vthaff the fem Slächter (man genom annan Malms giordt Metall) såsom ☿ ♃ ♄ ♂ ♀/ aff hwilke hwar och en i synderheet ☉ och ☽ möyjelighit är at göra / doch aff somligha ringere och aff en part swårare. Märck och/ at vthaff ☿ ♄. och ♃ är lättare / men aff ♂ och ♀ beswårligare ☉ eller ☽ at göra. Doch lijkwäl är thet möyielighit alt medh tilsättning göra (alias aff magnesia & ♄ exit ☽ aff ♃ och Cinnober purus ☉ oritur) ☉ & ☽ aff ♃ ♀ och in purum aurum ariatē. Här må och een konstigh Menniskia / som migh synes/ mz godh achtsamheet och beredelse/ vmgå medh Metaller / at han förnufteligen the förandringar som i Metallerne til fulkomligheet meer wärckar och regerar / achtar och inthet hwadh tijdh / dagh eller stund / den eller den Planeten / ond eller godh regerar / Ty sådhant hwarken gifwer eller tager/ hielper eller stielper inthet / icke heller förhindrar något / vthi then naturligha Konst alchimia, om tu eliest weet thet wara sant och möyielighit / så arbeta thet/ når tigh är läghlighit och behageligit: Men

år

år feelet hoos tigh / titt oförstånd och arbete / så feela och alle Planeterne / Stiernor och Himmelske tekn.

ENDE.

Stockholm/

Tryckt hoos Ignatium Meurer/
medh eghen bekostning/
Åhr/ 1643.

250-